

Mangfoldighed på landet

- En undersøgelse af indvandreres bidrag til udviklingen i 7 danske landdistrikter

Pia Heike Johansen
&
Stine Piilgaard Porner Nielsen
&
Jesper Fredborg Huric Larsen

2014

Alle rettigheder forbeholdes Center for Landdistriktsforskning. Mekanisk eller fotografisk gengivelse af denne REPORT eller dele heraf er uden centrets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er uddrag til anmeldelser.

© Syddansk Universitet, Esbjerg og forfatterne, 2014.

Center for Landdistriktsforskning
CLF REPORT 38/2014

ISBN 978-87-91304-86-6

Undersøgelsen er udført efter opdrag fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. For undersøgelsens udformning er alene Center for Landdistriktsforskning ansvarlig. Stine Piilgaard Pornier Nielsen har indsamlet og afrapporteret de kvalitative data, samlet statistik data via Statistikbanken til caseudvælgelse samt bidraget væsentligt til litteraturstudiet og til diskussion af delkonklusioner. Jesper Fredborg Huric Larsen har udarbejdet tabeller, der bygger på særkørsler fra Danmarks Statistiks Forskerservice. Pia Heike Johansen har haft ansvar for projektets ledelse, forskningsdesign og gennemførelse samt for al øvrig dataindsamling, bearbejdning og analyse samt redigering af rapporten.

Forfatterne
Center for Landdistriktsforskning
Syddansk Universitet
Niels Bohrs Vej 9-10
DK-6700 Esbjerg
Tlf.: 6550 4221
Fax: 6550 4124
E-mail: clf@sam.sdu.dk

Indholdsfortegnelse

Summary.....	5
Resumé.....	6
1 Indledning	9
1.1 Indvandrere i landdistriktdagsordenen	9
1.2 Rapportens struktur.....	10
1.3 Begrebsafklaring.....	11
2 Erfaringer fra udlandet	13
2.1 Indledning	13
2.2 Civilsamfundet.....	14
2.3 Erhvervslivet.....	15
2.4 Myndigheder.....	17
3 Metode.....	19
3.1 Indledning	19
3.2 Case-udvælgelsen	19
3.3 Data.....	26
4 Bosætning og indvandrere.....	28
4.1 Introduktion	28
4.2 Indvandrernes bosætning i kommunerne	28
4.3 Indvandreres og efterkommeres etablering i lokalsamfundene	36
4.4 Delkonklusion.....	45
5 Indvandrere, efterfølgere og socio-økonomi.....	47
5.1 Indledning	47
5.2 Indvandrere og efterfølgeres beskæftigelse og uddannelse	47
5.3 Ledighed og indsatsen i forhold til beskæftigelse	55
5.4 Delkonklusion.....	62
6 Indvandreres integration via arbejdsmarkedet	65
6.1 Indledning	65
6.2 Indvandrere som selvstændige erhvervsdrivende	65
6.3 Indvandrere og efterfølgere beskæftiget i det private erhvervsliv	72
6.4 Indvandrere i den offentlige sektor.....	85
6.5 Delkonklusion.....	93

7	Diskussion af resultater	96
8	Konklusion og anbefalinger	103
8.1	Indledning	103
8.2	Konklusion.....	103
8.3	Anbefalinger	105
	Litteratur	107

Summary

This report explores in which ways immigrants from abroad contribute to the development of rural Denmark. The Danish rural and remote municipalities have in general a decreasing population by 1% over the past five years. However, if it hasn't been for the increasing number of immigrant from abroad, the population decrease would have been 2.2%. The report goes in depth with seven rural municipalities, which differ from each other in terms of percentage of immigrants from abroad, combinations of nationalities among the most represented immigrants from abroad, the gender and the age of the immigrants and the municipalities' distance to urban centres. The study includes a combination of statistical and qualitative data. The analysis focuses on what the seven municipalities have in common in terms of the contributing elements from immigrants from abroad to the local development.

The findings are ordered in three groups in accordance with the contribution to civic society, to socio-economic factors and to the labour market.

The report concludes that immigrants from abroad contribute to a positive rural development on a wide range of elements. Among those by being well-educated, by being employed in a wide range of branches, by a high level of entrepreneurship, by supporting private and public service locally and by cultural competences. The report recommends that actors from the authorities, from the local organisations and from business life should be better to communicate these advantages, that local associations should be better to introduce and include immigrants in local civic life, that the authorities' capabilities to handle the approval of educations from abroad should be improved, and that business life and the authorities should find new ways of offering residents, so that immigrants from abroad have more opportunities to settle and establish an everyday life in the municipality.

Resumé

Landdistrikterne mister befolkning, og det har de gjort i særlig grad igennem de seneste 10-15 år. Samtidig har landdistrikterne oplevet en tilgang af indvandrere fra udlandet. Der mangler imidlertid viden om, hvad denne indvandring betyder for landdistrikterne. Denne rapport afdækker, på hvilke måder indvandringen har bidraget til landdistriktsudviklingen.

Først og fremmest er det dog vigtigt at fastslå, at indvandringen af udenlandske borgere varierer betydeligt de danske yder- og landkommuner imellem. Den gennemsnitlig stigning af indvandrere på landet dækker således over 3,9 procent indvandrere i Læsø Kommune, som er den kommune med den mindste andel indvandrere, til 11,2 procent i Åbenrå Kommune, som har den højeste andel. Der er ligeledes ganske store forskelle, når det kommer til sammensætningen af indvandernationaliteter i kommunerne. F.eks. er de tre mest repræsenterede indvandernationaliteter på landsplan Tyrkiet, Polen og Tyskland. I Hjørring er det Vietnam, Norge og Tyskland, i Langeland Kommune er det Tyskland, Bosnien-Hercegovina og Myanmar. Også i forhold til antallet af forskellige nationaliteter, der har bosat sig i kommunen, er der betydelige forskelle. For eksempel er befolkningen i Odsherred Kommune sammensat af 85 forskellige nationaliteter, mens den i Sønderborg Kommune er sammensat af 132 forskellige nationaliteter.

I rapporten løses problematikken omkring det forskelligartede udgangspunkt kommunerne har ved at udpege syv kommuner, som er så forskellige så muligt i forhold til sammensætning af indvandernationaliteter, indvandrерandel, køn, og alderssammensætning samt kommunernes lokalisering i forskellige dele af landet. Ved at afklare, hvilke faktorer disse syv kommuner har til fælles, antages det, at disse fællestræk med stor sandsynlighed også vil gælde for de øvrige land- og yderkommuner.

De få udenlandske undersøgelser, som går i dybden med betydningen af, at nye nationaliteter bosætter sig på landet, peger på en række positive bidrag til landdistrikterne. Blandt disse kan nævnes bidrag til opretholdelse af erhvervslivet, fastholdelse af lokalpersoner ved indgåelse af ægteskaber og ved øget arbejdskraft. Undersøgelserne peger også på en række udfordringer for landdistrikterne, her nævnes for eksempel myndighedernes kapacitet, indrullering i civilsamfundet og boligplacering. I rapporten diskuteres undersøgelsen af indvandreres betydning for de danske landdistrikter i forhold til de vigtigste pointer fra internationale undersøgelser.

Undersøgelsen bygger på en kombination af statistiske data, dokumenter vedrørende integration af indvandrere, deltagerobservationer og kvalitative interviews. Interviewpersoner er integrationsmedarbejdere ved kommunerne, frivillige aktører, indvandrere og virksomhedsledere. Følgende syv kommuner undersøges: Guldborgsund, Odsherred, Vordingborg, Hjørring, Tønder, Morsø og Thisted.

Undersøgelsens resultater præsenteres inden for de tre tematikker: Bosætning og civilsamfund, socio-økonomi og arbejdsmarkedsintegration.

Inden for bosætning kan det ses, at indvandrere, som selv bosætter sig, ofte vælger et sted i nærhed til arbejdspladsen, mens indvandrere, som boligplaceres, i højere grad er samlet i grupper. Flygtninge placeres i boligområder i en af kommunens større provinsbyer. Arbejdsmigranter til landbruget boligplaceres i grupper i landbrugsejendomme. Overordnet set er der en heterogen befolkningssammensætning i alle sogne i kommunerne. Argumentet for boligplaceringen af flygtninge er netværksopbygning til ligesindede, forebyggelse af oplevelsen af isolering samt sprogundervisningens placering i provinsbyen. Boligplacerede arbejdsmigranter til landbruget integreres i lokalsamfundene, hvis de selv er aktive, eller hvis landbrugsarbejdsgiveren skaber rammerne for integration; for eksempel ved at gøre brug af kommunernes tilbud om sprogundervisning. Indvandrere integreres sjældent gennem foreningslivet, og foreningslivet mangler strategier og redskaber, så de kan drage nytte af potentielle nye medlemmer.

Inden for socio-økonomi kan det ses, at indvandrere set i forhold til andele besætter stillinger i højere lønkategori sammenlignet med personer med dansk oprindelse. Ligesådan er der en større andel indvandrere, som starter selvstændig virksomhed. Andelen af højtuddannede er større for indvandrere, end den er for personer med dansk oprindelse. Andelen af personer med erhvervsfaglig uddannelse er betydelig højere hos personer med dansk oprindelse end for indvandrere. Arbejdsløsheden er højere blandt indvandrere end blandt personer med dansk oprindelse målt på andele. En stor del indvandrere anvender ikke deres uddannelseskompetencer. Det skyldes enten, at de ikke kan opnå en godkendelse af den uddannelse, de har med sig fra deres hjemland, eller at de ikke kan komme ind på arbejdsmarkedet med deres uddannelse.

Inden for arbejdsmarkedsintegrering kan det ses, at indvandrere generelt indgår i samme brancher som personer med dansk oprindelse. Der er dog en tendens til, at der er relativt flere indvandrere ansat i det private erhvervsliv end inden for det offentlige. Der er en forholdsvis stor andel indvandrere ansat inden for hotel- og restaurationsbranchen. Set i forhold til personer med dansk oprindelse hvor andelen af selvstændige i høj grad kan tilskrives landbruget, er selvstændige indvandrere engageret inden for en bred vifte af brancher. Indvandrere synes at være hårdt ramt af tabet af arbejdspladser inden for industrien.

På baggrund af undersøgelsens resultater fremsættes fem anbefalinger:

Indvandreres bidrag til landdistriktsudviklingen er ofte ikke italesat. Tværtimod synes fokus ofte at være på fremhævelsen af de mange initiativer, som myndigheder, interesseorganisationer og erhvervslivet på landet bidrager med i forhold til integreringen af indvandrere. Dette kan naturligvis betragtes som et udtryk for, at civilsamfund, myndigheder og erhvervsliv i høj grad værdsætter

tilflytningen. Der er dog en risiko for, at drejningen kommer til at overskygge, at der ofte er tale om en win-win situation. Derfor anbefales det, at myndigheder, lokalpolitikere, foreningsliv og erhvervsliv i højere grad bør give udtryk for, hvor vigtigt det er for udviklingen i landdistrikterne, at indvandrere flytter på landet, uanset hvorfra de kommer, og det bør illustreres med eksempler.

Der gøres i nogle landkommuner et stort arbejde for, at immigranterne kan komme til at udnytte deres kompetencer på arbejdsmarkedet på landet. Undersøgelsen viser imidlertid også, at der kan være brug for at udvikle nye processer omkring uddannelsesgodkendelse samt nye måder at viderekommunikere immigranternes faglige kvalifikationer. Det anbefales, at der både fra centralt hold og ude i kommunerne arbejdes med at udvikle nye processer til godkendelse af udenlandske uddannelser samt nye måder at synliggøre indvandreres faglige kvalifikationer og kompetencer.

Mange indvandrere til land- og yderkommuner boligplaceres i samlede grupper, enten i de større byer af myndighederne eller i huse i nærhed af arbejdspladsen af landbrugserhvervet. Indvandrerne sættes i en situation, hvor opbygningen af sociale relationer primært bliver mellem ligesindede. Derved opnår de små samfund og landsbyerne ikke de fordele, der er ved indvandrernes tilflytning. Det anbefales, at de lokale myndigheder og landbrugserhvervet søger at boligplacere indvandrere mere bredt i kommunen. Den nødvendige mobilitet for, at indvandrere kan skabe netværk, deltage i sprogundervisning mm. må sikres ved at finde nye løsninger for transport.

Gennem personlige netværk i form af venskaber og kærlighedsrelationer, opnår indvandrere denne viden om det danske samfund og tilegner sig det danske sprog. Myndigheder og interesseorganisationer gør mange steder på landet et stort arbejde for at indvandrere kan danne sociale netværk, ligesom de tilbyder uundværlig sprogundervisning. Foreningslivet på landet involverer sig kun i mindre omfang. Dette er uheldigt både for foreningerne, som derved mister potentielle nye medlemmer, samt for de lokale borgere og indvandrerne, fordi de mister en god mulighed for at danne nye venskaber og skabe kærlighedsrelationer. Det anbefales, at foreningslivet på landet aktiveres i forhold til at modtage og introducere indvandrere til det danske civilsamfund. Foreningslivet på landet kan med fordel bygge på erfaringer fra interesseorganisationer som f.eks. Røde Kors.

Indvandrere besætter stillinger inden for mange forskellige erhverv, men det er dog iøjnefaldende, at mange unge indvandrere tilsyneladende fravælger en erhvervsfaglig uddannelse; særligt set i forhold til det store antal selvstændige, der er inden for brancher, som i høj grad gør brug af erhvervsfaglige uddannelseskompetencer. Der mangler viden om, hvad der forårsager denne tendens blandt de unge indvandrere. Det anbefales, at der iværksættes en undersøgelse, som kan belyse, hvorfor mange unge indvandrere på landet fravælger en erhvervsfaglig uddannelse.

1 Indledning

1.1 Indvandrere i landdistriktsdagsordenen

Landdistrikterne mister befolkning. Befolkningstabet ville imidlertid have været endnu større, hvis ikke stadig flere indvandrere fra hele verden bosatte sig i de danske landdistrikter. Måske er det netop borgere fra andre lande, der fremover skal bidrage til, at landdistrikter kan opretholde et befolkningsgrundlag, så den offentlige og private service i landdistrikterne ikke forringes yderligere. Men hvad beskæftiger indvandrerne sig egentlig med i landdistrikterne? Hvorfor kommer de dertil, hvordan bosætter de sig, hvordan deltager de i civilsamfundet, og hvilken rolle spiller de for landkommunernes økonomi? Dette er blot nogle af de spørgsmål, som land- og yderkommuner mangler svarene på. Denne rapport vil komme med nogle bud på, hvilke måder indvandrere bidrager til landdistriktsudviklingen i Danmark.

Indvandringen til Danmark er et emne, der ofte ses til debat både blandt politikere og i medierne. Hyppige temaer er f.eks. tiltrækningen af højtuddannet arbejdskraft, erhvervslivets og kommunernes indsats for integration, fordelingen af velfærdsgoder til udenlandsk arbejdskraft, kulturmøder mellem tro og traditioner samt sociale udfordringer ved ghettodannelser knyttet til etnicitet.

Afhængig af, hvilken optik der lægges på indvandring, varierer opfattelsen af vigtigheden af indvandring for den fremtidige samfundsudvikling. Der er ofte fokus på ghettodannelse omkring storbyerne, men derudover er det kendetegnende for debatten, at lokale forhold sjældent inddrages. Forholdene på landet og i byerne er imidlertid ganske forskellige på en række områder f.eks. befolkningstæthed, boligmasse, demografi, fællesskaber, offentlige institutioner, privat service og kulturudbud. Det er derfor relevant at inddrage et særligt landdistriktsperspektiv i debatten omkring indvandreres betydning for samfundsudviklingen.

Tal for befolkningsudviklingen i landdistrikterne kan skitsere den aktuelle situation. I perioden 2008 til 2013 er antallet af indbyggere med dansk oprindelse gået tilbage fra 1.935.289 til 1.892.599 i yder- og landkommuner. Det svarer til et samlet befolkningstab på 2,2 %. I samme periode er antallet af indbyggere med udenlandsk oprindelse steget fra 108.505 til 130.828. Tilflytningen af indvandrere fører til, at befolkningstabet i land- og yderkommuner reduceres til 1 %.

På landsplan udgjorde i 2013 indvandrere og efterkommere 10,6 % af befolkningen. Ses der alene på yder- og landkommuner, så varierer andelen af indvandrere imidlertid betydeligt. Fra at udgøre 11,2 % af befolkningen i Åbenrå Kommune udgør andelen af indvandrere kun 3,9 % i Læsø Kommune.

En anden betydelig forskel mellem landdistrikter og storbyer er, at indvandrerens nationale baggrunde varierer betydeligt mellem kommunerne i landdistrikterne. I Danmark som helhed kommer indvandrerne i 2013 fra 207 forskellige lande. De fleste større byer har størstedelen af disse indvandrer nationaliteter repræsenteret, mens det ser anderledes ud i landdistrikterne. Odsherred Kommune havde f.eks. i 2013 32.452 indbyggere fordelt på 85 forskellige nationaliteter, mens der var 75.732 indbyggere fordelt på 132 forskellige nationaliteter i Sønderborg Kommune.

Endvidere er der forskel på sammensætningen af indvandreres nationaliteter på landsplan sammenlignet med i yder- og landkommunerne. På landsplan er de fem lande, hvorfra flest indvandrere kommer: Tyrkiet, Polen, Tyskland, Irak og Libanon. For at tage et eksempel på forskellene har Hjørring Kommune overvejende udenlandske borgere fra Vietnam, Norge, Tyskland, Polen og Afghanistan. I Langeland Kommune kommer de fra Tyskland, Bosnien-Hercegovina, Myanmar, Ukraine og Norge.

De store forskelligheder landdistrikterne imellem rejser naturligt spørgsmålet, om det overhovedet giver mening at generalisere over, hvad tilflytningen af indvandrere betyder for erhvervslivet, socio-økonomien og det civile samfund i de danske landdistrikter. Når vi alligevel vover forsøget i denne rapport, skyldes det, at netop disse forskelle kommunerne imellem kan være med til at sætte fokus på behovet for at udvikle nye policy redskaber samt civilsamfunds- og erhvervslivsaktiviteter lokalt.

Formålet med rapporten er således at belyse potentialet for landdistrikterne ved at antallet af indvandrere, der søger på landet, øges.

Undersøgelsen i denne rapport tager udgangspunkt i syv land- og yderkommuner. De syv kommuner er valgt således, at de afspejler forskelligheden bedst muligt. De syv kommuner er Hjørring, Thisted, Morsø, Tønder, Guldborgsund, Vordingborg og Odsherred. I undersøgelsen indgår statistisk materiale, interviews med nøglepersoner, dokumentindsøgning og deltagerobservationer. Som supplement til denne case-baserede undersøgelse udgives et særskilt notat, som præsenterer kvantitative analyser vedrørende indvandrere i alle land- og yderkommuner.

1.2 Rapportens struktur

Rapporten indledes med en gennemgang af de mest centrale internationale undersøgelser om indvandreres bidrag til landdistriktsudvikling. Gennemgangen præsenterer disse undersøgelser gennem tre centrale perspektiver, nemlig civilsamfund, myndigheder og erhvervsliv.

I det efterfølgende metodeafsnit gøres der rede for baggrunden for udvælgelsen af de syv kommuner. Ligeledes gøres der rede for typer af data samt indsamlingen af disse.

Herefter følger tre kapitler, som hver især præsenterer data, analyser og delresultater. De tre kapitler tager henholdsvis et civilsamfunds-, et myndigheds- og et erhvervslivsperspektiv.

Delresultater fra de tre perspektiver diskuteres i kapitel 7 i forhold til litteraturstudiet. Sluttelig konkluderes der på undersøgelsesspørgsmålet i kapitel 8, og der opstilles en række anbefalinger til landdistriktsaktører inden for civilsamfund, myndigheder og erhvervsliv.

1.3 Begrebsafklaring

I rapporten anvendes de to begreber 'indvandrere' og 'immigranter'. For at læserne kan orientere sig i talmateriale og respondentudsagn, er det derfor hensigtsmæssigt med en begrebsafklaring.

Indvandrere og efterkommere

I de af rapportens afsnit, der er baseret på kvantitative data, anvendes betegnelsen indvandrere og efterkommere. Danmarks Statistik klassificerer indvandrere som personer, der er født i udlandet. Ingen af forældrene er danske statsborgere eller født i Danmark. Hvis der ikke findes oplysninger om nogen af forældrene, og personen er født i udlandet, opfattes personen også som indvandrer.

Efterkommere er født i Danmark. Ingen af forældrene er danske statsborgere eller født i Danmark. Hvis der ikke findes oplysninger om nogle af forældrene, og personen er udenlandsk statsborger, opfattes personen også som efterkommer. Når én eller begge forældre, der er født i Danmark, opnår dansk statsborgerskab, vil deres børn ikke blive klassificeret som efterkommere. Fastholder danskfødte forældre imidlertid begge et udenlandsk statsborgerskab, vil deres børn blive klassificeret som efterkommere.

Indvandrere fra vestlige og fra ikke-vestlige indvandrere

Danmarks Statistik skelner mellem indvandrere fra vestlige og fra ikke-vestlige lande. Vestlige indvandrere kommer fra følgende lande: Norden, EU-lande samt Andorra, Liechtenstein, Monaco, San Marino, Schweiz, Vatikanstaten, Canada, USA, Australien og New Zealand.

Immigranter

I rapportens kvalitative del omtales indvandrere og flygtninge under ét fælles begreb, nemlig 'immigranter'. Begrebet immigranter dækker således både 'flygtninge' og 'indvandrere'.

Kommunernes tilgang til immigranternes integration i lokalområdet varierer afhængig af, om målgruppen er immigranter, der er i Danmark på grund af beskæftigelse og medfølgende ægtefælle, eller om målgruppen er flygtninge.

Eftersom begrebet 'immigrant' dækker over både flygtninge og indvandrere, vil teksten i rapporten skelne der, hvor det er relevant. Især i forhold til initiativer, som behandles senere i rapporten, er det nødvendigt at gøre diskussionen målgruppespecifik.

2 Erfaringer fra udlandet

2.1 Indledning

Dette afsnit inddrager rapporter og videnskabelige artikler, som belyser immigration, arbejdsmarked og integration i lokalsamfundet. Kapitlet er inddelt i tre afsnit: Civilsamfund, Erhvervsliv og Myndigheder. Formålet med opdelingen er at gengive de vigtigste resultater omkring indvandringens betydning for udviklingen set specifikt i forhold til disse tre perspektiver.

Den internationale litteratur er fundet gennem en sneboldmetode. Søgningen tog udgangspunkt i de to internationalt førende tidsskrifter inden for landdistriktsforskning i Europa: Sociologia Ruralis og Journal of Rural Studies. Artikler med ordene 'immigrants' eller 'integration' i titel eller resume indgår i litteraturstudiet. Herefter blev referenceliste i disse artikler gennemgået for litteratur, der vedrørte immigranter i landdistrikter. De relevante artikler herfra indgår ligeledes i litteraturstudiet. Søgningen viste et særdeles begrænset antal videnskabelige studier. Foruden artikler fra videnskabelige landdistrikts-tidsskrifter indgår i litteratursøgningen en gennemgang af abstracts og papers fra nordiske og europæiske landdistriktskonferencer.

Endelig er der foretaget en mere åben søgning på internettet på både dansk og engelsk. Herigennem blev der fundet policy orienterede videnskabelige rapporter, som mere bredt forholder sig til konkrete elementer i integrations- og arbejdsmarkedspolitik i forhold til tiltrækning af udenlandsk arbejdskraft. Disse berører ikke som sådan landdistriktsforhold, men de er fundet relevante at tage med i litteraturstudiet, idet de kvalitative data fra feltarbejdet viste, at netop forholdet mellem integration og tiltrækning af udenlandsk arbejdskraft er centralt for landdistriktskommunerne.

Der indgår i artiklerne undersøgelser fra en bred vifte af europæiske lande. Det kan selvfølgelig diskuteres, om erfaringer fra f.eks. Grækenland, England og Spanien er parallelle med situationen i Danmark. Det er imidlertid en fælles europæisk udfordring, at landdistrikter affolkes, og at de tilbageblivende befolkningsgrupper i overvejende grad har et lavere socio-økonomisk udgangspunkt. Det er også et fælles træk, at det er vanskeligt at opretholde privat og offentlig service og tiltrække nye borgere. Vi har derfor ment, at det er vigtigt at bringe alle erfaringer omkring indvandreres betydning for landdistrikterne, også selv om rammebetingelserne er forskellige nationerne imellem.

Den fundne litteratur er gennemlæst tre gange med øje for henholdsvis en civilsamfunds-, en myndigheds- og en erhvervslivsvinkel. Via disse gennemlæsninger er der genereret en række udsagn, som samler pointer fra litteraturen på tværs af artiklerne. Disse udsagn præsenteres nedenfor.

2.2 Civilsamfundet

Med begrebet civilsamfundet fokuseres bredt på bosætning, de sociale processer, samspil og deltagelse i lokalområdets liv. Litteraturen peger blandt andet på følgende:

Forskellige faktorer spiller ind i forhold til lokalsamfundets holdning til immigranter.

Ifølge Gimpel og Jay (2008) varierer det oprindelige civilsamfunds holdning til arbejdsimmigranter efter, om det er et af følgende tre temaer, der er i fokus: 1. Immigranternes forventede socioøkonomiske status, 2. længden på immigrantfamiliens ophold i fællesskabet og 3. ansættelse i landbruget. Især socialiseringsperspektivet er centralt, fordi holdningerne påvirkes af, hvor længe immigranterne bliver i civilsamfundet. Herunder indgår også, hvordan de påvirkes af og tillærer sig det sociale miljø, som de er flyttet til.

Børn er befordrende for integration i lokalsamfundet.

Børn af indvandrerne, altså andengenerationsindvandrere, har en tendens til at involvere sig mere i det lokale miljø end deres forældre, skriver Crul og Schneider (2010). Dette sker gennem skolegang og videregående uddannelse. I den forbindelse argumenterer Parra og Pfeffer (2006) for, at immigranter, som medbringer deres børn, kan opleve en fordel i forhold til integrationen i lokalsamfundet, fordi børnene gennem deres skolegang eller institutionspladser danner en bro mellem familien og lokalsamfundet.

Betydningen af formelle og uformelle fællesskaber.

Lokalsamfunds fællesskaber og institutioner, såsom kirker og skoler, der tilbyder mad, husly og tøj gratis til immigranter kan ifølge Labriandis og Sykas (2013) hjælpe med til arbejdsimmigranternes integration i civilsamfundet. På samme måde kan frivillige foreninger, der har kendskab til lokalområdet og information om arbejdsmarked, boligmuligheder med mere, hjælpe immigranterne med at navigere i samfundet. Det sker for eksempel ved at støtte, vejlede og henvise dem til relevante aktører. McAvery (2013) nævner den lokale præst, som hjælper med pas, registreringsformularer og andet papirarbejde, og der henvises også til et eksempel fra Nordirland, hvor en gruppe polakker tog initiativ til at arrangere diskotek på den lokale pub. Labriandis og Sykas (2013) peger på, at kulturudveksling finder sted, når der afholdes landsbyfester, hvor immigranter præsenterer lokal mad, musik og traditioner.

Immigration kan skabe nyt liv.

På grund af immigration er der kommet en tilvækst i små landsbyer, som ellers har været præget af tilbagegang. To ud af tre catalanske landsbyer oplever, at deres indbyggertal vokser som resultat af immigration. Samtidig har arbejdsmigration i nogle tilfælde også betydet øget liv til små landsbysamfund, viser en undersøgelse af Bayona-i-Carrasco og Gil-Alonso (2013). En undersøgelse fra Grækenland peger på, at antallet af immigranter i de græske landområder er højere end antallet af etniske grækere i samme områder. Arbejdsimmigranterne er på den måde blevet primære lønarbejdere i landbruget. Samtidig bidrager

immigranterne også ved at fastholde den ældre befolkning i deres egne landsbyer, og den ældre befolkning behøver ikke flytte ind til byerne eller opgive deres landbrug, når kræfterne svinder. Derudover er arbejdsimmigranterne med til at sikre, at landsbyernes egne erhvervsaktiviteter kan videreføres (Kasimis og Papadopoulos, 2007).

Immigration kan begrænse fraflytning.

Immigranter kan også bidrage til at mindske fraflytningen af yngre befolkningsgrupper, viser en undersøgelse af Kasimis et al. (2010). Undersøgelsen nævner, at græske landmænd har været udfordret i forhold til at finde en ægtefælle. Det har betydet, at nogle mænd valgte at forlade området og deres virke som landmænd i deres søgen efter bedre levevilkår og et familieliv. Men albanske kvindelige immigranter har ændret dette forhold, idet græske landmænd, særligt fra bjergområderne, giftede sig med kvinder med immigrantbaggrund (Kasimis og Papadopoulos 2007).

Konkurrence kan skabe stereotyper og bør derfor imødegås med hjælp fra lokale organisationer.

Arbejdsimmigranter kan af lokalbefolkningen opfattes som konkurrenter på arbejdsmarkedet, i skolesystemet mv., og det kan lede til negative stereotyper og diskrimination. Arbejdsimmigrationen kan således påvirke politikker og den offentlige italesættelse (McAvery 2013). Labriandis og Sykas (2013) argumenterer for, at lokale institutioner bør spille en større rolle for at integrere arbejdsimmigranterne i ikke-arbejdsrelaterede sammenhæng, fordi det vil fremme den sociale dimension af indvandreres integration på flere fronter. Dette kan også læses ud af Chávez' (2005) artikel, som beskriver, hvordan familier, der har været bosiddende i lokalområdet i generationer, har en følelse af *Gemeinschaft*, hvorimod tilflyttere kan være en udfordring for denne følelse. Indvandreres indsats i lokalsamfundet blev ofte affærdiget, fordi samfundet var forankret i nogle landlige idealer omkring familie og sociale relationer, som var defineret ved homogenitet og tæthed; idealer, som arbejdsimmigranterne ikke levede op til.

2.3 Erhvervslivet

Arbejdsgivere og erhvervslivet i bred forstand kan tiltrække immigranter og støtte op om disses integration i lokalsamfundet. Litteraturstudiet viser følgende:

Arbejdsmarkedet kan både inkludere og ekskludere immigranter.

Integrering af immigranter på arbejdsmarkedet betragtes ifølge Gowricharn (2002) som en primær kilde til social integration. Dette forklares med, at deltagelse på arbejdsmarkedet ikke kun sikrer indkomst, men arbejdsdeltagelsen er også med til at fremme sociale kontakter og sikre, at individer udvikler deres talenter. Dette forudsætter dog, at minoriteter har adgang til arbejdsmarkedet, og at karakteren af deres deltagelse på arbejdsmarkedet faktisk understøtter deres situation. Har immigranterne ikke mulighed for beskæftigelse, kan de

ifølge en undersøgelse fra 2006 af Phillimore og Goodson opleve en øget social eksklusion. I den forbindelse peger en undersøgelse af Pfeffer og Parra (2009) på, at immigranter med uddannelse og sprogkundskaber er bedre stillet, når det kommer til at finde (bedre) jobs. Andre barrierer for inklusion via arbejdsmarkedet kan være manglende anerkendelse af kvalifikationer, manglende arbejdsmarkedsinformation samt arbejdsgiveres holdning til arbejdsimmigranter (Green, 2007 og Platonova og Urso, 2011).

Sproget er vigtigt for inklusion.

Sproget er en primær barriere for at medvirke i arbejdsmarkedet, og erfaringer viser ifølge Green (2007), at sprogkurser forenet med praktik eller ansættelse giver arbejdsimmigranter sprogkundskaber hurtigt og effektivt. Når sprogkunderskaberne ikke er tilstrækkelige, trækker immigranterne især på deres netværk, såsom familie og venner, som bliver vigtige for immigranternes økonomiske og sociale integration. Pfeffer og Parra (2009) peger på, at når immigranterne mangler sprogkundskaber, giver familienetværk oftest kun adgang til lavindkomstjobs, som er stillet til rådighed af iværksættere med samme etniske herkomst.

Immigranter komplementerer ved at tage ledige jobs.

Kasimis et al. (2010) viser i deres artikel, at i Grækenland betragter de fleste landmænd immigranternes bidrag som vigtige for deres eget professionelle virke. Immigranternes positive bidrag beskrives ofte som; 'de bruger deres penge lokalt', 'de øger lokalproduktionen ved at varetage jobs', 'de hjælper ældre landmænd med at beholde deres landbrug ved at udføre alle mulige arbejdsopgaver'. Derudover viser studier, at immigranter ikke overtager lokalbefolkningens arbejde, men i stedet komplementerer ved at tage ledige jobs, som ellers ikke ville blive besat (Kasimis og Papadopoulos, 2007). Det medførte ifølge Labriandis og Sykas (2013), at det græske arbejdsmarked i landområderne gik fra at være monoetnisk til polyetnisk.

Sæsonarbejde og personlige bånd.

Migration til landbrug og fødevarerforarbejdning er ofte koblet til sæson- og kontraktarbejde (Kasimis et al. 2010: 260), men nogle landmænd har de samme immigranter ansat på sådanne vilkår over 5-6 år, hvilket indikerer, at der opstår personlige bånd mellem arbejdsgiver og -tager. Over tid kan immigranter altså udvikle interpersonelle forhold til landmændene, hvilket gør det muligt for dem at rejse væk, når sæsonen er slut, men komme tilbage, når sæsonen starter uden at miste jobmuligheden. Netværket med de lokale giver arbejdsimmigranterne bedre mulighed for at få specifikke informationer om arbejdsmarkedet (Labriandis og Sykas 2013: 16).

Øget konkurrenceevne på baggrund af forskellige vilkår for lokale og immigranter.

Rye og Andrzejewska (2010) samt Hviid og Flyvholm (2010) når frem til, at øget arbejdsimmigration til Norge har medført, at manglen på arbejdskraft blev reduceret, og norsk konkurrencedygtighed blev øget. Dog er der forskel på løn- og arbejdsvilkår for arbejdsimmigranter og norske arbejdstagere, hvilket ofte

skyldes arbejdsimmigranternes begrænsede viden om deres rettigheder og kendskab til norske arbejdsforhold. Deres referenceramme er hjemlandet, hvilket medfører, at de er tilfredse med ringe norske forhold, fordi disse trods alt er bedre end i deres hjemland. Hansen og Hansen (2009) samt Hviid et al. (2010) forklarer, at lønforskel dog også kan henføres til den type jobs, som arbejdsimmigranterne tager.

Afklaring af forventninger og kompetencer.

Arbejdsimmigranter kan ifølge en undersøgelse af engelske forhold foretaget af Green (2007) opleve, at der efterspørges andre kompetencer i britiske jobs, end de er vant til fra deres hjemland. De oplever også, at arbejdsgivere mangler retvisende information om, hvilket kvalifikationsniveau immigranterne har. Der er eksempler på, at lokale initiativer kan afhjælpe den problematik ved at identificere og anerkende immigranternes kvalifikationer og yde støtte i forbindelse med ansættelsesforhold.

2.4 Myndigheder

Det sidste perspektiv i litteraturstudiet omhandler de lokale myndigheders beredskab og muligheder. Følgende forhold kom frem:

Myndighederne i yderområder er uforberedte på at modtage indvandrere.

Undersøgelser fra Grækenland og England peger på, at stadig flere immigranter immigrerer til yder- og landområder, men disse områders forvaltningsapparat er ofte ikke i stand til at håndtere immigrationen. Myndighederne er ikke forberedte på at modtage et stort antal immigranter, og de tøver med at introducere den nødvendige juridiske og institutionelle ramme for at regulere og integrere immigranterne i befolkningen (McAvery 2013; Kasimis og Papadopoulos, 2007). Crul og Schneider (2010) peger på, at netop de sociale og politiske rammebetingelser har stor betydning for social og kulturel deltagelse. Det samme gælder institutionelle tiltag for eksempel inden for uddannelse, arbejdsmarked og boligmarked.

Fokus på arbejde, men manglende samspil mellem initiativer.

Phillimore og Goodson (2006) peger på, at arbejde set fra myndighedernes side betragtes som en nøgelfaktor til integration. Arbejde muliggør kontakt til nationale kolleger, og det giver mulighed for at opbygge en fremtid. Hertil kommer, at økonomisk uafhængighed gør det nemmere at involvere sig i samfundet. Når der er barrierer i forhold til rekruttering af udenlandsk arbejdskraft, skyldes det ofte manglende samspil mellem myndigheders service og indsats, herunder manglende sammenhæng, overblik og vejledning samt utilstrækkelig sagsbehandling (Hviid et al. 2010).

Sprog er vigtig, men det er anerkendelse af kvalifikationer også.

Hviid et al. (2010) argumenterer for, at sprogundervisning, faglig og social integration af myndighederne betragtes som en forudsætning for integrations-succes. Mens både Platonova og Urso (2011) samt McAvery (2013) beskriver,

hvordan de nuværende bestemmelser for immigration samt politiske diskurser og forhold på nationale arbejdsmarkeder ofte er med til at forværre problemer. Man er med til at devaluere bidraget fra arbejdsimmigranterne, f.eks. ved ikke at anerkende kvalifikationer. Dette kan skabe grobund for social udstødelse og marginalisering, for immigranter kender ikke systemet godt nok til at forfølge mulighederne for at få deres kvalifikationer anerkendt. McAvery (2013) er derfor fortaler for, at myndighederne anerkender betydningen af sprogkunderskaber som et vigtigt element i forhold til økonomisk udvikling. Kasimis et al. (2010) argumenterer for, at der derudover bør iværksættes politiske tiltag i forhold til indvandrere, såsom efteruddannelse og støtte til iværksættere.

Indsats i forhold til social dumping.

Arbejdsimmigration medfører tit diskussionen om social dumping, og i Danmark bruges tariffaftaler til at regulere mindsteløn. Lov- og aftalebaseret regulering anvendes til at modvirke social dumping (Eldring og Friberg, 2013). I landdistrikter gælder dette særligt i forhold til sæsonjob i gartnerier og job i landbruget. Det er en central udfordring i de nordiske lande at sikre mindstandarder i arbejdslivet, særligt når det gælder løn. Dette fremhæves som værende et krav både af hensyn til arbejdsimmigranterne, for arbejdslivet samt velfærdsstatens bærekraft (Hviid et al., 2010).

3 Metode

3.1 Indledning

Undersøgelsens forskningsspørgsmål 'på hvilke måder bidrager indvandrere til landdistriktsudviklingen i Danmark?' besvares gennem en dybdegående undersøgelse af 4 landkommuner og 3 yderkommuner. Der anlægges ligesom i litteraturgennemgangen de tre vinkler nemlig: civilsamfundets, erhvervslivets og myndighedernes rolle i integrationen.

Undersøgelsen er designet således, at den både har øje for nuancer og for fællesnævner på tværs af kommunerne, og at den samtidig ser på lokalsamfundenes forskelligheder. Tanken er, at der på den måde vil kunne udledes anbefalinger, som kan anvendes i alle danske landdistrikter, og at disse vil kunne holdes op imod anbefalinger og forslag fremsat i den internationale litteratur.

Undersøgelsen anvender en kombination af kvalitative og kvantitative data. Ved den kvalitative metode er anvendt en kombination af semi-strukturerede interviews, deltagerobservation samt hjemmeside- og dokument søgning. De kvantitative data består af offentlig tilgængelig statistik hentet via Statistikbanken, statistisk materiale fra kommuner og regioner samt fra særkørselsdata fra Danmarks Statistik.

3.2 Case-udvælgelsen

Udvælgelsen af syv kommuner til dybdegående undersøgelse er sket på baggrund af en kortlægning af befolkningsudviklingen fra 2007 til 2012 i de 16 danske yderkommuner samt otte kystnære landkommuner i Nordjylland, Nordsjælland, Sydjylland, Sydsjælland og Falster. I kortlægningen indgik data vedrørende 1. den samlede befolkningsudvikling i kommunen; 2. udviklingen i antal indvandrere og efterkommere samt 3. udviklingen i sammensætningen af indvandreres nationaliteter.

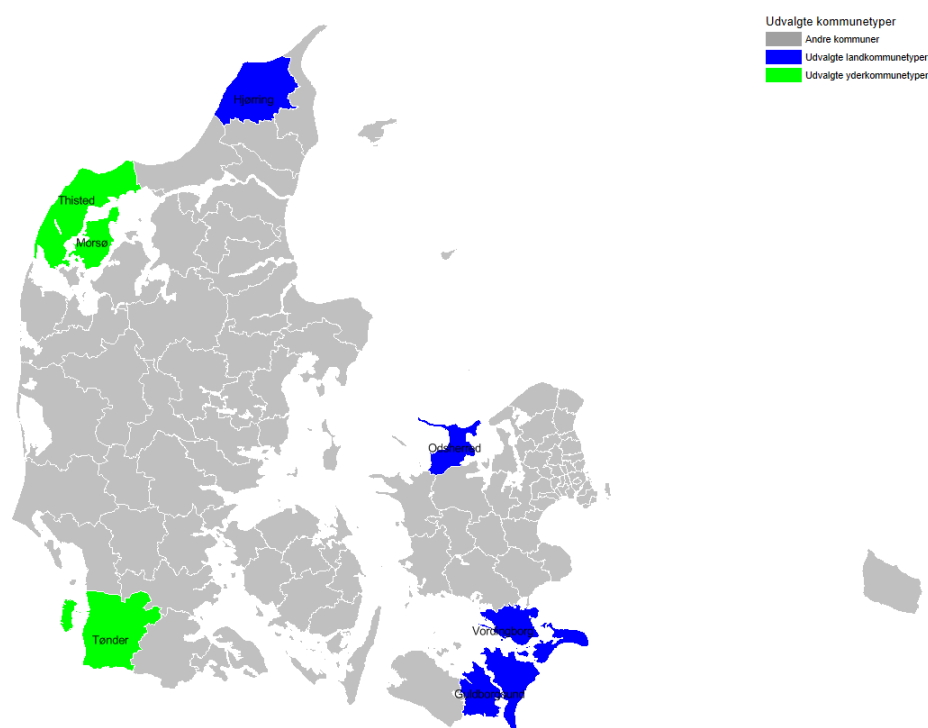
Ved valget af yder- eller landkommune blev der tilstræbt forskellighed kommunerne imellem i forhold til følgende seks parametre:

- Geografisk spredning, således at flest mulige dele af landet blev repræsenteret
- Antal af nationaliteter bosat i kommunen
- Udviklingen af indvandringen inden for de seneste fem år
- Udviklingen i sammensætningen af de fem mest præsenterede nationaliteter
- Forholdet mellem antal mandlige og kvindelige indvandrere
- Indvandreres og efterkommeres alder.

Med udgangspunkt i kriteriet om forskellighed i forhold til de seks parametre blev følgende fire landkommuner valgt: Guldborgsund, Odsherred, Vordingborg og Hjørring samt følgende tre yderkommuner: Tønder, Thisted og Morsø.

Figur 1 viser de syv kommuners geografiske placering. Henholdsvis Thisted og Morsø samt Guldborgsund og Vordingborg er nabokommuner.

Figur 1. Udvalgte land- og yderkommunetyper

Alle syv kommuner har i perioden 2007-2012 haft en samlet negativ befolkningsudvikling. Befolkningstab er størst i Morsø Kommune, som har en tilbagegang på 2,7 %. Den er mindst i Odsherred Kommune, som har haft en befolkningstilbagegang på 0,1 %. Hjørring Kommune er med 66.178 indbyggere i 2012 den af de syv kommuner med det højeste antal indbyggere, mens Morsø Kommune med 21.474 indbyggere har færrest.

Alle syv kommuner har i perioden haft et stigende antal og en stigende andel af indvandrere og efterkommere. Den største stigning i perioden 2007-2012 kan ses i Thisted Kommune, hvor andelen steg fra 3,7 til 5,7 %. Den mindste stigning var i Odsherred Kommune. Her steg andelen af indvandrere fra 4 til 4,4 %. Tønder Kommune er den af de syv kommuner, der med 7,8 % har den højeste andel indvandrere, mens Morsø Kommune er den kommune, der har den laveste andel.

Alle syv kommuner har oplevet, at flere forskellige nationaliteter har bosat sig i perioden 2007-2012. Flest nye nationaliteter er kommet til Thisted Kommune, som er gået fra 89 til 101 forskellige nationaliteter bosat, og Morsø Kommune der er gået fra 61 til 72 nationaliteter. Den laveste stigning i antal nationaliteter ses i Odsherred Kommune nemlig fra 83 til 84 nationaliteter bosat i kommunen.

Tabel 1 viser udviklingen i indbyggertal i perioden 2007-2012 på landsplan og i de syv kommuner fordelt på borgere med dansk oprindelse og indvandrere. Endvidere fremgår antallet af nationaliteter.

Tabel 1. Udvikling i antal oprindelseslande, samlet befolkning, indvandrere og efterkommere, fordelt på hele landet og de udvalgte kommuner, 2007 og 2012

		Antal oprindelseslande	Befolkning	Indvandrere og efterkommere	Indvandrere og efterkommeres andel af befolkning (pct.)
Hele landet	2012	207	5.580.413	591.155	10,6
	2007	204	5.446.989		
Ændring (pct.)					
Guldborgsund Kommune (L)	2012	117	61.913	3.592	5,8
	2007	111	63.592	3.223	5,1
Ændring (pct.)					
Odsherred Kommune (L)	2012	84	32.640	1.435	4,4
	2007	83	32.980	1.309	4,0
Ændring (pct.)					
Vordingborg Kommune (L)	2012	110	45.804	2.187	4,8
	2007	100	46.486	2.016	4,3
Ændring (pct.)					
Hjørring Kommune (L)	2012	112	66.178	3.478	5,3
	2007	104	67.119	2.879	4,3
Ændring (pct.)					
Tønder Kommune (Y)	2012	99	39.083	3.049	7,8
	2007	91	40.331	2.586	6,4
Ændring (pct.)					
Thisted Kommune (Y)	2012	101	44.908	2.571	5,7
	2007	89	45.582	1.698	3,7
Ændring (pct.)					
Morsø Kommune (Y)	2012	72	21.474	880	4,1
	2007	61	22.196	589	2,7
Ændring (pct.)					

Kilde: Særkørsel Danmarks Statistik.
Y= yderkommune. L=Landkommune

De fem mest præsenterede nationaliteter varierer de syv kommuner imellem. Indvandrere med tysk baggrund er dog i alle syv kommuner repræsenteret blandt de fem største indvandrer-nationaliteter. Nabokommunerne Guldborgsund og Vordingborg er forholdsvis ens, når det gælder sammensætningen af nationaliteter. De to kommuner har som de eneste af de syv kommuner indvandrere med tyrkisk baggrund bosat. Indvandrere med vietnamesiske og afghanske rødder er kun repræsenteret i Hjørring Kommune, mens indvandrere med srilankansk, thailandsk og svensk baggrund kun er repræsenteret i Odsherred Kommune. Tønder har som de eneste af de syv kommuner indvandrere med hollandsk baggrund som en af de fem mest repræsenterede nationaliteter.

Sammensætningen af de fem mest repræsenterede indvandrer-nationaliteter fremgår af tabel 2.

Tabel 2. De fem mest repræsenterede nationaliteter i antal indvandrere og efterkommere samt andel af den samlede befolkning i de syv udvalgte kommuner 1.kv. 2013.

	Antal indbyggere efter nationalitet og andel af kommunens befolkning i (%)				
Hjørring Kommune	Vietnam 757 (1,2%)	Norge 281 (0,5%)	Tyskland 227 (0,4%)	Polen 200 (0,3%)	Afghanistan 185 (0,3%)
Thisted Kommune	Polen 349 (0,8%)	Tyskland 331 (0,8%)	Bosnien-Herzegovina 192 (0,5%)	Ukraine 162 (0,4%)	Island 159 (0,4%)
Morsø Kommune	Ukraine 85 (0,4%)	Rusland 67 (0,3%)	Rumænien 63 (0,3%)	Tyskland 61 (0,3%)	Norge 49 (0,2%)
Tønder Kommune	Tyskland 1066 (2,9 %)	Bosnien-Herzegovina 399 (1,1%)	Nederlandene 284 (0,8%)	Rumænien 147 (0,4%)	Ukraine 144 (0,4%)
Guldborgsund Kommune	Polen 419 (0,7%)	Tyskland 313 (0,5%)	Bosnien-Herzegovina 295 (0,5%)	Tyrkiet 218 (0,4%)	Irak 201 (0,3%)
Vordingborg Kommune	Polen 223 (0,5%)	Tyskland 217 (0,5%)	Irak 169 (0,4%)	Bosnien-Herzegovina 138 (0,3%)	Tyrkiet 133 (0,3%)
Odsherred Kommune	Sri Lanka 154 (0,5%)	Tyskland 127 (0,4%)	Polen 83 (0,3%)	Thailand 81 (0,3%)	Sverige 79 (0,3%)

Kilde: Danmark Statistik. FOLK1

Udviklingen i indvandringen af de fem mest repræsenterede nationaliteter i kommunerne samt i antallet af efterfølgere efter disse i perioden 1. kvartal 2008 til 1. kvartal 2013 er forskellig kommunerne imellem. Men der er generelt en kontinuerlig stigning af både indvandrere og deres efterkommere inden for en nationalitet. Der er dog nogle få undtagelser, som mest er kendetegnet ved, at antallet af indvandrere fra Polen er steget mest. Tabel 3 skitserer de vigtigste ændringer i perioden i de syv udvalgte kommuner.

Tabel 3. Oversigt over de største ændringer i sammensætningen af de fem mest repræsenterede nationaliteter

	Største ændring fra 1. kvartal 2008 til 1. kvartal 2013 i sammensætningen af de fem mest repræsenterede nationaliteter i forhold til indvandrere og efterkommere
Hjørring Kommune	Antallet af vietnamesiske indvandrere og efterkommere er stigende; efterkommere er steget fra 258 i 2008 til 291 i 2013. Også antallet af indvandrere med tysk baggrund og deres efterkommere er stigende i perioden. Indvandrere med polsk baggrund var ikke i 2008 blandt de fem mest repræsenterede nationaliteter; det var derimod indvandrere fra Bosnien-Herzegovina.
Thisted Kommune	Der har været en tilflytning af indvandrere med islandsk, tysk og polsk baggrund, mens antallet af indvandrere og efterfølgere fra Irak og Bosnien-Herzegovina er faldet. Ukrainske indvandrere var ikke i 2008 blandt de fem mest repræsenterede. Mest iøjnefaldende er det, at antallet af polske indvandrere er steget fra 109 i 2008 til 306 i 2013, og samtidig er antallet af polske efterkommere steget fra 11 til 33.
Morsø Kommune	I 2008 var irakere den mest repræsenterede indvandrernationalitet. I 2013 er de ikke længere blandt de fem mest repræsenterede. I stedet er indvandringen af rumænere steget, og de er kommet op blandt de fem mest repræsenterede. Ukrainere var i 2008 den fjerde mest repræsenterede indvandrernationalitet, mens de i 2013 var den mest repræsenterede. Der er sket en fraflytning af nordmænd. Antallet af efterfølgere er steget mest for ukrainere og russere, nemlig fra henholdsvis 0 til 18 og 6 til 18 efterfølgere.
Tønder Kommune	Øget indvandring af tyskere, hollændere, rumænere og ukrainere. Antallet af indvandrere fra Rumænien er steget mest. Efterfølgere til indvandrere fra alle fem nationer vist i tabel 1 er steget. Forholdsmæssigt mest for ukrainske indvandrere, hvor antallet af efterfølgere er steget fra 0 til 13 og antalmæssigt mest for bosniere fra 73 efterfølgere i 2008 til 97 i 2013.
Guldborgsund Kommune	Der er fra 2008 til 2013 sket en øget indvandring af polakker til Guldborgsund Kommune. I 2008 var der 270 indvandrere, i 2013 var tallet på 357. Derudover er antallet af irakiske indvandrere faldet fra 155 til 148 over de fem år. Antallet af efterkommere blandt de fem mest repræsenterede nationaliteter er generelt steget over de fem år, særligt for de tyrkiske efterkommere. I 2008 var der 45, i 2013 var der 76.
Vordingborg Kommune	Antallet af polske indvandrere er steget mest i forhold til de andre fire mest repræsenterede nationaliteter, fra 119 i 2008 til 191 i 2013. Antallet af polske efterkommere er mere end fordoblet over de fem år, nemlig fra 15 til 32. Antallet af efterkommere med tyrkisk baggrund er ligeledes steget, nemlig fra 46 til 56, hvorimod antallet af indvandrere med tyrkisk baggrund er faldet fra 80 til 77.
Odsherred Kommune	Sri Lanka er begge år den nationalitet, der er mest repræsenteret. Men antallet af indvandrere er faldet fra 125 i 2008 til 94 i 2013. Antallet af efterkommere med samme baggrund er ligeledes faldet, dog kun fra 69 til 60. I løbet af de fem år er der kommet en øget tilflytning af polakker, så Polen i 2013 optræder på listen over de fem mest repræsenterede nationaliteter. Det drejer sig om 72 indvandrere og 11 efterkommere.

Kilde: Danmarks Statistik. FOLK1

Forholdet mellem antal mandlige og kvindelige indvandrere fra de fem mest repræsenterede indvandernationaliteter i de syv udvalgte kommuner er, at der samlet set er tilflyttet nogenlunde lige mange kvinder og mænd. Der er dog nogle markante forhold omkring fordelingen på køn. Der er særligt mange kvinder i forhold til mænd fra Thailand i Odsherred Kommune, fra Polen i Guldborgsund Kommune, fra Tyskland i Tønder og Vordingborg Kommuner samt fra Norge i Hjørring og Morsø Kommuner. Der er forholdsmæssigt mange mænd fra Polen i Thisted Kommune, fra Rumænien i Tønder og Morsø Kommuner, fra Holland i Tønder Kommune og fra Tyrkiet i Guldborgsund Kommune.

Tabel 4 viser fordelingen af mænd og kvinder i 1. kvartal 2013 inden for de fem mest repræsenterede indvandernationaliteter i de syv udvalgte kommuner.

Tabel 4. Fordelingen af kvinder og mænd i 1. kvartal 2013 inden for de fem mest repræsenterede indvandernationaliteter i syv udvalgte kommuner.

Antal kvinder og mænd inden for indvandernationaliteten										
Hjørring Kommune	Vietnam		Norge		Tyskland		Polen		Afghanistan	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
	377	380	165	116	120	107	107	93	85	100
Thisted Kommune	Polen		Tyskland		Bosnien- Herzegovina		Ukraine		Island	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
	148	201	161	170	94	98	73	89	81	78
Morsø Kommune	Ukraine		Rusland		Rumænien		Tyskland		Norge	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
	40	45	36	31	21	42	28	33	32	17
Tønder Kommune	Tyskland		Bosnien- Herzegovina		Holland		Rumænien		Ukraine	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
	573	493	206	193	120	164	43	104	57	87
Guldborgsund Kommune	Polen		Tyskland		Bosnien- Herzegovina		Tyrkiet		Irak	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
	240	179	173	140	136	159	95	123	96	105
Vordingborg Kommune	Polen		Tyskland		Irak		Bosnien- Herzegovina		Tyrkiet	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
	122	101	120	97	68	101	70	68	63	70
Odsherred Kommune	Sri Lanka		Tyskland		Polen		Thailand		Sverige	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
	83	71	71	56	38	45	69	12	49	30

Kilde: Statistikbanken. FOLK1

Aldersspredning inden for de fem mest præsenterede nationaliteter af indvandrere og efterkommere i de syv kommuner er nogenlunde ensartet kommunerne imellem. Der er dog forholdsvis mange indvandrere og efterkommere i aldersgrupperne over 50 år fra Tyskland, Norge og Sverige.

I Tønder Kommune er der mange børn mellem 0 og 15 år fra Tyskland, Bosnien-Hercegovina og Holland. Hjørring Kommune har mange børn mellem 0 og 15 år fra især Vietnam og forholdsvis mange børn fra Afghanistan.

Tabel 5. De fem mest repræsenterede indvandrernationaliteter og efterkommere i de syv udvalgte kommuner, antal fordelt i aldersgrupper 1. kvartal 2013.

	Hjørring	Thisted	Morsø	Tønder	Guldborgsund	Vordingborg	Odsherred
0-15 år	VN 235	PL 67	UA 22	D 91	PL 54	PL 31	CL 47
	N 11	D 43	RUS 25	BIH 90	D 6	D 11	PL 12
	D 30	BIH 37	RO 5	NL 79	BIH 50	IRQ 67	D 5
	PL 36	UA 40	D 2	RO 11	TR 71	BIH 21	T 10
	AFG 61	IS 22	N 3	UA 16	IRQ 71	TR 40	S 3
16-20 år	VN 58	PL 17	UA 0	D 73	PL 34	PL 17	CL 16
	N 12	D 13	RUS 7	BIH 35	D 10	D 7	PL 2
	D 4	BIH 11	RO 2	NL 27	BIH 22	IRQ 16	D 2
	PL 5	UA 0	D 3	RO 6	TR 15	BIH 6	T 5
	AFG 28	IS 13	N 2	UA 3	IRQ 17	TR 10	S 2
21-30 år	VN 88	PL 85	UA 48	D 57	PL 53	PL 43	CL 8
	N 18	D 20	RUS 9	BIH 42	D 32	D 9	PL 15
	D 12	BIH 23	RO 44	NL 34	BIH 33	IRQ 31	D 9
	PL 57	UA 86	D 3	RO 80	TR 38	BIH 11	T 9
	AFG 36	IS 23	N 6	UA 94	IRQ 30	TR 20	S 1
31-40 år	VN 128	PL 84	UA 15	D 82	PL 65	PL 55	CL 21
	N 31	D 35	RUS 11	BIH 54	D 24	D 12	PL 25
	D 21	BIH 29	RO 12	NL 39	BIH 31	IRQ 21	D 6
	PL 49	UA 33	D 6	RO 31	TR 37	BIH 13	T 22
	AFG 32	IS 31	N 4	UA 24	IRQ 21	TR 32	S 4
41-50 år	VN 135	PL 61	UA 1	D 219	PL 74	PL 30	CL 32
	N 52	D 73	RUS 9	BIH 78	D 47	D 43	PL 12
	D 47	BIH 37	RO 0	NL 58	BIH 66	IRQ 27	D 18
	PL 34	UA 2	D 13	RO 12	TR 38	BIH 39	T 21
	AFG 22	IS 26	N 8	UA 4	IRQ 35	TR 17	S 11
51-60 år	VN 71	PL 32	UA 0	D 184	PL 86	PL 25	CL 18
	N 55	D 61	RUS 4	BIH 54	D 49	D 42	PL 11
	D 47	BIH 31	RO 0	NL 31	BIH 50	IRQ 13	D 21
	PL 14	UA 1	D 12	RO 6	TR 14	BIH 31	T 8
	AFG 8	IS 29	N 10	UA 1	IRQ 21	TR 8	S 14
61-70 år	VN 28	PL 2	UA 0	D 176	PL 34	PL 18	CL 9
	N 70	D 34	RUS 1	BIH 27	D 65	D 39	PL 5
	D 29	BIH 15	RO 0	NL 7	BIH 25	IRQ 4	D 32
	PL 2	UA 0	D 15	RO 1	TR 5	BIH 11	T 5
	AFG 0	IS 14	N 12	UA 1	IRQ 5	TR 5	S 29
71+ år	VN 15	PL 1	UA 0	D 195	PL 19	PL 4	CL 3
	N 32	D 31	RUS 1	BIH 19	D 80	D 44	PL 1
	D 42	BIH 9	RO 0	NL 5	BIH 18	IRQ 0	D 34
	PL 2	UA 0	D 7	RO 0	TR 0	BIH 6	T 1
	AFG 1	IS 1	N 14	UA 1	IRQ 2	TR 1	S 15

Kilde: Statistikbanken. FOLK1

I Vordingborg Kommune er der forholdsvis mange børn fra Irak. Indvandrere fra Polen, Vietnam, Sri Lanka, Tyrkiet, Bosnien-Hercegovina var generelt fordelt imellem aldersgrupperne. Indvandrere fra Afghanistan, Rumænien, Holland, Thailand, Ukraine og Rusland var overrepræsenteret i aldersgrupperne under 50 år. Tabel 5 viser fordelingen af de fem mest repræsenterede indvandrer-nationaliteter og efterfølgere i de syv kommuner fordelt på aldersgrupper.

Som det fremgår, tegner der sig et temmelig heterogent billede af, hvilke indvandrer-nationaliteter der er tilflyttet landdistrikterne, og hvor mange de er. Dette nuancerede billede er udgangspunktet for at se nærmere på, hvordan indvandrere bidrager til landdistriktsudviklingen.

3.3 Data

Der indgår i undersøgelsen en kombination af kvalitative og kvantitative data, som supplerer hinanden. Dataindsamlingen har fundet sted fra maj/juni 2013 til december 2013.

Kvalitative data

De kvalitative data består af semi-strukturerede interviews med nøglepersoner for integration i de syv udvalgte kommuner samt med respondenter fra en række udvalgte cases.

Nøglepersoner fra kommunerne blev identificeret ved hjælp af kommunernes hjemmesider, hvor det var muligt at få overblik over kommunalt ansatte, der arbejdede med integrationsrelaterede områder. I alt er der gennemført 14 interviews med kommunalt ansatte, som belyste integrationstiltag, udfordringer og erfaringer med indvandreres bidrag til lokalsamfundsudviklingen. Bilag 1 viser en oversigt med respondenter i kommunerne.

Spørgsmålene i interviews med nøglepersoner fokuserede på, hvordan integration kommer til udtryk i forskellige fora: fritidsliv, socialt liv, arbejdsliv, familieliv. Spørgeguiden kan ses i bilag 2. Interviews blev gennemført face-to-face i kommunerne og varede ca. 30 minutter.

Udvalgte cases er initiativer for integration af indvandrere nævnt i interviews med nøglepersoner. I udvælgelsen af respondenter fra disse cases er der lagt vægt på, at erhvervslivet, myndighederne og frivillige aktører/foreninger skulle være repræsenteret. En liste over respondenter kan ses i bilag 3.

Spørgsmålene i interviews med respondenter i udvalgte cases fokuserede på erfaringer og oplevelser med at integrere og integrere sig. Spørgeguiden kan ses i bilag 4. Interviews blev nogle steder udført ved et besøg på stedet. Andre gange kunne det kun lade sig gøre som telefoninterviews. Interviews varede ca. 30 minutter, og de blev gennemført sidst på efteråret 2013.

Alle interviews er transskriberet og efterfølgende kodet i forhold til centrale tematikker inden for de tre gennemgående perspektiver.

Der blev desuden foretaget en grundig documentsøgning vedrørende politik, praksis, eksempler mm., der vedrører modtagelse af indvandrere samt oplevelse af deres bidrag til udviklingen.

Endelig er der taget feltnoter og fotograferet ved besøg i kommunerne. Udvalgte fotos er sat ind forskellige steder i rapporten.

De kvantitative data

De kvantitative data er indhentet via Statistikbanken og via en særkørsel bestilt hos forskerordningen ved Danmarks Statistik.

Fra Statistikbanken er benyttet data fra tabellerne i FOLK1, RAS11, RAS120, RASB11 og KRHU1.

4 Bosætning og indvandrere

4.1 Introduktion

Dette kapitel fokuserer på indvandrernes bosætning og etablering inden for kommunerne. Kapitlet indledes med en kvantitativ baseret undersøgelse af bosætningsmønstre efterfulgt af en præsentation af de kvalitative data vedrørende bosætningsmønstre. I afsnit 4.2 tages der fat på indvandreres og efterkommeres etablering i kommunerne og en række udvalgte sogne. Dette undersøges igen først kvantitativt med fokus på til- og fraflytning og derefter kvalitativt med fokus på indvandrere og integration via civilsamfundsinstitutioner og fællesskaber.

4.2 Indvandrernes bosætning i kommunerne

4.2.1 Koncentration af indvandrere og efterkommere i de syv kommuner

Den måde, hvorpå indvandrere bosætter sig, kan sige noget om, hvorvidt de i kommunerne fremstår som en større samlet gruppe af fremmede med samme etnicitet. For at undersøge dette kvantitativt er der først taget udgangspunkt i fordelingen af indvandrere i forhold til kommunernes sogne. Herefter er der sat fokus på de sogne i kommunerne, som har en andel på 10 % eller derover af befolkningen som værende indvandrere og efterkommere. I den kvalitative del af undersøgelsen er fokus på respondenternes opfattelse af betydningen af spredning og koncentration af indvandrere i kommunen.

For at kunne vurdere sammensætningen af oprindelseslande og deres relative koncentration og betydning i sogne med 10 % eller flere indvandrere anvendes koncentrationsindeks Herfindahl-Hirschman indekset, som normalt bruges til at vurdere konkurrenceintensitet i industrier, dvs. betydningen af én virksomhed i forhold til andre i samme område.

Fordelen ved at bruge denne fremgangsmåde er, at man hermed kan sammenligne forskellige koncentrationer i de enkelte sogne på et objektivi grundlag. Derudover kan koncentrationsindekset sige noget om, i hvilket omfang personer fra et oprindelsesland klumper sig sammen i samme sogn, og hvordan en gruppe personer vægter i forhold til andre grupper i sognet.

Koncentrationen af én eller flere indvandrernationaliteter beregnes som summen af alle oprindelseslandes grupper af indvandrere og efterkommeres andel af alle indvandrere og efterkommere i sognet i anden ganget med 10.000 for at få et pænt tal.

Boks 1. Beregning af koncentrationsindeks

$$HHI = \sum_{\text{alle lande}} \left(\frac{\text{antal indvandrere og efterkommere fra land X}}{\text{Alle indvandrere og efterkommere i sognet}} * \frac{\text{antal indvandrere og efterkommere fra land X}}{\text{Alle indvandrere og efterkommere i sognet}} \right)$$

Hvis der er mange forskellige grupper med få personer, vil man kunne sige, at ingen gruppe har en større betydning end andre, og man kunne også sige, at alle grupper har nogenlunde samme betydning i sognet. I dette tilfælde vil koncentrationsindeksværdien være lille. Omvendt kan en gruppe også fylde mere i antal end alle andre grupper, og man må derfor forvente, at den har en større tyngde og betydning i sognet end andre grupper, og måske har den endda en dominerende rolle for sognet. I dette tilfælde vil koncentrationsværdien være relativt høj. Tabel 6 viser tolkningen af koncentrationsindekset i denne kontekst.

Tabel 6. Tolkning af koncentration og spredning af indvandrere og efterkommere i sognene

HHI	Tolkning	Betydning i sognet
0<=HHI<100	Mange forskellige oprindelseslande og dermed meget heterogen sammensætning	Ingen gruppe har større betydning end andre
100<=HHI<1.500	Flere forskellige oprindelseslande og dermed heterogen sammensætning	Grupperne har samme betydning
1.500<=HHI<2.500	Få oprindelseslande og dermed homogen sammensætning	Nogle grupper har større betydning end andre
2.500<=HHI<=10.000	Meget få eller et oprindelsesland og dermed meget homogen sammensætning	En eller meget få grupper betyder noget

For alle syv kommuner viste beregningerne, at kun i få sogne boede der mere end 10 % indvandrere i 2012. Omvendt var der i kommunerne bosat indvandrere i alle sogne. Det mindste antal nationaliteter i ét sogn var fem, mens det højeste antal var 63. Kommunerne med færrest antal indvandrere fra færrest nationaliteter (Morsø og Thisted Kommuner) havde også det laveste antal indvandrernationaliteter i ét sogn.

Koncentrationsindeksene for sogne med 10 % eller flere indvandrere viste, at 10 af disse sogne har en bosætning af indvandrere og efterkommere, der kan siges at være meget heterogen. Det vil sige, at der ikke er én eller flere grupper fra bestemte oprindelseslande, der skiller sig mere ud end andre. To sogne i henholdsvis Hjørring og Tønder Kommuner viste sig at være homogene. Netop Tønder og Hirtshals er de to kommuner ud af de syv, som er kendetegnet ved at have en relativ stor andel indvandrere fra én bestemt national baggrund, nemlig

tyskere i Tønder og vietnamesere i Hirtshals. Disse to grupper vil derfor også meget hurtigt komme til at udgøre en større andel i et sogn med mere end 10 % indvandrere.

For at afklare om sogne med 10 % eller flere indvandrere har fællestræk på tværs af kommunerne, er disse sogne undersøgt for graden af ruralitet. De danske by- og landsogne kan inddeles i forhold til deres indbyrdes placering som områder, der hører til pendlingsoplande til byer under 20.000 indbyggere. Ud fra områdernes placering kan der identificeres fem ruralitetstyper på baggrund af pendlingsafstanden til byer over 20.000 indbyggere. Ruralitet 0-sogne er byer. Ruralitet 1-sogne er sogne, der grænser direkte op til byer, dvs. forstæder. Ruralitet 2-sogne er sogne, hvor et ruralitets 1 sogn skal 'krydses' for at komme til byen. Ruralitet 3-sogne er landsogne, hvor man skal igennem både et ruralitet 1-sogn og et ruralitet 2-sogn for at komme til byen. For kategori 4-sogne skal ruralitet 1-, 2-, og 3-sogne krydses for at komme til byen.

Nogle af de udvalgte kommuner har ingen urbane sogne, men alle har forholdsvis mange rurale sogne. Tabel 7 viser typer og antal af sogne inden for de syv kommuner.

Tabel 7. Fordeling af sogne i de udvalgte kommuner ift. ruralitet, 2012

Kommuner	Antal sogne	Urbane sogne	Rural 1	Rural 2	Rural 3	Rural 4
Guldborgsund (L)	49	4	16	21	8	0
Odsherred (L)	12	0	0	4	3	5
Vordingborg (L)	26	4	8	8	1	5
Hjørring (L)	39	5	16	13	4	1
Tønder (Y)	30	0	0	5	8	17
Thisted (Y)	35	2	10	15	8	0
Morsø (Y)	21	4	7	6	4	0

Kilde: Særkørsel Danmarks Statistik.

Kortlægningen af sogne med 10 % eller flere indvandrere viste, at disse var at finde som bysogne og landsogne med ruralitet 2, 3 eller 4. Ikke overraskende er det dog overvejende i bysogne, at andelen af indvandrere udgjorde 10 % eller mere.

Tabel 8 viser en karakteristik af sammensætningen af indvandrere i sogne, hvor det samlede antal indvandrere udgør mere end 10 % af befolkningen.

Tabel 8. Karakteristik af sammensætningen af indvandrere og efterkommere i sogne med 10 % eller mere indvandrere, 2012

Kommuner	Antal sogne	Ruralitet i sogne med 10 % eller flere indvandrere	Sammensætningen af indvandrere og efterkommere i sognet kan siges at være:			
			Meget heterogen	Heterogen	Homogen	Meget homogen
Guldborgsund	49	0		1		
Odsherred	12	2,2 og 4		3		
Vordingborg	26	0 og 3		2		
Hjørring	39	0 og 2		1	1	
Tønder	30	4			1	
Thisted	35	0		1		
Morsø	21	0		1		

Kilde: Særkørsel Danmarks Statistik.

Opsamlende kan det siges, at på tværs af de syv kommuner er det kendetegnende, at indvandrere er spredt bosat i hele kommunen, og at i de sogne, hvor der bor 10% eller flere indvandrere, er der tale om et overvejende heterogent lokalsamfund set i forhold til sammensætningen af nationaliteter. De nationale baggrunde, som indvandrere kommer med, synes ikke at have betydning i forhold til bosætningen. Dog kan der forekomme en koncentration af indvandrere med samme nationale baggrund inden for et lokalområde, hvis denne indvandrer-nationalitet i forvejen er overrepræsenteret blandt indvandrer-nationaliteterne i en kommune. Ikke overraskende var det først og fremmest i byerne, at der var lokalområder med 10 % eller flere indvandrere. Det er måske mere overraskende, at der er lokalsamfund, som ligger relativt langt fra byer, hvor andelen af indvandrere udgjorde 10 % eller mere. Det tyder på, at selv om man ikke ser en homogenitet på bestemte etniske grupper, så kan der godt være en grad af etnisk koncentration i landsognene, hvor indvandrerne som gruppe relativt set klumper sig.

4.2.2 Interviewpersonernes perspektiv på immigranternes bosætning

Når emnet i de kvalitative interviews blev rejst om immigranternes bosætning i kommunen, blev der tydeligvis skelnet mellem de immigranter, som skulle have støtte til at finde bolig, og de indvandrere, som var kommet til på baggrund af beskæftigelse eller indgåelse af ægteskab, og som ofte var selvhjulpne i forhold til at finde bolig. Begge grupper af respondenter gav udtryk for, at hvis immigranterne skal fastholdes og integreres i kommunen, er der brug for en indsats fra myndigheders, arbejdsgiveres og foreningslivets side.

Immigranter der selv finder bolig

Immigranter, som fandt løsninger på bosætning uden inddragelse af myndighederne, gav udtryk for, at de ønskede at bosætte sig i nærheden af deres arbejdsplads og i nærheden af deres netværk. Netværket er ofte til personer med samme nationale baggrund.

Det blev f.eks. fremhævet af respondenter fra Hjørring Kommune, at der er en koncentration af vietnamesiske indvandrere primært i Hirtshals og Hjørring by. Det skyldes, at de arbejder enten ved havnen i Hirtshals eller i restaurationsbranchen i Hjørring, hvor de har egne grillbarer og restauranter.

Også arbejdsimmigranterne i landbruget prioriterer bosætning tæt på arbejdet. Det er særligt arbejdskraft fra østlandene, herunder Rumænien og Polen. De bor på gårdene i boliger, som arbejdsgiverne sørger for. En respondent fra Tønder Kommune fortæller:

Det er landmændene, som stiller nogle huse eller lejligheder til rådighed, som de har opkøbt af en nabogård, hvor der er let tilgængelighed til, at de kan bo tæt på gården og tage ud og arbejde tidligt om morgenen (VL)

Det er fordelagtigt i forhold til beskæftigelsessituationen for arbejdsimmigranter i landbruget at bosætte sig tæt ved deres arbejde. Ifølge respondenterne kan det imidlertid integrationsmæssigt have den bagside, at immigranterne ikke har kontakt til myndighederne eller andre aktører, som introducerer dem til det danske sprog og samfund. Derudover kan der være den geografiske udfordring for immigranternes deltagelse i f.eks. sprogkurser, at kurserne ligger i byerne. De bor i de egentlige landdistrikter, og de kan have vanskeligheder ved at deltage uden for normal arbejdstid på grund af manglende offentlig transport.

Der er tilfælde, hvor immigranter i landbruget har boet på gårde i en årrække uden kommunens viden. Da det blev videreformidlet af en lokal godsejer, gik Næstved Sprog- og Integrationscenter i gang med at arrangere danskundervisning for arbejdstagerne:

Så var der en godsejer, der kontaktede os og sagde: 'Kan I ikke lave noget, som de kan nå frem til efter arbejdstid? Og så fik vi stillet en inspektørbolig på godset til rådighed til undervisning (...) De havde boet dér i årevis! De havde passet deres arbejde. De var landarbejdere, men de bruger jo det landarbejde som springbræt til et normalt liv i Danmark (LE)

Nogle respondenter fortæller, at det ikke kun er vanskeligt at tiltrække tilflyttere med dansk baggrund. Det kan også være en udfordring at få arbejdsimmigranter til at bosætte sig i land- og yderkommunerne. I Tønder Kommune er der ifølge en respondent mange, som pendler til kommunen for at arbejde, men de fravælger at bosætte sig. Fra kommunal side ser man gerne, at pendlere bosætter sig i kommunen, og derfor har kommunen besluttet at gøre en særlig indsats for at brande byen, hvilket blandt andet omfatter bosætningsoplæg på virksomheden ECCO i området, hvor mange af de udenlandske pendlere er ansat.

Jeg er ude hver måned på ECCO og holde bosætningsoplæg, hvor jeg fortæller noget om, hvordan det er at bo i kommunen, og så har jeg selvfølgelig alle mulige tilbud med (VL)

Dårligt image, dårlig infrastruktur og betegnelsen 'udkantskommune' nævnes af respondenterne som grunde til, at Tønder Kommune fravælges:

Vi døjer også med, at (...) det er lidt et imageproblem med kommunen, at man har det dér stempel med udkantskommune, og der er mangel på infrastruktur. Vi har omkring 600 pendlere, navnlig fra Tyskland (...) Vi ville selvfølgelig gerne have dem til at bosætte sig, men vi kæmper med et image om, at der ikke sker noget herude. (VL).

Land- og yderkommunerne glæder sig over, når det lykkedes at få immigranter til at bosætte sig i en kommune. Den mindskede afvandring som konsekvens af immigranternes tilflytning påpeges f.eks. af en respondent fra Morsø:

Befolkningen falder, men vi har samtidig fået nettoindvandring af udenlandske folk (...) Det har medført cirka 400 ekstra folk, og alligevel er befolkningen faldet. Så hvis ikke de var kommet, så havde det været rigtig, rigtig, rigtig skidt. Nu er det bare skidt. Ellers havde det været dramatisk (ND).

På den måde bidrager immigranterne til at holde beboerantallet lidt oppe trods fraflytning.

Immigranter som skal have støtte til at finde bolig

Der synes at være en tendens til, at myndighederne målrettet søger at samle grupper, der har brug for hjælp til at finde bolig, i nærheden af kommunens større byer.

En af forklaringerne på denne politik er ifølge respondenterne, at geografiske og infrastrukturelle forhold ellers kan medføre, at immigranterne ikke har mulighed for at deltage i f.eks. sprogkurser eller andre tilbud, der kan fremme deres integration i lokalområdet. Denne problemstilling kommer særligt til udtryk i interviewet med én af respondenterne fra Guldborgsund Kommune;

Vi har nogle transportmæssige problemer, så hvis vi placerer dem ude i yderområderne, så har de ingen mulighed for at komme ind. Jo, det har de måske nok i dagtimerne for at komme ind og gå i skole, men de kan ikke udnytte fritidstilbud eller andre ting, som kan foregå inde i hovedbyen, i Nykøbing (AA).

En anden respondent fortæller om det særlige fokus på de unge immigranter og deres muligheder for at blive en del af lokalområdet:

Vi oplevede med nogle unge mennesker, vi havde placeret i nogle ungdomsboliger, at vi blev nødt til at tage dem tilbage til Nykøbing, for de kunne ikke deltage i noget om aftenen i Nykøbing, fordi bussen stopper kl. 21. Og det kan man ikke byde et ungt menneske. Og du skal også tænke på, at transporten koster jo, jamen, det har de slet ikke penge til, så de ville være meget isolerede derude. Og det er jo også ud fra det, når vi boligplacere, at vi siger, at vi vil gerne, at folk kan klare sig bedst muligt, og det har vi mulighed for, fordi vi

har et samarbejde med boligselskaberne, så vi kan placere folk i Nykøbing, rundt omkring i byen (AA).

Transportmuligheder som middel til at undgå isolation er i fokus i Odsherred Kommune. Ved at placere indvandrerne tæt på offentlig transport, såsom en togstation, og samle dem i forhold til nationalitet prøver Odsherred Kommune at give dem mobilitet og reducere risikoen for, at de bliver isoleret.

Det er jo en landkommune det her, der er ikke rigtig de store byer, så vi har kun landsbyer, faktisk. Og der placerer vi [indvandrerne] i en by, hvor der er en togstation, så de bliver ikke placeret langt væk fra alting. Og så placerer vi dem som regel også tæt på hinanden, hvis vi har nogen af samme nationalitet, så de kan have noget netværk (...) det er mit indtryk, at de er glade for at bo tæt på nogen af samme nationalitet (MM).

Transportmulighederne og en samlet placering af immigranter med samme nationalitet ses som tiltag for at undgå social eksklusion og følelsen af ensomhed. Respondenten fra Odsherred Kommune nævner den lokale Røde Kors-afdeling som vigtig aktør i forhold til netværksdannelse.

(...) for eksempel familiesammenførte kvinder til danske mænd, der kommer hertil og ikke taler særlig meget dansk. De kan jo komme til at sidde i et eller andet hus langt væk fra alting (...). Tidligere har vi haft nogle netværksgrupper, (...). Det var måske noget, vi skulle til at starte op igen, fordi de er jo ikke nogle af dem, der kommer på de dér frivilligmøder, de er jo mere rettet mod flygtninge, altså Røde Kors-møderne (MM).

Udover adgang til danskundervisning og kulturtilbud betragtes netværksdannelse mellem indvandrere af samme nationalitet af kommunerne som en væsentlig faktor i forhold til immigranternes velbefindende. Det er også grunden til, at man fra kommunal side samler dem bosættelsesmæssigt.

Herude gør vi meget ud af netværk med éns egen sproggruppe, fordi ensomhed er et stort problem. Hvis man først bliver ensom, så bliver man måske også deprimeret, og så kan man ikke komme ud og varetage et arbejde. Der kan det godt være, at man i større byer går mere op i at få flygtninge og indvandrere ud blandt danskere, men der gør vi så her det omvendte (...) men det er fordi, at ensomhed, det fører ikke noget godt med sig. Og det at have nogle landsmænd at kunne tale sit modersmål med, det giver altså noget energi (...) fordi de hjælper hinanden meget med at komme videre, synes jeg (MM).

Netværket har altså flere funktioner. Det skal give immigranterne energi til at fungere i deres hverdag og ruste dem til at søge og varetage et arbejde. Det kan imidlertid også være en måde for kommunerne at fastholde immigranterne i kommunen. En respondent fra Hjørring fortæller:

Der er stadig frie boliger, fordi det hænger sammen med, at vi har haft og stadigvæk har fraflytning her i Hirtshals, så der er plads til dem. De fleste af dem

bliver boende i længere tid. Det kan være, at hvis der bor nogen fra samme land i Hjørring, så vil de gerne til Hjørring. Så prøver de at samle sig lidt, men de fleste bliver boende i længere tid (JAX).

Det er dog ikke altid, at immigranter som udgangspunkt søges bolig placeret i nærheden af hinanden. Økonomiske forhold, placering af boliger, som er til at betale og geografiske forhold, såsom bebyggelse i en kommune kan være med til at sprede immigranterne til de mindre lokalsamfund. En respondent fortæller her, hvordan de på Sprog- og Integrationscenteret oplever en positiv effekt ved, at de tilstødende kommuner boligplacere flygtningene i forskellige områder.

Der er relativt mange, især flygtninge, som bliver boligplacerede i endnu mere udkant end så meget andet (...) Vi får tilbagemeldinger om, at faktisk er der en del af de flygtninge i de områder, som faktisk føler, at de bliver integreret rimeligt i lokalsamfundet. Det er som om, der ikke er så mange, så de kan opsuges af det almindelige fællesskab (LE).

Når der ikke er for mange af anden etnisk herkomst i et område, lader det altså til, at det er lettere for de etniske danskere at tage imod dem, hvilket kan lede til en lettere social integration i lokalmiljøet. En respondent reflekterer over dette på denne måde:

Jeg tror, det er fordi, der er nogle andre, der kender dem, som siger, 'nu er der kommet dem, skal vi ikke lige gå over og hilse på dem' eller sådan et eller andet. Jeg tror, det er meget uformelt, det der foregår (LE).

Opsamling vedrørende de kvalitative betragtninger om immigranternes bosætning på landet

Der er generelt blandt respondenterne et ønske om, at immigranternes bosætning skal betragtes som et potentiale for hele kommunen. Dette er uanset, om immigranterne er selvhjulpne i forhold til at finde bopæl, eller de skal have støtte fra myndighederne. Hvordan potentialet bedst understøttes, varierer kommunerne og situationer imellem.

I de tilfælde hvor immigranterne er flyttet til pga. arbejdssted, sker bosætning ofte i nærhed til arbejdspladsen. Myndigheder understøtter i nogle, men langt fra alle situationer med initiativer med f.eks. sprogundervisning.

I nogle tilfælde vægtes netværksdannelse til immigranter af samme nationalitet højt. Netværket betragtes som et værn mod mistrivsel og depression ud fra en betragtning om, at når immigranterne er af samme nationalitet, er der ikke sprogbarrierer at overkomme, hvilket ellers kan hindre dannelsen af netværk. I disse tilfælde boligplaceres immigranter med samme nationalitet tæt på hinanden.

Når immigranterne spredes ud over større områder, erfarer nogle af interviewpersonerne, at immigranter socialiseres bedre ind i lokalområdet, og at de loka-

le er mere opmærksomme på at byde tilflytterne velkommen. Dette kræver god offentlig transport og fleksible sprogundervisningsmuligheder.

4.3 Indvandreres og efterkommeres etablering i lokalsamfundene

4.3.1 Indvandreres og efterkommers til- og fraflytning

Som det også blev nævnt i gennemgangen af den internationale litteratur, kan forventningerne til indvandrernes etablering i lokalområdet spille en rolle for integrationen. I det foregående afsnit blev det tydeliggjort, at myndighederne i landdistrikter betragter tilflyttende indvandrere til som et potentiale. I dette afsnit sættes derfor fokus på indvandreres og efterkommeres etablering i landdistrikterne. I den kvantitative del i det efterfølgende afsnit er fokus lagt på indvandreres og efterkommeres til- og fraflytning.

Tabel 8. Til- og fraflytning af indvandrere fra 2007-2012 i de 7 kommuner og 11 sogne med andel indvandrere på 10 % eller mere. Andel af total.

Kommune eller sogn	Til- og fraflyttere			Netto i % af områdets samlede antal	
	Til	Fra	Netto	Indvandrere og efterkommere	Befolkning
Guldborgsund	485	111	374	10,4	0,6
sogn (0)	289	46	243	14,3	1,5
Odsherred	186	33	153	10,7	0,5
sogn (4)	28	4	24	13,1	0,4
sogn (2)	21	2	19	11,0	0,5
sogn (2)	52	5	47	13,2	1,2
Vordingborg	332	100	232	10,6	0,5
sogn (0)	124	30	94	11,9	0,8
sogn (3)	22	9	13	6,0	0,3
Hjørring	570	94	476	13,7	0,7
sogn (0)	213	22	191	16,8	1,4
sogn (2)	165	13	152	27,7	16,0
Tønder	392	130	262	8,6	0,7
sogn (4)	139	34	105	11,9	1,3
Thisted	418	110	308	12,0	0,7
sogn (0)	189	33	156	15,5	1,3
Morsø	186	39	147	16,7	0,7
sogn (0)	107	8	99	20,7	1,2

Kilde: Særkørsel Danmarks Statistik.

En lav fraflytning kan være et udtryk for, at indvandrere søger at etablere sig mere permanent i kommunen. Med det afsæt fokuserer de kvantitative data i dette afsnit på til- og fraflytningen af indvandrere og efterkommere.

En første gennemgang af data omkring indvandreres til- og fraflytning viser, at indvandrerfraflytning forekommer bredt i kommunerne. Til- og fraflytningen i kommunerne og sognene kan ses i tabel 8, hvor man kan observere, at der er en relativt markant positiv nettotilflytning af indvandrere.

De relative høje andele for nogle af områderne i de to sidste søjler skyldes primært områdernes lave antal af indvandrere, efterkommere og befolkning, så forholdsvist små ændringer i nettotilgangen har stor betydning på andelen. Man kan således anføre, at til- og fraflytning i sådanne tyndt befolkede sogne træder tydeligt frem, og at udskiftningen muligvis også har betydning for sociale relationers stabilitet og fornyelse.

Det er relevant at se på, om tilflyttende indvandrere til landdistrikterne primært er nye indvandrere eller efterkommere. Tallene kan også give en indikation af, hvorvidt nettotilflytningen skyldes et fødselsoverskud, og hvorvidt voksne børn af indvandrere finder det tiltrækkende at flytte på landet.

Tabel 9. Til- og fraflytning fordelt på indvandrere og efterkommere i de udvalgte sogne og kommuner fra 2007-2012, % af total.

Kommune eller sogn	Tilflytning		Fraflytning		Nettotilgang	
	Indvandrere	Efterkommere	Indvandrere	Efterkommere	Indvandrere	Efterkommere
Guldborgsund	79,4	20,6	97,3	2,7	74,1	25,9
sogn (0)	77,2	22,8	95,7	4,3	73,7	26,3
Odsherred	84,4	15,6	90,9	9,1	83,0	17,0
sogn (4)	82,1	17,9	100,0	0,0	79,2	20,8
sogn (2)	85,7	14,3	100,0	0,0	84,2	15,8
sogn (2)	86,5	13,5	80,0	20,0	87,2	12,8
Vordingborg	85,5	14,5	92,0	8,0	82,8	17,2
sogn (0)	79,0	21,0	90,0	10,0	75,5	24,5
sogn (3)	81,8	18,2	88,9	11,1	76,9	23,1
Hjørring	79,1	20,9	93,6	6,4	76,3	23,7
sogn (0)	73,2	26,8	95,5	4,5	70,7	29,3
sogn (2)	77,0	23,0	84,6	15,4	76,3	23,7
Tønder	86,5	13,5	96,9	3,1	81,3	18,7
sogn (4)	82,7	17,3	94,1	5,9	79,0	21,0
Thisted	86,6	13,4	94,5	5,5	83,8	16,2
sogn (0)	82,5	17,5	90,9	9,1	80,8	19,2
Morsø	81,7	18,3	87,2	12,8	80,3	19,7
sogn (0)	82,2	17,8	100,0	0,0	80,8	19,2

Kilde: Særkørsel Danmarks Statistik.

Det fremgår af tabel 9, at til- og fraflytningen til de udvalgte kommuner og sogne i højere grad er indvandrere og i mindre omfang efterkommere. Et sogn i henholdsvis Hjørring og Guldborgsund skiller sig ud ved at have en større

andel efterkommere blandt de fraflyttede. Det kan muligvis forklares med, at det er unge, som har søgt til byerne for f.eks. uddannelse, ligesom også mange ikke-indvandrere gør. Selvom tilflytningen primært er indvandrere, så udgør nettotilgangen af efterkommere omkring 20 % eller mere på kommune-niveau og lidt mere varieret i de 11 udvalgte sogne.

Landdistrikterne generelt har gennem de seneste år oplevet, at især mange unge flytter derfra, og at de ikke vender tilbage efter endt uddannelse. Det betyder, at andelen af ældre har været meget stigende. Der har været meldinger fra lokal-samfundene om, at det er svært at opretholde aktiviteterne i foreningslivet, når der er stadig færre yngre mennesker til at holde liv i aktiviteter og frivillige praktiske gøremål. Det er derfor interessant at se på, om også de yngre indvandrere og efterkommere fraflytter og om det er de ældre, som bliver tilbage. Det er også interessant at se på aldersgrupper for til- og fraflyttere.

Tallene viser, at i perioden 2007-2012 udgør indvandrere og efterkommere under 40 år ca. 73 % af alle tilflyttere, og ca. 90 % af alle tilflyttere er under 55 år. Til sammenligning er under 70 % af alle fraflyttere under 40 år og kun ca. 82 pct. under 55 år. Det er altså relativt unge indvandrere og efterkommere, der flytter til og i højere grad ældre, der fraflytter. Tabel 10 viser til- og fraflytning af indvandrere og efterkommere fordelt på aldersgrupper.

Tabel 10. Fordelingen af til- og fraflytning 2007-2012 af indvandrere og efterkommere i de syv kommuner på aldersgrupper, % af total

Område		<25	25-39	40-54	55-69	>70	Total
Guldborgsund	Til	37,7	33,2	17,9	8,7	2,5	100
	Fra	32,4	25,2	12,6	9,0	20,7	100
	Netto	39,3	35,6	19,5	8,6	-2,9	100
Odsherred	Til	31,2	36,0	19,9	6,5	6,5	100
	Fra	9,1	30,3	3,0	24,2	33,3	100
	Netto	35,9	37,3	23,5	2,6	0,7	100
Vordingborg	Til	41,3	29,8	19,6	4,5	4,8	100
	Fra	36,0	33,0	7,0	11,0	13,0	100
	Netto	43,5	28,4	25,0	1,7	1,3	100
Hjørring	Til	38,8	36,5	17,2	6,0	1,6	100
	Fra	23,4	41,5	8,5	14,9	11,7	100
	Netto	41,8	35,5	18,9	4,2	-0,4	100
Tønder	Til	39,5	31,4	21,4	5,1	2,6	100
	Fra	33,1	33,1	12,3	6,2	15,4	100
	Netto	42,7	30,5	26,0	4,6	-3,8	100
Thisted	Til	38,0	36,8	19,9	4,1	1,2	100
	Fra	17,3	47,3	17,3	9,1	9,1	100
	Netto	45,5	33,1	20,8	2,3	-1,6	100
Morsø	Til	39,8	38,7	16,1	3,8	1,6	100
	Fra	28,2	43,6	7,7	12,8	7,7	100
	Netto	42,9	37,4	18,4	1,4	0,0	100

Kilde: Særkørsel Danmarks Statistik.

I de 11 udvalgte sogne udgør tilflyttende indvandrere og efterkommere under 40 år ca. 76 % af alle tilflyttere, og ca. 92 % er under 55 år. Fraflyttere under 40 år udgør ca. 74 % af alle fraflyttere, og ca. 84 pct. er under 55 år. Også for de udvalgte sogne gælder det altså, at det i højere grad er relativt unge, der flytter til og i højere grad ældre, der fraflytter de udvalgte sogne. Der er udsving mellem de enkelte sogne. Men disse udsving har ingen sammenhæng med, om det er et by- eller landsogn, eller hvor langt landsognet ligger fra byen.

Tabel 11. Til- og fraflytning af indvandrere og efterkommere fordelt på alder i de udvalgte 11 sogne 2007-2012, andel af kategorien.

		<25	25-39	40-54	55-69	>70
Guldborgsund Kommune						
Sogn (0)	Til	41,2	33,2	18,3	6,6	0,7
	Fra	50,0	23,9	13,0	0,0	13,0
	Netto	39,5	35,0	19,3	7,8	-1,6
Odsherred Kommune						
Sogn (4)	Til	39,3	32,1	17,9	10,7	0,0
	Fra	25,0	25,0	0,0	0,0	50,0
	Netto	41,7	33,3	20,8	12,5	-8,3
Sogn (2)	Til	28,6	38,1	19,0	4,8	9,5
	Fra	0,0	50,0	0,0	0,0	50,0
	Netto	31,6	36,8	21,1	5,3	5,3
Sogn (2)	Til	30,8	34,6	23,1	7,7	3,8
	Fra	20,0	60,0	0,0	0,0	20,0
	Netto	31,9	31,9	25,5	8,5	2,1
Vordingborg						
Sogn (0)	Til	39,5	34,7	18,5	4,0	3,2
	Fra	50,0	23,3	13,3	6,7	6,7
	Netto	36,2	38,3	20,2	3,2	2,1
Sogn (3)	Til	31,8	50,0	13,6	0,0	4,5
	Fra	22,2	44,4	0,0	33,3	0,0
	Netto	38,5	53,8	23,1	-23,1	7,7
Hjørring Kommune						
Sogn (0)	Til	40,4	40,4	11,7	4,7	2,8
	Fra	13,6	45,5	18,2	4,5	18,2
	Netto	43,5	39,8	11,0	4,7	1,0
Sogn (2)	Til	39,4	30,9	20,6	8,5	0,6
	Fra	7,7	23,1	15,4	23,1	30,8
	Netto	42,1	31,6	21,1	7,2	-2,0
Tønder Kommune						
Sogn (4)	Til	37,4	30,9	25,2	2,2	4,3
	Fra	32,4	32,4	11,8	5,9	17,6
	Netto	39,0	30,5	29,5	1,0	0,0
Thisted Kommune						
Sogn (0)	Til	39,7	34,9	17,5	6,9	1,1
	Fra	15,2	54,5	15,2	6,1	9,1
	Netto	44,9	30,8	17,9	7,1	-0,6
Morsø Kommune						
Sogn (0)	Til	41,1	40,2	15,9	1,9	0,9
	Fra	12,5	62,5	12,5	12,5	0,0
	Netto	43,4	38,4	16,2	1,0	1,0

Kilde: Særkørsel Danmarks Statistik.

Hvis man inddrager køn, viser tallene, at der er en variation fra sogn til sogn og fra kommune til kommune. Overordnet set er det dog indvandermænd, som til- og fraflytter landdistrikterne, mens kvinderne i højere grad synes at blive. Dette kan muligvis knyttes til at være et resultat af indvandrernes specifikke arbejdsmarkedstilknytning. Indgåelse af ægteskab kan også være en forklaring på indvandrerkvindernes bopælsstabilitet. Tabel 12 viser til- og fraflytning af indvandrere og efterkommere i perioden 2007-2012 fordelt på køn.

Tabel 12. Til- og fraflytning af indvandrere og efterkommere fordelt på køn i de 11 udvalgte sogne og 7 kommuner 2007-2012, % af total

Område	Tilflyttere		Fraflyttere		Nettilgang	
	Mand	Kvinde	Mand	Kvinde	Mand	Kvinde
Guldborgsund	53,0	47,0	49,5	50,5	54,0	46,0
Sogn (0)	50,5	49,5	47,8	52,2	51,0	49,0
Odsherred	48,9	51,1	45,5	54,5	49,7	50,3
Sogn (4)	46,4	53,6	50,0	50,0	45,8	54,2
Sogn (2)	66,7	33,3	100,0	0,0	63,2	36,8
Sogn (2)	53,8	46,2	60,0	40,0	53,2	46,8
Vordingborg	51,5	48,5	47,0	53,0	53,4	46,6
Sogn (0)	47,6	52,4	40,0	60,0	50,0	50,0
Sogn (3)	50,0	50,0	55,6	44,4	46,2	53,8
Hjørring	55,3	44,7	55,3	44,7	55,3	44,7
Sogn (0)	54,0	46,0	68,2	31,8	52,4	47,6
Sogn (2)	53,3	46,7	46,2	53,8	53,9	46,1
Tønder	51,3	48,7	60,8	39,2	46,6	53,4
Sogn (4)	54,7	45,3	44,1	55,9	58,1	41,9
Thisted	54,1	45,9	69,1	30,9	48,7	51,3
Sogn (0)	52,9	47,1	63,6	36,4	50,6	49,4
Morsø	51,6	48,4	69,2	30,8	46,9	53,1
Sogn (0)	54,2	45,8	75,0	25,0	52,5	47,5

Kilde: Særkørsel Danmarks Statistik.

Opsamlende kan det siges, at der er en tendens til, at både indvandrere og efterkommere etablerer sig i kommunerne, og at dette gælder både i landsogne og i byer. Det er særligt yngre indvandrere, der flytter til og ikke flytter fra landdistrikterne, mens ældre indvandrere flytter derfra. Yngre kvindelige indvandrere synes mindre tilbøjelig til at fraflytte end yngre mandlige indvandrere.

4.3.2 Indvandrere og civilsamfundsarrangementer

Dette afsnit inddrager de kvalitative data. Opmærksomheden er rettet mod civilsamfundsarrangementer som middel til indvandrere og efterkommeres etablering i lokalsamfundet.

I de kvalitative interviews nævner respondenterne systematisk tre kategorier af aktører, der spiller en rolle i forhold til indvandreres deltagelse i civilsamsfundsaktiviteter. Disse tre er foreningslivet, interesseorganisationer og dele af

integrationsmyndigheden. Det er ligeledes gennemgående, at respondenter taler om immigranterne som de passive, der skal inddrages, og aktørerne som de aktive, der har en forpligtelse til at inddrage. Indfødte danskere har en hovedaktørrolle som tovholdere på initiativer, der skal introducere immigranterne til det danske samfund.

Integration i civilsamfundet via foreningslivet

Det er ifølge respondenterne vigtigt at forfølge immigranternes fritidsinteresser. Det vil støtte op om integrationen. Indvandrere kan dog have vanskeligt ved at navigere i civilsamfundet, hvis de ikke har den tilstrækkelige information om for eksempel foreningsliv og om de muligheder, der er i deres lokalmiljø. Her er netværk igen en vigtig faktor, fordi immigranterne gennem familie, venner, bekendte, arbejdspladsen mm. kan få en viden om, 'hvor man kan gå hen for at dyrke sin hobby. Når først man ved det, er det enkelt' (LE). Det synes dog at være lidt tilfældigt, hvorvidt immigranternes fritidsinteresser egentlig bliver eksplicite. Når de gør, spiller foreningerne en central rolle. En af respondenterne refererer til en borger, der henvendte sig, fordi han havde fundet ud af, at en immigrant kunne lide og fiske på denne måde:

Han var lystfisker, og så skulle han jo bare meldes ind i en lystfiskerforening. Nogle gange er tingene jo også enkle, man skal bare være klar over, at det er det, man skal gøre (LE).

Nogle respondenter fortæller om, hvordan indsatsen for at integrere og fastholde indvandrere på arbejdspladsen og i kommunen retter sig mod familien og ikke kun den enkelte arbejdstager. I Thisted Kommune er der eksempelvis en del læger med udenlandsk baggrund ansat ved Sygehus Thy-Mors. De bosætter sig i kommunen, og ofte har de deres familie med. Sygehuset har en sprogkonsulent tilknyttet, der også fungerer som kontaktperson. I interviewet med hende lægger hun særlig vægt på, at hele familiens trivsel er i fokus:

Lad os nu sige at typisk det er en mand der får et job hos sygehuset (...) Så næste milepæl, det er at konen også kommer til at fungere, at børnene også kommer til at fungere. Hvis de ikke fungerer, så gør han heller ikke, og så rejser de hjem igen. Og så mangler vi en læge (ES).

Ved at fokusere på familien som helhed prøver Sygehus Thy-Mors at fastholde de udenlandske læger, som er meget eftertragtede. Fastholdelsen foregår ved, at familierne introduceres til foreningslivet, og ægtefællerne tilbydes ofte praktik, eller de informeres om uddannelsesmuligheder.

Familien skal jo sige, 'det her er et fælles projekt, vi er glade for at være her, vi kan lide det, fordi vi også kan mærke, at folk er glade for os (ES).

Immigranternes bosættelse og trivsel understøttes af forskellige aktører, som Sygehus Thy-Mors har etableret et netværk til. På den måde socialiseres familien i lokalområdet, hvilket ifølge respondenterne har en positiv indvirkning på varigheden af deres bosættelse i kommunen.

Hos Røde Kors i Odsherred forsøger man mere målrettet at afdække immigranternes fritidsinteresser for derigennem at øge deres deltagelse i foreningslivet i lokalsamfundet. Det synes dog nogle gange at være tale om iværksættelse af ekstra foranstaltninger snarere end en regulær indmeldelse i en forening.

Der er jo nogen, der dyrker forskellige former for sport, og det sidste, vi er gået i gang med, det er billard. Der er en billardklub, som jeg har henvendt mig til, der har tilbudt, at vi kan få lov at komme en dag i januar måned næste år, hvor dem, der er interesserede, kan komme og spille billard (PG).

Den kulturelle forskel mellem civilsamfund og foreningsliv i Danmark og nogle af immigranternes hjemland kan være med til at skabe barrierer, når det kommer til immigranternes deltagelse med frivillig arbejdskraft. En respondent reflekterer på denne måde:

Og det kræver altid, at du er en forening, at du har nogle vedtægter og alt det dér. Og vi er jo alle sammen med, inden vi får set os om, i ti foreninger, mindst. Og det er de ikke. Og det der med, at det første, man præsenterer dem for, er vedtægter og så i øvrigt et girokort, det får paraderne op. De kan simpelthen ikke forstå, hvorfor de ikke bare kan gå ud på den der græsplæne og spille noget fodbold (LJ).

Kendskabet til arbejdsgangene og traditioner i aktivitets- og foreningsliv kan altså være mangelfuldt hos nogle immigranter, og det kan holde dem fra at indgå i foreningslivet. Andre barrierer for, at immigranter aktivt opsøger at bidrage med hjælp i foreningen, kan være kulturelt betingede. En respondent referer til en af konsulenternes observationer:

Mehrsad gjorde os opmærksom på, at det at arbejde frivilligt, det er lavstatus, det er simpelthen lav, lav, lav, lav status. Og det første gang, jeg har hørt det, og det måske derfor, vi ikke kan få dem [taler her om mellemøstlige indvandre-re] ind (JN).

Foreningerne står heller ikke altid på spring for at støtte op om integreringen af immigranter. Røde Kors oplever, at det kan være vanskeligt at få andre end de frivillige i organisationen til at interagere med immigranterne. En respondent fortæller om det på denne måde:

Det kniber gevaldigt med at få andre danskere, andre end frivillige, til at acceptere, at flygtninge har et gevaldigt behov for at udvide netværket (...). Jeg deltager jævnligt i nogle møder med landskontoret og andre frivillige, og jeg har lidt et indtryk af, at det er samme problem, at befolkningen ikke er så vant til at danne netværk med flygtninge (PG).

Nogle respondenter forklarede, at udover de sproglige barrierer kan ' travlhed ligeledes være en vigtig faktor', som gør, at etniske danskere fravælger at investere tid i at etablere netværk med immigranter (ES).

Integration i civilsamfundet via myndighedsinitiativer

Det er en generel udmelding fra respondenterne, at det er gennem civilsamfundsaktiviteter, at immigranterne får mulighed for at trække på viden og information om lokalsamfundet. Det er her, at de får chancen for at opøve deres sprogkunderskaber. Kommunernes integrationskontorer forsøger på forskellig måde at støtte op om deltagelsen i civilsamfundsaktiviteter ved at iværksætte forskellige arrangementer. F.eks. arrangerer Næstved Sprog- og Integrationscenter møder og kurser, som skal hjælpe immigranterne til at navigere i det danske samfund. Det kan f.eks. være kurser i skat og sangaftener med udgangspunkt i danske sange og dansk kultur. Cykelkurser udbydes også, fordi 'hvis du skal bo på landet, så er du nødt til at kunne cykle rundt' (LE). Samarbejdspartnere er typisk folkekirkens præster, folkebibliotekerne og sportsforeninger, og de forskellige aktører bringes i spil, alt efter indvandrerens behov. En respondent fortæller således:

Det går ud på at præsentere et tilbud, man også kan bruge. Nu gjorde vi det for eksempel i den periode, hvor der kom mange irakere til, der var kristne. Så er der en god anledning dér. Hvad foregår der i sådan en dansk kirke, tage på besøg og masser af den slags (LE).

Integrationsråd kan være den bærende kraft for, at der iværksættes aktiviteter for immigranter fra forskellige etniciteter, traditioner og religioner. Det kan for eksempel ske via de to årlige Naturdage, hvor de tilmeldte tager ud i den lokale natur med en naturvejleder. Alternativt kan være til Naboskabsdag, hvor der er lejlighed til at møde éns naboer. Integrationsrådenes tilbud er ikke kun for indvandrere, men sigter netop på at få involveret etniske danskere såvel som udlændinge (LE).

At civilsamfundsaktiviteter somme tider kan være med til at skabe opmærksomhed på immigranter kulturelt bårne kompetencer inden for en fritidsaktivitet, er der et eksempel på i Vordingborg Kommune:

Integrationsrådet i Vordingborg havde taget initiativ til at deltage i Møns Dragefestival, hvor der særligt har været mange afghanere med, også fra Vordingborg Kommune. Det viste sig at være en succesoplevelse for de involverede afghanere, fordi 'de vandt alle præmierne, og de er faktisk blevet inviteret tilbage i år for at høre, om de ikke godt vil have en bod og hjælpe alle de andre med at lave drager' (RH).

Det er ikke alle immigranter, kommunen har kontakt til, da nogle blot kommer til kommunen, finder et arbejde og klarer sig selv. Men de immigranter, som kommunen har kontakt til, får udarbejdet en såkaldt integrationskontrakt. Kontrakten handler primært om uddannelse og arbejdsmarked, men det kan ligeledes være fritids- og foreningsliv:

Fritid og foreningsliv er også noget, vi tager med i vores samtaler med borgerne, og det kan være, vi lige skriver i kontrakten, at personen har brug for noget

mere netværk, og så anbefaler vi at komme i gang med noget foreningsarbejde eller fritidsliv (MM).

Er immigranterne flygtninge, bliver kommunens Røde Kors-afdeling ofte tilknyttet. Her er der et frivilligkorps, som også samarbejder med Dansk Flygtningehjælp. Derudover er der nogle såkaldte fritidsguider, som kan hjælpe flygtningene med at få et bedre kendskab til deres muligheder i lokalsamfundet:

Hvis flygtningene ønsker at komme i gang i en gymnastikforening eller sådan noget, så kan personen få et møde med en fritidsguide, som så følger borgeren og er der i starten for at hjælpe i gang med det (MM).

Integration i civilsamfundet via interesseorganisationer og kirken

En tredje aktør, som bidrager med at introducere immigranter til civilsamfundet gennem aktiviteter og arrangementer i fritiden, er interesseorganisationer. Disse er imidlertid ofte målrettet en særlig gruppe af immigranter. For eksempel har Røde Kors fokus på flygtninge, og organisationen har det seneste år kørt et café-lignende forløb i Røde Kors-huset i Nykøbing Sjælland. Det startede med et månedligt arrangement, hvor der blev sendt invitationer ud til alle kommunens flygtninge. Invitationerne blev formuleret på flygtningenes eget sprog med hjælp fra de tolke, som er tilknyttet Odsherred Kommune. Respondenten fortæller, at et arrangement typisk starter kl. 17.00 med et foredrag om dansk kultur, tilværelsen som udlænding i Danmark og om rettigheder, pligter og muligheder for udlændinge. Dog lader det til, at dét flygtningene 'går mest op i, det er jo for så vidt bare at være sammen, at hygge sig sammen med os frivillige' (PG).

Røde Kors i Odsherred Kommune arrangerer også udflugter. Blandt andet har man været i Andelslandsbyen i Holbæk sammen med 14 familier for at se landsbyen og lære lidt om dansk historie. Det arrangement faldt i god jord:

Sådan noget er de vilde med, også fordi det er lidt med, hvordan det danske samfund er bygget op og den danske kultur, det gik de meget op i (PG).

En eneste hage ved sådanne arrangementer er det finansielle aspekt: Transporten koster penge, og det er ikke alle familier, der har de økonomiske ressourcer til at indgå i den slags. Røde Kors som forening er ligeledes underlagt økonomiske begrænsninger.

Nogle gange kan det være vanskeligt for immigranterne at komme ind i et netværk, hvilket resulterer i, at de samles med andre immigranter af samme etnicitet og/eller religion. Derigennem får de så et netværk og et tilhørsforhold, men det forbliver ofte relativt lukket. En respondent fortæller her om, hvordan kirken i sådanne situationer spiller en særlig rolle:

Og nogle af dem har haft familie med herop og børn, som ikke er blevet integreret ordentligt endnu, og de er meget svære at hjælpe til at komme ind i netværk. Det eneste netværk, de bruger automatisk, det er den katolske kirke. Og der går de så til højmesse og møder de andre, uanset om de er religiøse eller ej. Så bliver kirken samlingspunktet. Og den katolske præst er meget aktiv og gør meget for at hjælpe dem. Men de netværk bliver ofte meget interne mellem polakker, måske litauer og letter (LE).

4.4 Delkonklusion

Bosætningsmønstre og involvering i civilsamfundsarrangementer har været omdrejningspunktet i dette kapitel. Analysen har frembragt følgende hovedpointer:

- Der er overordnet tale om en heterogen bosætning af indvandrere i landdistriktskommuner og sogne.
- Indvandrere bosætter sig bredt i landdistriktskommunerne, når de selv vælger bolig. De bosætter sig i nærhed til deres job. Arbejdsimmigration til landbrugserhvervet i nogle ydersogne fører til homogen bosætning.
- Indvandrere, som myndigheder har henvist bolig, er samlet i områder i landdistriktskommunerne. Et argument for dette er et behov hos flygtninge for netværksdannelse også med ligesindede nationaliteter og sociale baggrunde. Dyr og dårlig offentlig transport i landdistrikterne skaber begrænsning i forhold til at boligplacere flygtninge mere spredt i landdistrikterne.
- Indvandrere og efterkommere etablerer sig i landdistrikterne. Det er fortrinsvist yngre indvandrere og efterfølgere, som flytter til landdistrikterne, og ældre indvandrere og efterfølgere som fraflytter landdistrikterne.
- I nogle få landdistrikter søger myndigheder og erhvervsliv at involvere foreningsliv og interesseorganisationer i at tiltrække og fastholde indvandrere.
- Der er i landdistrikter mangel på målrettet afdækning af indvandreres ønsker til og behov for deltagelse i foreningslivsaktiviteter. Det er derfor tilfældigt, om indvandrere bliver introduceret til foreningslivet.

- Interesseorganisationer i landdistrikter søger via fællesarrangementer at mobilisere foreningslivet til at rekruttere medlemmer blandt indvandre-re.
- Civilsamfundsarrangementer kan afdække vigtig viden og kompetencer hos indvandrere. Disse kompetencer kan bringes i spil ved udvikling af nye civilsamfundsaktiviteter.
- Indfødte danskere påtager sig i forbindelse med civilsamfundsarrange-menter en aktiverende rolle. Indvandrere tildeles en rolle som de, der skal aktiveres.
- Foreningslivet i landdistrikterne er ikke altid åbent overfor at spille en rolle i integrationen af indvandrere.

5 Indvandrere, efterfølgere og socio-økonomi

5.1 Indledning

Dette kapitel fokuserer på indvandreres og efterkommeres socio-økonomiske udgangspunkt som bidrag til udviklingen i kommunerne. Kapitlet indledes med en kvantitativ baseret undersøgelse af udviklingen i beskæftigede indvandreres og efterfølgeres socio-økonomiske status i de syv udvalgte kommuner sammenholdt med udviklingen i den socio-økonomiske status for befolkningen med dansk oprindelse. I slutningen af afsnit 5.2 behandles de kvalitative data vedrørende myndigheders forventninger til immigranternes socio-økonomi.

I afsnit 5.3 analyseres indvandrere og efterfølgeres ledighed, beskæftigelsesfrekvens og uddannelse. Afsnit 5.3 afsluttes med en behandling af de kvalitative data vedrørende myndighedernes indsats for at fremme integrationen af indvandrere via arbejdsmarkedet. Afsnit 5.3 opsummerer delkonklusioner vedrørende indvandrere, efterfølgere og socio-økonomi.

Tal fra Statistikbankens RAS120, RAS110 og KRHFU1 er anvendt. Som en konsekvens heraf flyttes fokus fra indvandernationaliteter til, hvorvidt indvandrere og efterfølgere kommer fra vestlige eller ikke vestlige lande.

5.2 Indvandrere og efterfølgeres beskæftigelse og uddannelse

5.2.1 Selvstændige og lønmodtagere

Skabelsen af arbejdspladser i de danske landdistrikter anses af kommunerne som essentiel. Et vigtigt bidrag til landdistrikterne fra indvandrere kan derfor være evnen til at bidrage til at skabe arbejdspladser. Derfor ses på andelen af selvstændige i forhold til antal beskæftigede.

Afdækningen af dette viser, at i 2013 er andelen af selvstændige blandt indvandrere fra vestlige lande generelt relativt høj. I fire af de syv kommuner er andelen højere end for personer med dansk oprindelse. I tre kommuner er andelen af selvstændige blandt indvandrere fra ikke-vestlige lande højere end andelen af både beskæftigede vestlige indvandrere og beskæftigede med dansk oprindelse. Ses der på efterfølgere fra vestlige indvandrere, er andelen af selvstændige højere i fem kommuner sammenlignet med beskæftigede indvandrere fra ikke-vestlige efterfølgere fra ikke-vestlige lande og beskæftigede med dansk oprindelse. I en ud af de syv kommuner, nemlig Thisted, er andelen af selvstændige i forhold til beskæftigede højest hos beskæftigede med dansk oprindelse. Tabel 13 viser andelen af selvstændige i de syv kommuner.

Tabel 13. Selvstændige i % af beskæftigede fordelt efter herkomst og kommune. 2013

	Vestlige indvandrere	Ikke-vestlige Indvandrere	Vestlige efterfølgere	ikke-vestlige efterfølgere	Dansk Oprindelse
Guldborgsund	11,76	13,56	12,5	4,11	8,82
Odsherred	8,77	7,81	11,76	0	10,94
Vordingborg	12,55	13,25	12,12	3,85	10,15
Tønder	15,10	6,90	4,76	0	11,33
Hjørring	10,53	12,37	16,67	3,13	8,60
Morsø	10,50	8,84	14,29	0	11,21
Thisted	6,20	9,26	7,14	4,17	11,68

Kilde: Statistikbanken, RAS

Samlet set peger tallene på, at indvandrere fra både vestlige og ikke-vestlige lande er med til at skabe arbejdspladser på landet, og at de gør dette i lige så høj eller højere grad end beskæftigede med dansk oprindelse.

Det er ofte påpeget af kommunerne på landet, at de har stadig sværere ved at tiltrække højt kvalificeret arbejdskraft. En anden måde hvorpå indvandrere kan bidrage til landdistrikterne kan således være ved at træde ind i og bestride stillinger, som det måske er vanskeligt at få besat. En måde at bedømme arbejdskraftens kvalifikationer er ved at opgøre andelen af højt lønnede, idet højt lønnede ofte har særlige kompetencer og kvalifikationer.

Afdækningen af andelen af højest lønnede i forhold til beskæftigede kan bekræfte, at i alle syv kommuner er andelen af højt lønnede højere for indvandrere eller efterfølgere fra vestlige lande, end den er for beskæftigede med dansk oprindelse og beskæftigede fra ikke-vestlige lande. Ligeledes er andelen af højt lønnede beskæftigede med dansk oprindelse højere end for beskæftigede indvandrere og efterfølgere fra ikke-vestlige lande. Tabel 14 viser dette.

Tabel 14. Andel 'højest lønnede' i % af samlet antal beskæftigede fordelt efter herkomst og kommuner. 2013.

	Vestlige indvandrere	Ikke-vestlige Indvandrere	Vestlige efterfølgere	Ikke-vestlige efterfølgere	Dansk Oprindelse
Guldborgsund	19,87	11,16	12,5	4,11	18,71
Odsherred	18,25	5,08	17,65	11,11	15,19
Vordingborg	23,59	12,65	24,24	3,85	19,46
Tønder	10,69	4,77	14,29	0	13,52
Hjørring	18,02	7,45	22,22	10,94	18,05
Morsø	8,29	4,76	0,00	0	13,41
Thisted	12,55	7,60	28,57	0,00	14,13

Kilde: Statistikbanken, RAS

Det er særligt gennem de seneste år, at land-og yderkommuner har gjort opmærksom på problematikken omkring tiltrækning af kvalificeret arbejdskraft. Det er derfor også interessant at kortlægge, om antallet af højt lønnede indvandrere er steget over de seneste år. Ligeledes er det interessant at undersøge, om

det er kvinder eller mænd, som besætter de højtlønnede stillinger. Undersøgelsen af bosætningen viste, at nogenlunde lige mange mænd og kvinder fra udlandet bosætter sig i de danske landdistrikter.

Tallene viser, at antallet af højtuddannede indvandrere fra både vestlige og ikke-vestlige har været stigende eller uændret fra 2009 til 2013. Både for vestlige og ikke-vestlige indvandrere er det særligt kvinder, der har en højere indkomst.

Tabel 15. Udvikling i antal 'højt lønnede' indvandrerkvinder og mænd efter vestlig og ikke-vestlig herkomst. 2009-2013

	Indvandrere vestlige lande. Kvinder.	Indvandrere ikke-vestlige lande. Kvinder.	Indvandrere vestlige lande. Mænd.	Indvandrere ikke-vestlige lande. Mænd.
Guldborgsund Kommune				
2009	41	18	34	18
2013	82	46	43	24
Stigning	50 %	155 %	27 %	33 %
Odsherred Kommune				
2009	17	4	15	4
2013	38	7	14	6
Stigning	124 %	75 %	0	50 %
Vordingborg Kommune				
2009	32	8	28	10
2013	63	29	46	13
Stigning	97 %	263 %	64 %	30 %
Tønder Kommune				
2009	29	3	26	8
2013	58	7	34	11
Stigning	50 %	133 %	31 %	27 %
Hjørring Kommune				
2009	38	15	40	14
2013	72	32	46	18
Stigning	90 %	113 %	15 %	29 %
Morsø Kommune				
2009	3	3	6	0
2013	8	7	7	0
Stigning	166 %	133 %	17 %	0
Thisted Kommune				
2009	27	6	25	8
2013	51	19	36	13
Stigning	89 %	217 %	44 %	63 %

Kilde: Statistikbanken RAS

Ligeledes er antallet af kvindelige højt uddannede indvandrere steget mest i perioden. Særlig stor stigning er der i antallet af kvinder fra ikke-vestlige lande. Dette kan ses i tabel 15.

Tallene vedrørende højtlønnede beskæftigede vidner om, at landdistrikterne formår at tiltrække stadig flere indvandrere fra både vestlige og ikke-vestlige lande med sådanne kvalifikationer, at det udløser en højere løn.

Som tallene i tabel 14 og 15 viser, er det dog langt fra alle indvandrere, der kvalificerer sig til en højere løn. Det har da også flere gange været fremme i pressen og i debatten, at indvandrere på landet ofte tager beskæftigelse inden for lavtlønsområder. Det er derfor også relevant at undersøge, hvordan det forholder sig med beskæftigede indvandrere, som opnår en grundløn.

Undersøgelsen af andel med grundløn i forhold til beskæftigede i 2013 fremgår af Tabel 16. For alle syv kommuner gælder det, at andelen af beskæftigede med kun en grundløn er højest for beskæftigede med dansk oprindelse. En undtagelse er dog i Vordingborg og Guldborgsund Kommuner, hvor andelen af beskæftigede efterfølgere af ikke-vestlige indvandrere med dette karakteristika er lidt højere end for beskæftigede med dansk oprindelse. Generelt er andelen af beskæftigede, der kun opnår en grundløn, mindst for indvandrere fra vestlige lande. Tabel 15 viser dette.

Tabel 16. Andel med grundløn i % af beskæftigede fordelt efter herkomst og kommuner. 2013.

	Vestlige indvandrere	Ikke-vestlige Indvandrere	Vestlige efterkom.	Ikke-vestlige efterkom.	Dansk Oprindelse
Guldborgsund Kommune	28,62	36,68	25	43,84	42,17
Odsherred Kommune	31,23	37,50	23,53	30,56	41,93
Vordingborg Kommune	24,03	37,05	24,24	42,31	39,87
Tønder Kommune	32,75	32,36	40,48	38,46	44,02
Hjørring Kommune	31,15	37,11	16,67	34,38	42,33
Morsø Kommune	33,70	25,17	35,71	20	44,03
Thisted Kommune	45,02	37,05	35,71	29,17	45,19

Kilde: Statistikbanken RAS

Der er således intet i tallene, der peger på, at indvandrere til landdistrikterne først og fremmest opnår beskæftigelse inden for lavtlønsområder. Tværtimod synes der at være en tendens til, at de kan og vil tage de højere lønnede jobtyper.

Umiddelbart er der en sammenhæng mellem uddannelse og lønniveau. Tallene vedrørende beskæftigelse og lønforhold leder opmærksomheden hen på, hvilke uddannelsesmæssige baggrunde indvandrere og efterkommere i landdistrikterne har, samt i hvilket omfang disse ligner uddannelsesmæssige baggrunde hos

personer med dansk oprindelse. Statistik vedrørende almen gymnasial erhvervsuddannelse og lang videregående uddannelse som højest gennemførte uddannelse for personer mellem 15 og 69 år kan lægge grunden for en sådan indsigt.

Tabel 17. Andel af befolkningen mellem 15 og 69 år efter herkomst med almen gymnasial, erhvervsuddannelse og højere uddannelse som højest gennemførte uddannelse. 2013

	Personer med dansk Oprindelse	Indvandrere	Efterkommere
Guldborgsund Kommune			
Alm. gymnasial	3,19	5,78	10,98
Erhvervsuddan.	39,88	22,99	4,92
Lang videregående	2,65	5,01	0,76
N=	39872	2614	264
Odsherred Kommune			
Alm. gymnasial	3,12	5,34	10,47
Erhvervsuddan.	40,66	21,94	9,3
Lang videregående	2,55	4,47	0
N=	21423	1030	86
Vordingborg Kommune			
Alm. gymnasial	3,62	5,33	4,8
Erhvervsuddan.	37,33	23,76	12
Lang videregående	3,41	5,09	4,8
N=	29766	1612	125
Tønder Kommune			
Alm. gymnasial	2,75	4,93	7,08
Erhvervsuddan.	40,78	25,68	10,62
Lang videregående	2,12	3,61	2,65
N=	24490	2270	113
Hjørring Kommune			
Alm. gymnasial	3,53	5,51	6,18
Erhvervsuddan.	38,86	18,57	2,81
Lang videregående	2,73	5,74	1,69
N=	43004	2579	178
Morsø Kommune			
Alm. gymnasial	2,18	4,91	5,36
Erhvervsuddan.	39,17	16,77	7,14
Lang videregående	2,08	2,22	0
N=	13869	632	56
Thisted Kommune			
Alm. gymnasial	2,86	4,96	5,08
Erhvervsuddan.	39,99	17,6	6,78
Lang videregående	2,41	5,17	3,39
N=	28882	1994	59

Kilde: Statistikbanken KRHFU1

Tallene for almen gymnasial uddannelse som højest gennemførte uddannelse viser at, hvis der sammenlignes mellem oprindelige danskere, indvandrere og efterkommere, har gruppen med personer af dansk oprindelse den mindste andel i alle syv kommuner. Efterkommere har den højeste andel med almen gymnasial uddannelse som højest gennemførte i seks kommuner. I Vordingborg Kommune er det indvandrere, der har den højeste andel af personer mellem 15 og 69 med almen gymnasial uddannelse som højest gennemførte. Ser man på erhvervsuddannelse som højest gennemførte uddannelse, tegner der sig et anderledes billede. Her viser tallene, at andelen af personer med dansk oprindelse, der har en erhvervsuddannelse, er markant højere end for personer med indvandrerbaggrund og efterkommere af indvandrere. Andelen af efterkommere, som har en erhvervsuddannelse, er omvendt markant lavere. I forhold til andele af befolkningen med en lang videregående uddannelse viser tallene, at den største andel i alle syv kommuner er at finde hos indvandrere. Den mindste andel af personer mellem 15 og 69 år, som har en lang videregående uddannelse, er at finde hos personer med dansk oprindelse i tre ud af de syv kommuner. Tabel 17 viser dette.

Samlet set kan det ud fra ovenstående siges, at både med hensyn til socio-økonomi og uddannelse bidrager indvandrere og efterkommere til landdistriktkommunerne ved at have en sammensætning inden for beskæftigelse og uddannelse, der går i retningen af netop det som landkommunerne efterspørger.

5.2.2 Myndigheder om immigranternes socio-økonomi og uddannelse

Dette afsnit sætter fokus på de kvalitative data vedrørende immigranternes socio-økonomi og uddannelsesmæssige baggrunde. Som det vil fremgå, har kommunerne generelt en oplevelse af, at en god del af immigranterne ikke er indplaceret socio-økonomisk svarende til den uddannelsesmæssige baggrund, de kommer til landet med. Dette skyldes flere faktorer.

En faktor kan være som i Vordingborg Kommune, hvor Sprog- og Integrationscenteret konstaterede, at nogle landarbejdere var kommet til kommunen med det formål at opbygge en tilværelse i Danmark ved at tage arbejde i landbruget.

De var landarbejdere, men de bruger jo det landarbejde som springbræt til et normalt liv i Danmark. Det var for eksempel nogle politibetjente, nogle bankmænd, nogle butiksassistenten, folk som havde haft fingrene i noget erhverv, og de havde så fundet ud af, gennem det dér netværk, de kendte, at via det landarbejde, så kunne de måske få opbygget sig en tilværelse og efter noget tid, så begyndte de så at integreres og købe bolig (LE).

Den blandt respondenterne mest udbredte forklaring på, at immigranternes beskæftigelse ikke altid svarer til deres uddannelsesmæssige baggrund er forhold vedrørende godkendelse af uddannelser fra udlandet. De kvalitative interviews viser, at kommunerne håndterer godkendelsesprocessen og vejledning omkring denne forskelligt. Ligeledes har kommunerne forskellige oplevelser af størrelsen af den udfordring, der er forbundet med at få godkendt uddannelser fra

udlandet. F.eks. har Vordingborg Kommune generelt gode erfaringer med at få godkendt udlændinges uddannelse i Danmark. Dette forudsætter, at immigranter har papirer på deres uddannelse. Imidlertid har mange immigranter inden for håndværksfagene ofte opnået uddannelsen ved sidemandsoplæring og en sådan er vanskelig at dokumentere i forhold til det danske arbejdsmarked. For at afhjælpe denne problematik har Vordingborg Kommune etableret et samarbejde med EUC:

Så det vi gør, det er netop at få dem ud i nogle praktikker, få noget afklaring, nogle udtalelser. Og i sidste ende bruger vi EUC til at få lavet nogle korte afklaringsforløb (RH).

I Thisted Kommune oplever respondenterne det som vanskeligt at få godkendt uddannelser fra udlandet sådan, at immigranten kan bruge den på det danske arbejdsmarked. En respondent fortæller om det på denne måde:

Vi har modtaget én, som har studeret til at blive farmaceut, og han har fået godkendt sit diplom. Det er første gang, jeg har set det i min 20 års karriere, at der var nogen, som fik godkendt det. Vi har haft nogle læger fra Afrika, men de er aldrig blevet godkendt, så de er på standby. Og det er nogle dygtige mennesker, det er ikke det, men de får bare ikke lov til at gå videre (JD).

I Hjørring Kommune oplever respondenterne også, at anerkendelsen af immigranternes uddannelse kan være et problem:

Det er den allerstørste udfordring [at de kan anvende deres uddannelse i Danmark] og derfor også noget af det, jeg har allermest fokus på. Bare det at få oversat deres uddannelsespapirer, hvor er det lige man gør det, hvem er det lige man skal kontakte? Bare det at komme ud og finde et job, det kan også være en udfordring for etniske danskere, der har en høj uddannelse. De har lidt trange kår heroppe, og det bliver det ikke nemmere af, hvis man så har en udenlandsk uddannelse (MR).

Ofte er der ikke meget, der kan gøres på kommunalt niveau, og immigranterne bliver derfor henvist til andre for at få deres papirer i orden:

Det jeg kan gøre, hvis de har uddannelsespapirer hjemmefra, så kan jeg henvise dem til den styrelse, som kan hjælpe dem videre. Noget af det, som er Velkomstcenterets hovedopgave, det er sådan lidt mere håndholdt betjening, fordi hvis man kommer fra et andet land, så bliver det i hvert fald ikke nemmere. (MR)

At navigere i bureaukrati og vide, hvor man skal henvende sig, er ofte en kompetence, som kommer som resultat af kendskab til et land og dets system. Når immigranterne kommer udefra, kan det derfor tænkes, at de ikke har dette kendskab og derfor ikke er i stand til at navigere optimalt i forhold til at få deres uddannelse godkendt, så de kan varetage et arbejde, der svarer til deres kompetencer.

Én ting er, hvis immigranterne har uddannelsespapirer, noget andet er at få dem godkendt på et sammenligneligt niveau, hvilket ofte viser sig at være yderst vanskeligt, og hvilket også kan have konsekvenser for immigranternes selvforståelse og opfattelse af det danske samfund:

Vurderingen af Styrelsen af universiteterne, er, at de er under niveau, og nogle af tolkene, som har en bachelor i engelsk, det svarer til en 9.klasse. Og det er jo et problem, fordi de også kommer med en selvforståelse omkring det (JA)

Når immigranterne kommer med uddannelsespapirer, der af den danske stat ikke er godkendt som værende på et sammenligneligt niveau, kan det have en effekt på immigranternes opfattelse af sig selv. Men det kan også påvirke, hvordan danskerne opfatter immigranternes muligheder:

Så var der en japansk kvinde, som kom (...) fordi hun egentlig gerne ville høre, hvordan hun kom på sosu-skolen, og så starter jeg med interviewet og finder ud af, hun har en kandidat i DNA fra Japan og har arbejdet som forsker i Japan, og så fik vi det vurderet, og det blev anerkendt, og så fik hun kontakt til et algeprojekt, som de kørerovre på Lolland (...) og så fik vi etableret en praktik, og nu er hun så ansat som projektleder. Og hun kom oprindeligt, fordi hun ville på sosu-skolen, fordi hendes mand mente, at hun kunne nok ikke bruge det, hun havde med hjemmefra. Og det oplever vi faktisk tit (JA).

Netop denne tilgang fra Guldborgsund Kommune, hvor den individuelle persons kompetencer kortlægges gennem grundige interviews, er med til at give resultater. Men det anerkendes ikke altid fra højere niveau, at den håndholdte, individuelle tilgang er essentiel. Og det forekommer mærkeligt for én af respondenterne fra Guldborgsund Kommune:

Og jeg kan ikke forstå, at kommunerne ikke synes, det er vigtigt, fordi det giver jo penge i kassen med den indsats (AA).

Problematikken med at fastholde højtuddannede i yderkommunerne kan også opleves i forhold til immigranter. I Thisted Kommune fortæller respondenterne om yngre immigranter, som i Danmark har færdiggjort videregående uddannelser påbegyndt i udlandet:

De unge mennesker, en del i hvert fald, de har været dygtige i skolen og har været på universiteter (...) Jeg kan huske en gruppe af unge mennesker, vi fik engang i 2003 eller 2004, det var nogle fra Congo og Burundi. De er faglige, og de gør deres eksaminer færdige, og mange af dem er i dag jurister, læger eller sygeplejersker og laboranter. Men de er flyttet fra kommunen, fordi ligeså snart de skal tage en uddannelse, så flytter vores dygtige folk fra kommunen (JD).

Et eksempel på, hvordan en arbejdsgiver oplever problematikken omkring manglende anerkendelse af uddannelsespapirer, kommer frem i interviewet med respondenter fra Sygehus Thy-Mors:

Jeg har en af lægernes kone, der er startet på SOSU-uddannelsen. Hun var oprindeligt økonomiuddannet fra Ungarn, men du kan ikke få et arbejde med økonomi i Danmark, når du er uddannet i Ungarn (...). Det vidste vi godt, at det var umuligt (ES).

I stedet er denne immigrant nu startet på en SOSU-uddannelse. At man fra Sygehus Thy-Mors' side har valgt at involvere sig i ægtefællens arbejdssituation, skyldes, at familiens trivsel er afgørende for længerevarende ophold i kommunen.

Administrationen herude har en rigtig god indstilling til, at man gerne vil favne hele familien, man vil gerne tage sig af dem, at de har det godt. For man beder dem jo om at komme her, fordi man mangler en læge, ikke? Og når man har taget første skridt, så må man også tage næste og sikre sig, at de fungerer godt og har det godt her. (ES)

At der er en positiv forståelse af immigranternes bidrag til lokalområdet viser dette udsagn fra en respondent fra Sygehus Thy-Mors:

En så lille by som Thisted får jo også nogle kanon gevinster. Det er jo nogle gode familier, der kommer til at bo her. Her får man en gruppe udlændinge som kommer her frivilligt efter et arbejde, men som også er en gruppe udenlandske mennesker, men hvor folk i byen kan se 'jamen, hold da op, hvor er det dejligt', det er jo en god mangfoldighed, at man også får veluddannede mennesker til et lille bysamfund, at man netop også har de dér ressourcestærke folk, der kommer her. Det synes jeg er en gevinst (ES).

5.3 Ledighed og indsatsen i forhold til beskæftigelse

5.3.1 Ledighed og beskæftigelsesfrekvens

Samtidig med at yder- og landkommunerne efterspørger kvalificeret arbejdskraft, så oplever de også siden 2007 en stigende ledighed. Ledighed betyder mindre indkomst for den enkelte husstand, og det har konsekvenser for kommunernes skatteudskrivning. Samtidig kan ledighed også føre til, at kommunerne får øgede udgifter til sociale ydelser. I forhold til immigranternes bidrag til udviklingen i landdistrikterne er det derfor også relevant at se nærmere på ledigheden.

En måde at vurdere ledigheden blandt indvandrere er at sammenholde udviklingen af antal ledige indvandrere og efterfølgere med udviklingen i ledigheden hos personer med dansk oprindelse i perioden 2009-2013. Tallene viser, at i perioden er antallet af ledige med dansk oprindelse steget mest i alle syv kom-

muner. I gruppen af vestlige-indvandrere er antallet af ledige steget forholds- mæssigt mest i seks ud af de syv kommuner. Den mindste stigning i antal ledige er i gruppen af ikke-vestlige indvandrere i Vordingborg Kommune. I Ods- herred og Vordingborg Kommuner er gruppen med dansk oprindelse steget forholds- mæssigt mindst i antal ledige. Udviklingen i antal ledige kan ses i tabel 18.

Tabel 18. Udviklingen i antal arbejdsløse efter herkomst og kommune. 2009-2013.

	Vestlige indvandre- re	Ikke- vestlige Indvandrere	Vestlige Efterkomme- re	Ikke-vestlige Efterkomme- re	Dansk Oprindel- se
Guldborgsund Kommune					
2009	19	32	2	4	671
2013	51	84	1	9	1261
Odsherred Kommune					
2009	10	17	0	0	379
2013	27	27	0	0	749
Vording- borg Kommune					
2009	11	30	3	0	607
2013	23	35	3	1	895
Tønder Kommune					
2009	25	14	1	1	292
2013	47	29	5	0	817
Hjørring Kommune					
2009	11	50	0	0	735
2013	35	87	2	0	1383
Morsø Kommune					
2009	5	12	0	0	259
2013	10	21	0	0	411
Thisted Kommune					
2009	22	19	0	0	382
2013	48	30	1	0	693

Kilde: Statistikbanken RAS110

Det ser ud til, at den samfundsøkonomiske udvikling i nogle områder på landet har ramt indvandrere hårdere i forhold til ledighed, end den har ramt personer med dansk oprindelse.

En anden måde at vurdere indvandreres tilknytning til arbejdsmarkedet i forhold til personer med dansk oprindelse er ved at undersøge beskæftigelsesfrekvensen. Beskæftigelsesfrekvensen fremkommer ved at beregne andelen af beskæftigede mellem 16 og 64 år inden for en population. Den del af populationen, der ikke er i beskæftigelse, er f.eks. ledige, studerende, personer på overførselsindkomst eller personer, som er selvforsørgende.

Tallene viser at, hvis man ser på forholdet mellem indvandrere og personer med dansk oprindelse, er beskæftigelsesfrekvensen højest for oprindeligt danske i alle syv kommuner.

Den laveste beskæftigelsesfrekvens ses hos gruppen af ikke-vestlige efterkommere og hos ikke-vestlige indvandrere. Ses der på udviklingen i beskæftigelsesfrekvensen fra 2009 til 2013, viser beregningen af ændringen i procentpoint, at beskæftigelsesfrekvensen er faldet for vestlige og ikke-vestlige indvandrere, for efterkommere af vestlige indvandrere og for personer med dansk oprindelse. For efterkommere af ikke-vestlige indvandrere er beskæftigelsesfrekvensen steget i fem ud af de syv kommuner. Faldet i beskæftigelsesfrekvensen varierer en del kommunerne imellem samt imellem befolkningsgrupperne. De største fald i beskæftigelsesfrekvensen ses hos gruppen af efterkommere af vestlige indvandrere i Guldborgsund, Hjørring, Thisted og Morsø Kommuner. De mindste fald ses hos gruppen af vestlige indvandrere i Odsherred Kommune. Tabel 19 viser beskæftigelsesfrekvensen samt udviklingen i denne.

Generelt er beskæftigelsesfrekvensen faldet for alle grupper undtagen efterkommere af ikke-vestlige indvandrere. Dette kan være fordi antallet af unge i kommunen inden for denne gruppe er blevet mindre i perioden, og det kan være fordi, at det er lykkedes flere fra denne gruppe at få job. Beskæftigelsesfrekvensen er faldet mest for indvandrere med ikke-vestlig baggrund. Der er dog betydelige forskelle kommunerne imellem.

Tabel 19. Beskæftigelsesfrekvens og udviklingen heri efter herkomst og kommune. 2009-2013

	Vestlige indvandre- re	Ikke- vestlige indvandre- re	Vestlige ef- terkommere	Ikke-vestlige efterkomme- re	Personer med dansk oprindel- se
Guldborgsund Kommune					
2009	61,5	51,9	58,0	46,9	72,2
2013	56,8	44,4	42,9	38,6	67,3
Ændring i procentpo- int	-4,7	-7,5	-15,1	-8,3	-4,9
Odsherred Kommune					
2009	63,6	58,3	73,9	28,6	70,7
2013	63,0	48,4	65,2	59,2	66,9
Ændring i procentpo- int	-0,6	-9,9	-8,7	30,6	-3,8
Vordingborg					
2009	66,1	46,9	55,1	42,9	72,1
2013	64,1	41,0	52,6	52,1	68,0
Ændring i procentpo- int	-2,0	-5,9	-2,5	9,2	-4,1
Hjørring Kommune					
2009	63,8	57,3	75,0	50,7	75,8
2013	61,4	47,3	59,3	45,4	72,3
Ændring i procentpo- int	-2,4	-10,0	-15,7	-5,3	-3,5
Tønder Kommune					
2009	67,0	54,5	69,0	16,7	76,3
2013	63,1	46,2	61,8	40,6	70,8
Ændring i procentpo- int	-3,9	-8,3	-7,2	23,9	-5,5
Thisted Kommune					
2009	70,6	55,7	78,0	50,0	77,4
2013	65,6	48,0	61,9	56,7	72,1
Ændring i procentpo- int	-5,0	-7,7	-16,1	6,7	-5,3
Morsø Kommune					
2009	69,0	54,9	73,9	21,4	73,4
2013	66,8	43,3	52,0	35,7	69,4
Ændring i procentpo- int	-2,2	-11,6	-21,9	14,3	-4,0

Kilde: Statistikbanken RAS110

5.3.2 Indsatsen for at fremme beskæftigelsen af ledige

Dette afsnit inddrager de kvalitative data, som berører initiativer igangsat i forhold til at få immigranter i beskæftigelse. Beskæftigelse er i denne forbindelse lønnet arbejde, praktikophold, løntilskudsjob og støtte til selvstændigt erhverv.

Typiske initiativer består i, at kommunerne etablerer samarbejder med virksomheder, sprogcentre og uddannelsesinstitutioner, som har til formål at give immigranterne de nødvendige kompetencer, såsom uddannelse og sprogkunderskaber. Det er essentielt, at de kan begå sig på arbejdsmarkedet og i lokalsamfundet. Det er således karakteristisk, at initiativerne retter sig mod immigranter, der er kommet til Danmark som f.eks. flygtninge eller ægtefælle.

Nogle respondenter fra Guldborgsund Kommune beretter om en såkaldt 'håndholdt strategi', hvor der planlægges en integrationsstrategi til den enkelte immigrant så vidt muligt ud fra vedkommendes behov, ønsker og baggrund. Den håndholdte indsats har til formål, at 'så mange af dem så muligt skal arbejde på niveau med det, de er uddannede i' (JA). Den håndholdte indsats bliver anvendt særlig i forhold til beskæftigelse, men derudover har Guldborgsund Kommune en tilgang til immigranternes beskæftigelse, som respondenterne kalder 'omvendt arbejdsformidling':

Vi laver en profil af dem og går ud og præsenterer dem for nogle virksomheder, der ikke umiddelbart har ansøgt om arbejde. Men vi har mange virksomheder her, der har et udviklingspotentiale, der ikke bliver udnyttet, fordi de ikke er i stand til at tiltrække hverken dansk eller kvalificeret arbejdskraft fra udlandet. Og vi har oplevet det meget positivt, at de så tager dem ind, fordi vi har en række virksomheder hernede, som i virkeligheden er en del af det her problem omkring, også med dansk arbejdskraft, der forsvinder ind ad mod Københavnsområdet (AA).

Et andet eksempel er Vordingborg Kommune, der har etableret samarbejdsrelationer med Bisca, som er en privat virksomhed på Møn:

Bisca er nok dem, vi har arbejdet mest sammen med og har egentlig haft et rigtig godt samarbejde og haft mange, der er kommet i arbejde hos dem, men om de har en egentlig integrationsstrategi, det ved jeg ikke, men de har altid været villige til for eksempel at tage imod os, når vi kommer på rundtur med en hel bustur nye og fortæller og har inviteret fagforeningen ind (RH).

I dette tilfælde danner Bisca rammerne for, at immigranterne kan møde en dansk virksomhed samt fagforening, hvilket kan give immigranterne en bedre forståelse for fagforeningers rolle og for det danske arbejdsmarked.

I Vordingborg Kommune har man gode erfaringer med at finde praktikpladser til immigranter hos byens frisører, bilmekanikere og restauranter, som i mange tilfælde indehaves af immigranter.

Ligesom i Vordingborg Kommune ønsker man i Odsherred Kommune at etablere nogle relationer til virksomheder i nærheden, og vores respondent fortæller:

Vi har nogle gange prøvet at gå ud til vores virksomheder og sælge ideen om at lave en mangfoldig medarbejderstab, som nogle store virksomheder som ISS har haft succes med. Der var en undersøgelse, der viste, at ISS havde forbedret deres indtægt ved at sammensætte deres medarbejderteams mangfoldigt ud fra køn, alder og etnicitet, så var det faktisk blevet mere effektivt og havde forbedret deres omsætning. Og det var da sådan en historie vi prøvede at gå ud og fortælle vores virksomheder her, men jeg tror ligesom, den faldt lidt til jorden, fordi det er bare sådan lidt mere ude på landet her (MM).

Hjørring Kommune tilbyder hjælp i form af informationsmøder om jobsøgning i Danmark og CV-skrivning, og gennem disse kurser lykkes det nogle gange for nogle af immigranterne at finde sig et arbejde, men det er en udfordring på grund af få ledige arbejdspladser (MR).

Som nævnt kan beskæftigelse være praktik, løntilskudsjobs såvel som lønnet arbejde, hvilket kommer direkte til udtryk i interviewet med respondenterne fra Bisca på Møn:

Og så hvis kommunen har haft en eller anden udlænding, så har vi nogle gange taget dem ind i et praktikforløb, mange gange er det startet med tre måneder, nogle gange er det blevet forlænget, nogle gange har vi sat dem i et løntilskud, fordi de ikke er 100 % inde i sproget. Og vi skal have dem 100 % inde i det danske sprog, ellers sker der altså nogle misforståelser. Derfor siger vi 'okay, lad dem starte i noget praktik, derefter noget løntilskud og så måske ansættelse. Og dem har vi haft rimelig mange af, hvor de ikke kunne forstå ret meget, da de kom, og efterfølgende er de sådan set blevet lært op til sproget (HL).

I Odsherred Kommune bemærker respondenterne, at den økonomiske udvikling har indflydelse på integrationsarbejdet. Kommunen arbejder primært ud fra tre fokusområder: beskæftigelse, netværk og sprogkunderskaber. De seneste år har prioriteten mellem disse tre fokusområder ændret sig en smule:

Det er lidt svært at finde arbejde i de her år, men før krisen, der var det sådan noget med, at vi fik flygtninge i arbejde fra dag ét af. Vi fokuserede på, at de skulle hurtigt i gang, for at de ikke skulle sidde og blive deprimerede derhjemme i en lejlighed helt alene (...) Nu er det blevet lidt sværere, så der fokuserer vi mere på netværk for at kompensere for, at det er sværere at komme i arbejde, og på sprog også. Arbejde, netværk og sprog, det er ligesom de tre strenge, vores arbejde er bygget op om (MM).

Også respondenter fra Hjørring Kommune bemærker, at den økonomiske samfundsudvikling har gjort det vanskeligere at hjælpe ledige immigranter med at skabe en kontakt til virksomheder, der også kan udløse et decideret job:

Der er ikke nogle af dem, der er kommet inden for de sidste to år, der decideret kommer i arbejde, det tror jeg ikke. Der er jo knap nok arbejde til resten, der er decideret mangel på arbejdspladser. Selvfølgelig ville der være nogle indkø-ringsvanskeligheder, hvis der havde været arbejde, men de fleste går på noget sprogskole, og så kommer de ud i noget arbejdsprøvning. Et rigtigt arbejde er svært at finde til dem heroppe (JAX).

En tredje respondent fortæller om erfaringerne ud fra et politisk perspektiv på denne måde:

Men den er politisk svær, fordi der er arbejdsløshed, fordi vi er et område, hvor der er en tung ende at løfte herude. Det er jo klart, at politisk kan vi jo ikke tillade os at sige, at vores medflyttende ægtefæller skal have arbejde før alle de andre, det kan vi jo ikke, men man kan jo sørge for, at de får de kvalifi-kationer, de skal have for så at kunne søge et arbejde på lige fod med alle de andre (ES).

EUC anvendes af kommunerne som en samarbejdspartner med henblik på at få immigranter uden uddannelse ind i et forløb, hvor de erhverver sig kompeten- cer til at komme i beskæftigelse:

Sådan nogle kursusforløb, bl.a. for kvinder med anden etnisk baggrund i for- bindelse med, at vi har sådan en serviceassistentuddannelse og udbyder en masse kurser inden for hygiejne og rengøring og sådan noget, hvor de har væ- ret i den målgruppe. Så på den måde har vi lavet nogle projekter for at få kvin- der med anden etnisk baggrund end dansk ud på jobmarkedet (VP).

Kommunerne har også projekter, der er særligt målrettet unge immigranter. F.eks. har Guldborgsund Kommune igangsat projektet ReStart Lindholm Tager Ansvar med særligt fokus på den yngre generation i forhold til beskæftigelse:

Vi har sådan et lommepengeprojekt også (...) man kan se et mønster i, at når folk kommer ud, eller når unge har et fritidsjob dér, når de er en 16-17 år, så er der en større chance for at de får et ordinært arbejde efterfølgende (...) Det er en erhvervsorienteret indsats, den er meget vigtig for integrationen. Men (...) integration er andet end bare det at få et job. Det er også noget med at lære nogle normer at kende og acceptere og respektere normerne i vores sam- fund (AP).

Mens andre projekter kan være for en specifik befolkningsgruppe, hvor det søges at etablere en kontinuerlig kontakt. Et sådan projekt er blandt andet iværksat i samarbejde med Bisca. Når nye immigranter kommer til kommunen, introduceres de til virksomheden:

For mange år siden lavede vi et hold kun med dem, fordi vi fik en hel masse fra Eksjugoslavien, der kom ud og boede på en gammel skole. Og dem ville kom- munen jo gerne have integreret i samfundet, så der lavede vi et flere ugers kur- ser kun for dem, hvor de samtidig fik dansk, men også hvor jeg var med inde

over og fortælle dem noget om fabrikken. De var ude i praktik i nogle uger her på virksomheden, og nogen af dem blev så også senere ansat (HL).

Kommunerne kan have særlige udfordringer i forhold til at støtte integrationen af immigranter, som inden de kom til landet har lidt fysisk og psykisk overlast. JD, som har arbejdet som integrationskonsulent ved Thisted Kommune i 20 år, fortæller, at kommunen blandt andet trækker på sprogskole og praktikpladser i erhvervslivet. Men en stor udfordring er, at mange immigranter ikke har det godt fysisk og psykisk, at de mangler kompetencer og uddannelse, og de derfor ikke har mulighed for at varetage et arbejde. Nogle af dem kommer dog med tiden i arbejde, typisk inden for erhverv for ufaglærte, såsom rengøring.

Det er rengøringsarbejdsmarkedet, som de kan gøre, og der er mange, som gør det. Men bare det at få plads, når pladserne er taget. Som regel er de stabile, og de er gode, disse mennesker, til at gøre rent, så er det plads, de optager. Det er ikke let. Og når vi taler om folk, der gør rent, så er det folk fra Congo, og de er meget stabile og meget seriøse og meget gode til det job (JD).

5.4 Delkonklusion

Omdrejningspunktet i dette kapitel har været de socio-økonomiske og uddannelsesmæssige kompetencer som indvandrere bidrager med til landdistriktsudviklingen. Ligeledes har ledigheden og de udfordringer, der er forbundet med, at myndighederne i yder- og landkommuner skal håndtere integrationen af indvandrere i forhold til arbejdsmarkedet, været et omdrejningspunktet. Analysen frembragte følgende hovedpointer:

- Indvandrere til landdistrikterne bidrager med en høj grad af etablering af selvstændig virksomhed. Dette gælder både for indvandrere med vestlig og med ikke-vestlig baggrund.
- Indvandrere til landdistrikterne bidrager med i høj grad at besætte stillinger inden for kategorien højere lønnet. Dette er afspejlet i, at indvandrere i landdistrikterne har forholdsmæssigt højere uddannelse end de bosatte danskere i landdistrikterne.
- Bidraget i forhold til socio-økonomi kunne muligvis være højere, såfremt der kan findes løsninger i forhold til anerkendelse af udenlandske uddannelser på det danske arbejdsmarked.
- Indvandrere til landdistrikterne bidrager i mindre grad med at besætte stillinger inden for kategorien grundløn. Dette kan være afspejlet i, at en forholdsmæssig lille andel af indvandrere i landdistrikter har en erhvervsfaglig uddannelse.

- Land- og yderkommunerne har meget forskellig oplevelse af processerne vedrørende godkendelse af udenlandske uddannelser. Dette kunne tyde på, at der er behov for øget viden og information omkring dette til yder- og landkommunerne.
- Det er kendetegnende, at de kommunale myndigheder oplever, at en del immigranter ikke opnår en arbejdsmarkedsanerkendelse, der svarer til de uddannelsesmæssige forudsætninger immigranterne kommer med. Dette medfører land- og yderkommuner et tab af ressourcer.
- Land- og yderkommunerne betragter immigranter som et positivt bidrag til at udfylde stillinger, der kræver højere kvalificeret arbejdskraft. De oplever imidlertid, at unge immigranter, ligesom de oprindelige danske unge, fraflytter landdistrikterne for at få uddannelse.
- Ledigheden i yder- og landkommunerne i antal personer er forholdsvis lav for vestlige og for ikke-vestlige indvandrere og deres efterkommere set i forhold til personer med dansk oprindelse. Ledigheden er steget forholdsmæssigt mest for indvandrere med ikke-vestligt baggrund.
- Land- og yderkommunerne har udviklet en række projekter målrettet til at støtte forskellige grupper af indvandrere i at komme ind på arbejdsmarkedet. Kommunerne oplever imidlertid, at den økonomiske udvikling over de seneste fire år har medført, at det er vanskeligere at integrere flygtninge på arbejdsmarkedet via regulære jobs.

Røde Kors

+

**i Nykøbing åbner
ny butik.**

Lørdag den 1 marts åbner Røde Kors, Nykøbing-Rørvig afdeling, en ny butik på adressen Algade 17H, skråt over for vores tøjbutik.

Butikken vil sælge små møbler samt ting og sager, derfor modtager vi nu ovenstående i vores tøjbutik, eller endnu bedre, ring til Søren Olsen på 26585206, så afhenter vi effekterne.

Ryd op i loftrum, kældre, garager, skabe osv. mon ikke vi alle har gemt noget som vi aldrig får brug for, derfor doner det til Røde Kors som vil behandle det med respekt, og sælge det til en god pris, og bruge pengene både på lokale projekter og på vores internationale arbejde.

Kunne du tænke dig at være frivillig i den nye butik, og være med til at bygge den op fra bunden, så kontakt Søren Olsen på 26585206 eller mail gos@it.dk.

Venlig hilsen Røde Kors Nykøbing-Rørvig afdeling

6 Indvandreres integration via arbejdsmarkedet

6.1 Indledning

Dette kapitel ser nærmere på, hvordan forskellige udvalgte brancher inden for det private og offentlige arbejdsmarked trækker på indvandrerarbejdskraft og på, hvordan integrationen på arbejdspladsen håndteres inden for disse brancher. Kapitlet er inddelt i fire afsnit. Det første afsnit omhandler indvandrere, som er selvstændige erhvervsdrivende. Herefter følger et afsnit om indvandrere ansat i den private sektor. Dette efterfølges af et afsnit om indvandrere ansat i den offentlige sektor. De enkelte afsnit indledes med en præsentation og analyse af de kvantitative data, hvorefter de kvalitative data præsenteres. Kapitlet afsluttes med en opsummering af delkonklusioner.

De kvantitative data er hentet fra Statistikbankens tabel RASB11. Da antallet af efterfølgere er meget lille, når disse deles ud efter beskæftigelse inden for brancher, er det kun data vedrørende vestlige og ikke-vestlige indvandrere samt personer med dansk oprindelse, der indgår i tabellerne.

6.2 Indvandrere som selvstændige erhvervsdrivende

6.2.1 Indvandrere med egen virksomhed

Det blev i kapitel 5 afklaret, at indvandrere bidrager til landdistrikterne ved at skabe selvstændige virksomheder. Imidlertid er det interessant også at se nærmere på, inden for hvilke brancher disse virksomheder skabes, da dette kan belyse, i hvilket omfang indvandrere skaber virksomheder inden for de samme brancher som de selvstændige erhvervsdrivende med dansk oprindelse.

Tallene vedrørende selvstændige erhvervsdrivende i forhold til antal beskæftigede inden for seks udvalgte brancher viser, at overvejende kan en stor del af andelen af selvstændige med dansk oprindelse i de syv kommuner tilskrives landbruget. Inden for landbruget er andel selvstændige i forhold til det samlede antal beskæftigede i landbruget med dansk oprindelse mellem 47 % i Hjørring Kommune og 61 % i Odsherred Kommune. For indvandrere med vestlige baggrund ligger andel selvstændige inden for landbruget mellem 7 % i Morsø Kommune og 29 % i Hjørring Kommune. I fire ud af de syv kommuner driver ingen indvandrere med ikke-vestlig baggrund selvstændigt landbrug.

Andelen af selvstændige inden for industrien i forhold til antallet af beskæftigede indvandrere fra vestlige lande i industrien er højest i Hjørring Kommune med 6 %. For indvandrere med ikke-vestlig oprindelse er andelen højest i Vordingborg Kommune, mens andelen for selvstændige med dansk oprindelse inden for industrierhverv er højest i Odsherred Kommune med 5 %. Overordnet set er der ikke store forskelle mellem kommunerne i forhold til andele selv-

stændige inden for industrien for de tre befolkningsgrupper. I Vordingborg Kommune er andelen stor set ens for de tre grupper. Morsø Kommune adskiller sig ved, at der kun er selvstændige erhvervsdrivende inden for industrien med dansk oprindelse. Andelen udgør 3 % af de beskæftigede med dansk oprindelse.

Inden for bygge- og anlægserhverv tegner der sig et mere uensartet billede, som dog er kendetegnet ved, at der i nogle kommuner f.eks. i Tønder er en lille andel selvstændige håndværkere for alle tre befolkningsgrupper, mens der i andre kommuner, f.eks. Morsø er en ganske stor andel. Andel selvstændige varierer fra ingen selvstændige inden for bygge og anlæg med ikke-vestlig baggrund i tre ud af de syv kommuner til 33 % selvstændige med ikke-vestlig oprindelse i Morsø Kommune. For indvandrere fra vestlige lande varierer andel selvstændige inden for bygge og anlæg mellem 4 % i Hjørring Kommune og 40 % i Morsø Kommune. For selvstændige med dansk oprindelse finder man den mindste andel inden for bygge og anlæg i Vordingborg Kommune med 12 % og den største andel i Thisted Kommune med 15 %.

Inden for både brancherne 'handel og transport' samt 'hotel og restauration' er det kendetegnende, at andel selvstændige med dansk oprindelse er mindre end den er for indvandrere med vestlig og ikke-vestlig oprindelse. Inden for handel og transport har indvandrere med vestlig oprindelse den største andel selvstændige i tre ud af de syv kommuner. Størst er andelen i Guldborgsund Kommune med 23 % og inden for de tre kommuner mindst i Tønder Kommune med 10 %. Ikke-vestlige indvandrere har den største andel selvstændige inden for handel og transport i forhold til antal beskæftigede i branchen i de øvrige fire kommuner. Her udgør den største andel 20 % i Vordingborg Kommune, og den mindste andel i Odsherred Kommune udgør 9 % selvstændige inden for handel og transport.

Inden for hotel og restaurationserhvervet er det hos gruppen af indvandrere med ikke-vestlig baggrund, der ses den største andel selvstændige i alle syv kommuner. Størst er andelen på 43 % Hjørring Kommune og mindst med 29 % er den i Vordingborg Kommune. I Odsherred og Morsø Kommuner er der ingen selvstændige indvandrere med vestlig oprindelse inden for hotel og restauration.

Den sidste branche, som der fokuseres på, er inden for social- og sundhedserhverv. Overordnet kan det siges, at andele selvstændige er relativ små for alle tre grupper i alle syv kommuner, og at erhvervet på den måde ligner industrierhvervene. Der kan i alle syv kommuner findes selvstændige inden for social- og sundhedserhvervene hos indvandrere med vestlig oprindelse, med ikke-vestlig oprindelse (undtagen i Morsø Kommune) og hos selvstændige med dansk oprindelse. Det er hos indvandrere fra vestlige lande, at de største andele selvstændige ses med 5 % i Tønder og Guldborgsund Kommuner.

Tallene vedrørende andele af selvstændige i forhold til antal beskæftigede inden for udvalgte brancher kan ses i tabel 20.

Tabel 20. Andelen af selvstændige i % af den samlede beskæftigede efter bopæl inden for udvalgte brancher efter herkomst og kommune. 2013.

	Landbrug	Industri	Bygge-og anlæg	Handel og transport	Hotel og restaura- tion	Social- og sundhed
Guldborgsund Kommune						
Vestlige Indvandrere	10,7	2,9	28,6	23,4	19,4	4,9
Ikke-vestlige indvandrere	2,9	4,8	8,7	17,2	37,0	2,6
Dansk oprindelse	49,6	3,7	11,9	7,0	14,6	2,2
Odsherred Kommune						
Vestlige Indvandrere	13,0	2,3	14,3	8,2	0	1,4
Ikke-vestlige indvandrere	0	2,2	0	9,3	31,3	2,8
Dansk oprindelse	60,9	5,0	14,5	8,7	15,9	3,1
Vordingborg Kommune						
Vestlige indvan- drere	13,7	4,4	33,3	14,8	22,6	0,7
Ikke-vestlige indvandrere	3,9	4,9	0	20,4	29,3	2,2
Dansk oprindelse	53,4	4,9	13,6	8,8	10,2	2,8
Tønder Kommu- ne						
Vestlige indvan- drere	28,0	2,5	9,3	15,6	19,1	5,1
Ikke-vestlige indvandrere	0	0	0	3,8	40,0	3,2
Dansk oprindelse	52,7	32,0	15,0	7,8	11,2	2,0
Hjørring Kom- mune						
Vestlige indvan- drere	29,5	6,3	4,0	8,5	10,3	3,6
Ikke-vestlige indvandrere	2,2	1,5	30,8	16,1	43,3	2,0
Dansk oprindelse	47,4	3,3	9,8	6,8	8,4	1,7
Morsø Kommune						
Vestlige indvan- drere	7,4	0	40,0	30,0	0	3,1
Ikke-vestlige indvandrere	0	0	33,3	11,1	41,67	0
Dansk oprindelse	52,7	3,3	11,8	10,8	11,11	1,9
Thisted Kommu- ne						
Vestlige indvan- drere	10,8	1,1	20,0	4,0	14,3	2,6
Ikke-vestlige indvandrere	0	3,1	25,0	14,3	38,6	0,9
Dansk oprindelse	56,8	2,6	15,2	9,7	12,0	2,3

Kilde: Statistikbanken, RASB11

Afdækningen af andel selvstændige inden for seks forskellige brancher viser at, hvor den samlede andel selvstændige med dansk oprindelse i høj grad kan tilskrives landbruget, så er der større variation for både indvandrere med vestlig og ikke-vestlig oprindelse i forhold til, inden for hvilke brancher man finder relative store andele selvstændige. Der kan dog ses en tendens til, at andel selvstændige inden for hotel og restauration udgør en relativ stor del af andelen af selvstændige ikke-vestlige indvandrere. Særligt bemærkelsesværdigt er det, at andele selvstændige inden for bygge og anlæg er relativt høj for både indvandrere med vestlig og med ikke-vestlig oprindelse.

6.2.2 Indvandreres motivation, opbakning og udfordring for at starte egen virksomhed

Dette afsnit fokuserer på respondenternes oplevelse af, på hvilke måder immigranter med egen virksomhed bidrager til erhvervslivet og til integrationen af immigranter i kommunerne. Der inddrages data fra interviews med de to respondenter, der arbejder som selvstændige. Den ene har frisørsalon i Vordingborg Kommune. Den anden har forretning i Gulborgsund Kommune, hvorfra hun sælger importerede møbler, tørklæder og nips fra Thailand samt tilbyder thaimassage. Derudover indgår data fra interviews med myndigheds personer fra de syv kommuner.

Motivation

En af grundene til, at nogle immigranter vælger at starte egen virksomhed, er, at det kan være vanskeligt at få et job i Danmark, hvis man ikke har en uddannelse, som kan opnå anerkendelse på det danske arbejdsmarked. En respondent siges således:

Så det er også en smutvej for dem at starte egen virksomhed, at så behøver de ikke at gennemgå den dér fireårige uddannelse. Det er det samme med mekanikere, der er også flere, der har mange års erfaring, oplæring og været mekanikere i hjemlandet, men de orker simpelthen ikke at gennemføre en uddannelse i Danmark. Og ved at få arbejde hos nogen, de kender, kan de komme uden om det (RH).

En af respondenterne, som er selvstændig erhvervsdrivende, er Pornkamol. Hun startede sin forretning, fordi hun flyttede til Danmark med sin mand, og gerne ville arbejde med noget andet, end hvad hun før havde gjort. Hun har en uddannelse inden for marketing og kommunikation, men arbejdslivet i Thailand var hårdt i forhold til i Danmark:

I Thailand havde jeg ti dages ferie om året, når der var kampagnelancering arbejdede vi i døgn drift. Der er ikke nogen tidsgrænse, det handler om hvornår du er færdig. Tit arbejdede jeg over, men blev betalt det samme (egen oversættelse) (PP).

Derudover er hun i tvivl om, hvorvidt hun kan bruge sin uddannelse i Danmark:

Hvis jeg ville have et reklamejob i Danmark, så tror jeg ikke, det ville være muligt for mig, så dette er den bedste løsning (PP).

Det var vigtigt for respondenten, at hun kunne se, at der var et forretningspotentiale i en by på landet.

Jeg sagde til dem, at jeg ser et potentiale i byen, fordi her er meget arbejde, især om sommeren, når turisterne kommer, og at de kunne hjælpe med at promovere byen, så der ville komme flere forretningsdrivende hertil. Det ville være godt for hele samfundet. Hvis vi kan få rigtig meget arbejde i sommerperioden, gør det ikke så meget, at der ikke sker så meget i vinterhalvåret (PP).

Hun åbnede forretningen i Stubbekøbing i 2012. Herfra sælger hun varer fra Asien, som hun selv importerer. Det er tørklæder, møbler, nips, the. Det er en butik fyldt med farver og en aroma af røgelsespinde og theblade. Bagved butikken ligger et skur, som er blevet bygget om til massagelokale. Her står en briks med hvidt dække og en lille aflang sort pude, som anvendes til kunder, der har bestilt thaimassage. Det er en mandag i midten af december, da interviewet foretages i Stubbekøbing, og hovedgaden, hvor Pornkamols butik ligger, er tom for mennesker. Hun fortæller, at forretningslivet er meget sæsonpræget:

Jeg var meget overrasket, efter vi åbnede, fordi det gik meget bedre, end jeg havde forventet. Der er en masse turister her i sommerperioden, fordi der er mange sommerhuse i området. Så jeg har også kunder fra andre steder end fra Stubbekøbing (PP).

Den anden respondent, som er selvstændig erhvervsdrivende har frisørsalon på gågaden i Vordingborg. Salonen ligner mange andre frisørsaloner med blade til fri afbenyttelse og behagelige stole til ventende gæster. Derudover er der fuglebur i øverste højre hjørne af salonens vindue, og der er store planter i vinduet. Salonen ligger tæt ved parkeringspladsen, som er stor, og hvorfra det tager mindre end fem minutter at gå til gågaden. Respondenten har arbejdet som frisør i 18 år, ikke kun i Danmark, men også i Iran, Dubai, Irak, og Damaskus. Han trives i Vordingborg, både som erhvervsdrivende og borger:

Jeg åbnede salon i Vordingborg, fordi mine gamle venner fra Skive flyttede til Næstved og Vordingborg. Og jeg kan godt lide byen, jeg kan ikke lide storbyen, der er meget larm og sådan noget. (...) billig husleje og menneskene er rolige, og priserne er også gode nok. Det er ikke ligesom i København, hvor mange frisører klipper for 80 kroner, der er meget konkurrence (HM).

Netværk

Når arbejdsimmigranterne flytter til kommunen, kender de ofte hinanden og kan trække på hinandens netværk og viden. Dette gælder også i forhold til at starte egen virksomhed.

Der er mange, der har drømmen om at blive selvstændige, og hvor jeg bliver nødt til at sige til dem 'spørg i dit netværk, de ved det meget bedre, end jeg' (RH).

Et eksempel på at myndighederne kan understøtte etablering af egne netværk, som efterfølgende er nyttige i forbindelse med etablering af egen virksomhed, er fra Guldborgsund Kommune. Her nævner respondenterne blandt andet den thailandske kvinde, der har sin egen forretning i Stubbekøbing. Hun har folk ansat til at lave forskellig typer thaimassage. De ansatte er fra det netværk, hun har etableret gennem den lokale sprogskole:

Hun har jo gået herpå sprogskolen og derigennem har hun fået det netværk af thaipiger, som er uddannede massører, og det er så dem, som hun har hyret (AA).

Respondenterne fra Guldborgsund Kommune er desuden et eksempel, hvor to udlændinge havde etableret et IT-firma sammen, hvilket førte til, at de sammen med et lokalt computerfirma er i gang med at koordinere de to firmaer:

Vi har også lige haft en australsk fyr, som har et IT-firma med en italiener, som de driver fra nettet, men så kontaktede jeg et computerfirma, der arbejder i Sakskøbing (...) Og nu er de i gang med at koordinere firmaerne (...) det er det der med, at han har en virksomhed, som har noget potentiale, fordi han selv kan overskue det, men han vil egentlig gerne arbejde på nogle platforme, men han har bare ikke ressourcerne til at rekruttere (JA).

De to forskellige firmaer kan her trække på hinandens ressourcer; henholdsvis potentiale og rekruttering, og sammen drage fordel af deres samarbejde.

Netværk har ligeledes haft en stor betydning for frisørens mulighed for at navigere i det danske samfund, hvor danske venner og venner af anden etnisk herkomst med solidt kendskab til Danmark kunne bistå:

Jeg har fire venner i Skive, og de hjalp mig rigtig meget med papirer og sådan noget, og jeg har også nogle danske venner, og det er nogle rigtig gode mennesker, de hjalp mig rigtig meget med revisor og visum og sådan noget (HM).

Fordi hun kunne trække på sit personlige netværk, var det heller ikke vanskeligt for den thailandske forretningsdrivende Pornkamol at slå sig ned som selvstændig. Hendes mand hjalp hende med de formelle ting såsom lovgivning og registrering.

Når det kommer til immigranternes mulighed for at drive selvstændig virksomhed, når de ikke har et netværk at trække på, er der tydeligvis en del begrænsninger:

De har intet kendskab til, hvordan man laver en forretning (...) når man finder ud af, hvor kompliceret det er her, så er der mange af vores flygtninge, som

faktisk ville kunne opnå en forretning i Bagdad, men som ikke har skolebaggrund overhovedet (JA).

Respondenten fra Guldborgsund Kommune uddyber ovenstående citat med et eksempel:

Der var en mand fra Syrien, som havde drevet noget billardsalon i sit hjemland, og hans fætter havde lavet en restaurant i Stockholm, og han mente, at han kunne lave samme koncept her. Og vi siger så, 'jamen, du bliver nødt til at have noget uddannelse for at kunne'. Så han kom på sådan noget etableringskursus og skulle lave forretningsplaner og så videre. Og han ender op med en restaurant i Næstved, han starter op, men der gik ikke et halvt år, så måtte han lukke den igen. Han formåede ikke at kunne gøre sin virksomhed til noget specielt, så han kunne sælge varen (JA).

For at afhjælpe det manglende kendskab til det danske arbejdsmarked og mulighederne som iværksætter afvikler flere kommuner kurser og oplæg omkring iværksættelse med hjælp fra Skat.

Sprog og integration

For respondenterne i Vordingborg lader det til, at der er en vekselvirkning mellem erhvervet og netværk i forhold til hans integration. Ved at have sin frisørsalon forbedrer han sit dansk.

Jeg har lært dansk ved at bo her, og min ekskæreste var dansk, fra Aulum (...) Jeg vil gerne gå på sprogscole, men jeg kan ikke, fordi jeg arbejder fra kl. 9 til kl. 17.30 hver dag. Jeg kan godt lide sprog, og jeg lærer meget herfra mit arbejde (HM).

Interviewet foregår gnidningsløst på dansk, men respondenterne fortæller, at inden han blev bedre til dansk, benyttede han sig af en metode, man kender fra pizzeriaer og lignende:

Efter jeg startede salonen, gik jeg kun tre måneder i skole. Så jeg talte ikke så meget dansk. Så jeg lavede nogle billeder med frisurer og gav dem numre, og så sagde folk, 'jeg vil gerne have nummer tre eller nummer fem', ligesom på et pizzeria, og det hjalp mig rigtig meget (HM).

Fra feltnoterne i Vordingborg fremtræder særligt en situation, hvor respondenterne fremstår som værende en fast del af byen:

På et tidspunkt kommer en mand og begynder at pudse ruden ind til Salon Babylon. Da han er færdig, kommer han ind i butikken, og Hammad [respondenten] og han hilser varmt på hinanden og småsnakker lidt, mens han får sin betaling af Hammad (feltnoter).

Som nævnt kender Pornkamol nogle af sine ansatte gennem den lokale sprogskole. Hun går til danskundervisning to gange om ugen i Nykøbing Falster. For

at komme dertil kører hun i bil, som hun deler med sin mand, for der er ikke ordentlige forhold med den offentlige transport. Hun er glad for at gå på sprogskolen, men den er udfordret på grund af nedskæringer, hvilket resulterer i, at der nogle gange mangler lærere, og at niveauerne nogle gange bliver slået sammen, så man ikke får et godt udbytte ud af timerne. Men sprogskolen har været en platform, hvor hun har mødt nye venner, og sammen laver de udflugter og fester:

Jeg har venner fra Afrika, Polen, Somalia og Thailand, og vi tager nogle gange til Sverige, og nogle gange inviterer jeg dem på til thailandsk fest, hvor jeg laver thailandsk mad (PP).

På trods af de strukturelle udfordringer, der er i forhold til transport, undervisningstidspunkter og nedskæringer på sprogskolen, er den stadig vigtig for både den sociale integration og etableringen af erhvervsrelaterede netværk.

Konceptet, som forretningen i Stubbekøbing er bygget op omkring, er et resultat af Pornkamols interesser for kunst og terapi. Netop gennem kunsten har Pornkamol igangsat samarbejder med andre erhvervsdrivende i lokalområdet. En af hendes bekendte udstiller kunst i forretningen, og der er planer om til sommer at lave kunst og keramikudstilling i haven, hvor skuret, der er lavet om til massagelokale ligger. På den måde udgør Pornkamols forretning en mulighed for andre i området til at vise deres produkter, og hun får udbygget sit netværk samt tiltrukket kunder ved at samle kunstnerne og deres produktioner.

Samlet set kan det siges, at drive selvstændigt erhverv som immigrant har sine udfordringer og, at personlige netværk i den henseende er centrale for, at det kan lykkedes. At drive selvstændig virksomhed kan være en glimrende måde at lære det danske sprog, men det skal understøttes af decideret sprogundervisning. Selvstændig erhvervsdrivende immigranter integreres gennem kontakten til kunder, leverandører, ansatte og samarbejdspartnere.

6.3 Indvandrere og efterfølgere beskæftiget i det private erhvervsliv

6.3.1 Indvandreres beskæftigelse i det private erhvervsliv

I dette afsnit sættes fokus på andele af beskæftigede indvandrere af vestlige efterfølgere, indvandrere af ikke-vestlige efterfølgere og beskæftigede med dansk oprindelse inden for udvalgte brancher i det private erhvervsliv. Brancherne er landbruget, industrien, bygge og anlæg, handel og transport.

Antallet af beskæftigede personer er faldet for indvandrere med ikke-vestlig oprindelse og personer med dansk oprindelse i alle syv kommuner i perioden 2009-2013. I 3 ud af de syv kommuner er antallet af beskæftigede indvandrere med vestlig oprindelse steget, i tre er antallet faldet, og i en kommune er der

ingen ændring i perioden. Det gælder derfor generelt i dette afsnit, at stigninger i andele beskæftigede inden for en branche ikke nødvendigvis skyldes, at der er kommet flere beskæftigede inden for den konkrete branche, bortset fra for indvandrere med vestlig oprindelse i kommunerne Guldborgsund, Tønder, Hjørring og Morsø. Tallene kan ses i tabel 21.

Tabel 21. Antal beskæftigede efter bopæl i 2009 og 2013 i de syv udvalgte kommuner.

		Vestlige Indvandrere	Ikke-vestlige Indvandrere	Dansk Oprindelse
Guldborgsund Kommune				
	2009	625	676	28376
	2013	629	627	24784
Odsherred Kommune				
	2009	297	294	14698
	2013	285	256	13164
Vordingborg Kommune				
	2009	465	373	20726
	2013	462	332	18611
Tønder Kommune				
	2009	807	437	18734
	2013	861	377	16319
Hjørring Kommune				
	2009	567	718	32113
	2013	655	671	29234
Morsø Kommune				
	2009	181	159	10374
	2013	181	147	9194
Thisted Kommune				
	2009	685	432	22289
	2013	693	421	19853

Kilde: Statistikbanken RASB11

Landbruget

Det er tidligere vist i afsnit 6.2.1, at inden for landbruget er andelen af selvstændige indvandrere med vestlig oprindelse ganske forskellig i de syv kommuner. Det samme gør sig gældende, hvis der ses på andelen af beskæftigede inden for landbruget i forhold til det samlede antal beskæftigede. Den mindste andel af beskæftigede inden for landbruget med vestlige baggrund er der i Thisted med 5 %. I Morsø Kommune er knap en tredjedel af beskæftigede indvandrere med vestlig baggrund ansat i landbruget. Fælles for alle syv kommuner er, at andelen af beskæftigede indvandrere med vestlig baggrund i landbruget er steget fra 2009 til 2013. Særlig i Morsø er andelen steget betydeligt, mens stigningen i f.eks. Odsherred, Hjørring og Thisted Kommuner er mere marginal. I Morsø er antallet af beskæftigede indvandrere med vestlig-oprindelse steget i perioden 2009-2013. En del af denne stigning kan altså tilskrives en øget beskæftigelse inden for landbruget.

Noget anderledes forholder det sig med indvandrere med ikke-vestlig oprindelse i landbruget. Her er andelen af beskæftigede i landbruget faldet i fire ud af de syv kommuner. Det gælder i øvrigt ligesom med indvandrere med vestlig bag-

grund, at der er stor forskel kommunerne imellem på andelen af beskæftigede med ikke-vestlig oprindelse inden for landbruget. Den største andel findes i Morsø Kommune, hvor mere end en tredjedel af de beskæftigede indvandrere med ikke-vestlig baggrund er ansat i landbruget. Andelen er steget i perioden 2009-2013. Andelen af indvandrere med ikke-vestlig baggrund beskæftigede i landbruget er i Thisted Kommune forholdsmæssig større end for både indvandrere med vestlig oprindelse og oprindelige danskere.

Tabel 22. Andel beskæftigede i landbruget i 2009 og 2013 i % af det samlede antal beskæftigede efter bopæl, herkomst og kommune samt ændringen i procentpoint i andel beskæftigede i landbruget fra 2009 til 2013.

	Vestlige Indvandrere	Ikke-vestlige Indvandrere	Dansk Oprindelse
Guldborgsund Kommune			
Andel beskæftigede 2009	4,96	6,66	4,51
Andel beskæftigede 2013	8,9	5,58	4,61
Ændring i procentpoint	3,94	-1,07	0,09
Odsherred Kommune			
Andel beskæftigede 2009	7,41	5,78	4,2
Andel beskæftigede 2013	8,07	3,91	4,06
Ændring i procentpoint	0,66	-1,88	-0,14
Vordingborg Kommune			
Andel beskæftigede 2009	8,82	8,85	3,93
Andel beskæftigede 2013	11,04	7,83	3,33
Ændring i procentpoint	2,22	-1,02	-0,11
Tønder Kommune			
Andel beskæftigede 2009	19,58	26,32	8,67
Andel beskæftigede 2013	26,6	25,46	8,84
Ændring i procentpoint	7,02	-0,85	0,17
Hjørring Kommune			
Andel beskæftigede 2009	11,11	5,57	5,86
Andel beskæftigede 2013	11,91	6,86	5,86
Ændring i procentpoint	0,8	1,28	0
Morsø Kommune			
Andel beskæftigede 2009	19,34	31,45	7,62
Andel beskæftigede 2013	29,83	34,69	7,43
Ændring i procentpoint	10,5	3,25	-0,2
Thisted Kommune			
Andel beskæftigede 2009	4,53	11,34	7,37
Andel beskæftigede 2013	5,34	17,58	7,35
Ændring i procentpoint	0,81	6,23	-0,02

Kilde: Statistikbanken RASB11.

I alle syv kommuner er andelen af personer med dansk oprindelse beskæftigede i landbruget mindst: Andelen er faldet i fire ud af de syv kommuner. Den er

uændret i en kommune og steget marginalt i to kommuner. Tallene vedrørende beskæftigelse inden for landbruget kan ses i tabel 22.

I forhold til integration via arbejdsmarkedet, kan det ud fra tallene siges, at landbruget i nogle kommuner spiller en stor rolle både for vestlige og ikke-vestlige indvandrere. I andre kommuner betyder landbruget stadig en del, men der kan være andre brancher, som er mindst lige vigtige i forhold til integration gennem beskæftigelse.

Industrien

Der er relative stor forskel på andele beskæftigede inden for industrierhverv mellem de syv kommuner. Andelen af beskæftiget inden for industrien er faldet markant for alle tre befolkningsgrupper i alle syv kommuner - mest i Thisted og Morsø. Thisted Kommune er den af de syv kommuner, som har den største andel beskæftigede vestlige og ikke-vestlige indvandrere inden for industrien. Andelen er henholdsvis 38,1 % og 15,4 % i 2013. Guldborgsund Kommune har den mindste andel beskæftigede inden for industrien med 11 % for indvandrere med vestlig oprindelse, 6,7 % for indvandrere med ikke-vestlig oprindelse og 8 % for personer med dansk oprindelse. Tabel 23 viser tallene vedrørende beskæftigelse i industrierhvervene.

Overordnet set viser tallene, at i forhold til integration gennem beskæftigelse, så spiller industrien i nogle kommuner en større rolle end i andre.

Tabel 23. Andel beskæftigede i industrien i 2009 og 2013 i % af det samlede antal beskæftigede efter bopæl, herkomst og kommune samt ændringen i procentpoint i andel beskæftigede i industrien fra 2009 til 2013.

	Vestlige Indvandrere	Ikke-vestlige indvandrere	Dansk Oprindelse
Guldborgsund Kommune			
Andel beskæftigede 2009	13,6	10,5	9,3
Andel beskæftigede 2013	11,0	6,7	8,0
Ændring i procentpoint	-2,6	-3,8	-1,3
Odsherred Kommune			
Andel beskæftigede 2009	17,5	22,5	11,6
Andel beskæftigede 2013	15,4	18,0	9,5
Ændring i procentpoint	-2,1	-4,5	-2,1
Vordingborg Kommune			
Andel beskæftigede 2009	11,6	17,4	9,8
Andel beskæftigede 2013	9,7	12,4	8,5
Ændring i procentpoint	-1,9	-5,1	-1,2
Tønder Kommune			
Andel beskæftigede 2009	17,4	19,7	17,5
Andel beskæftigede 2013	14,2	17,2	16,0
Ændring i procentpoint	-3,2	-2,4	-1,5
Hjørring Kommune			
Andel beskæftigede 2009	16,8	36,4	13,1
Andel beskæftigede 2013	14,5	30,7	11,4
Ændring i procentpoint	-2,3	-5,7	-1,7
Morsø Kommune			
Andel beskæftigede 2009	32,0	20,6	21,4
Andel beskæftigede 2013	18,8	11,6	18,6
Ændring i procentpoint	-13,3	-9,2	-2,9
Thisted Kommune			
Andel beskæftigede 2009	44,1	26,9	22,7
Andel beskæftigede 2013	38,1	15,4	19,6
Ændring i procentpoint	-6,0	-11,5	-2,9

Kilde: Statistikbanken RASB11

Bygge og Anlæg

Inden for bygge- og anlægserhvervet er det kendetegnende, at den største andel beskæftigede findes i kategorien 'personer med dansk oprindelse'. Dette gør sig gældende i alle syv kommuner. Det er ligeledes kendetegnende, at der i alle kommuner og inden for alle tre kategorier af beskæftigede har været en tilbagegang i andele beskæftigede. En undtagelse er dog for indvandrere i Guldborgsund og Vordingborg Kommuner. Der er her en mindre stigning i andel beskæftigede indvandrere med vestlig oprindelse inden for bygge og anlægserhvervet. Guldborgsund har haft en stigning i det samlede antal beskæftigede i perioden, og Vordingborg Kommune har haft en marginal tilbagegang i antal beskæftigede. Det tyder på, at der i de to kommuner er kommet flere beskæftigede

de indvandrere med vestlig oprindelse inden for bygge-og anlægserhvervet. Tallene for andel beskæftigede i 2009 og 2013 fremgår af tabel 24.

Tabel 24. Andel beskæftigede inden for bygge og anlæg i 2009 og 2013 i % af det samlede antal beskæftigede efter bopæl, herkomst og kommune samt ændringen i procentpoint i andel beskæftigede inden for bygge og anlæg fra 2009 til 2013.

	Vestlige Indvandrere	Ikke-vestlige Indvandrere	Dansk Oprindelse
Guldborgsund Kommune			
Andel beskæftigede 2009	3,04	3,99	8,37
Andel beskæftigede 2013	3,34	3,67	7,53
Ændring i procentpoint	0,3	-0,33	-0,84
Odsherred Kommune			
Andel beskæftigede 2009	5,72	1,7	10,18
Andel beskæftigede 2013	4,91	0,78	10,16
Ændring i procentpoint	-0,81	-0,92	-0,02
Vordingborg Kommune			
Andel beskæftigede 2009	4,95	3,22	9,32
Andel beskæftigede 2013	5,19	2,11	8,91
Ændring i procentpoint	0,25	-1,11	-0,41
Tønder Kommune			
Andel beskæftigede 2009	8,43	1,6	7,03
Andel beskæftigede 2013	4,99	1,06	6,42
Ændring i procentpoint	-3,43	-0,54	-0,61
Hjørring Kommune			
Andel beskæftigede 2009	3,88	2,37	8,9
Andel beskæftigede 2013	3,82	1,94	7,78
Ændring i procentpoint	-0,06	-0,43	-1,12
Morsø Kommune			
Andel beskæftigede 2009	3,87	2,52	8,16
Andel beskæftigede 2013	2,76	2,04	7,64
Ændring i procentpoint	-1,1	-0,47	-0,52
Thisted Kommune			
Andel beskæftigede 2009	4,82	3,01	7,46
Andel beskæftigede 2013	2,16	1,9	6,45
Ændring i procentpoint	-2,65	-1,11	-1,01

Kilde: Statistikbanken RASB11

Tallene peger på, at bygge-og anlægsbranchen i nogle kommuner kan være vigtig i forhold til integrering af indvandrere via arbejdsmarkedet. Andel beskæftigede indvandrere med vestlig og med ikke-vestlig oprindelse inden for bygge- og anlæg er under 5 % i kommunerne, og andelen er faldet betydeligt i nogle kommuner, mens andelen er steget i andre.

Handel og transport

Inden for transport og handel er der stor forskel kommunerne imellem både i forhold til andelen af beskæftigede inden for brancherne, i forhold til befolkningsgrupperne og i forhold til udviklingen i perioden 2009-2012. Andelen for oprindelige danskere ligger nogenlunde fast på mellem 17,7 % i Morsø Kommune og 20,2 % i Tønder Kommune. For indvandrere med vestlig oprindelse varierer andelen af beskæftigede inden for handel og transport fra 21,2 % i Odsherred Kommune til 5,2 % i Morsø Kommune. Den mindste andel beskæftigede inden for handel og transport for beskæftigede indvandrere med ikke-vestlig baggrund er 6,1 % ligeledes i Morsø Kommune. Den største andel for denne befolkningsgruppe er 16,8 % i Odsherred Kommune. Selvom der er relativ store variation kommunerne imellem, og det generelt er personer med dansk oprindelse, der har den største andel beskæftigede inden for handel og transport, så er der i flere af de syv kommuner kun mindre udsving de enkelte befolkningsgrupper imellem. Særligt små er forskellene i andele mellem vestlige og ikke-vestlige indvandrere. Tallene vedrørende andel beskæftigede inden for transport og handel kan ses i tabel 25.

Tallene vedrørende beskæftigede inden for handel og transport peger på, at disse brancher i de fleste af de syv kommuner kan spille en væsentlig rolle i forhold til integrationen af både vestlige og ikke-vestlige indvandrere via arbejdsmarkedet.

Tabel 25. Andel beskæftigede inden for handel og transport i 2009 og 2013 i % af det samlede antal beskæftigede efter bopæl, herkomst og kommune samt ændringen i procentpoint i andel inden for handel og transport fra 2009 til 2013.

	Vestlige indvandrere	Ikke-vestlige Indvandrere	Dansk Oprindelse
Guldborgsund Kommune			
Andel beskæftigede 2009	16,5	18,8	21,2
Andel beskæftigede 2013	12,2	14,8	19,9
Ændring i procentpoint	-4,2	-4,0	-1,3
Odsherred Kommune			
Andel beskæftigede 2009	17,2	20,1	21,5
Andel beskæftigede 2013	21,4	16,8	20,0
Ændring i procentpoint	4,2	-3,3	-1,4
Vordingborg Kommune			
Andel beskæftigede 2009	9,5	18,2	19,6
Andel beskæftigede 2013	11,7	14,7	19,0
Ændring i procentpoint	2,2	-3,5	-0,6
Tønder Kommune			
Andel beskæftigede 2009	14,4	14,0	20,1
Andel beskæftigede 2013	13,4	13,8	20,2
Ændring i procentpoint	-1,0	-0,2	0,1
Hjørring Kommune			
Andel beskæftigede 2009	12,4	9,6	19,9
Andel beskæftigede 2013	12,5	12,1	19,6
Ændring i procentpoint	0,1	2,5	-0,3
Morsø Kommune			
Andel beskæftigede 2009	8,8	4,4	17,1
Andel beskæftigede 2013	5,2	6,1	17,7
Ændring i procentpoint	-3,3	1,7	0,6
Thisted Kommune			
Andel beskæftigede 2009	9,1	10,4	18,7
Andel beskæftigede 2013	11,0	8,3	18,8
Ændring i procentpoint	1,9	-2,1	0,1

Kilde: Statistikbanken RASB11

Hotel og restauration

Det er kendetegnende for beskæftigelsen inden for hotel- og restaurationsbranchen i alle syv kommuner, at en relativ høj andel indvandrere fra ikke-vestlige lande er beskæftiget inden for den branche. Den største andel ikke-vestlige indvandrere er 17 % i Vordingborg Kommune, mens dens laveste andel er 8 % i Tønder Kommune. Ligeledes er det kendetegnende, at andel beskæftigede med dansk oprindelse inden for hotel og restauration er relativ lav. Andelen udgør 2-3 % i alle syv kommuner. For indvandrere med vestlig oprindelse er der lidt større variation i andel beskæftigede inden for hotel og restauration i kommunerne. Laveste andel for indvandrere med vestlig oprindelse er 4 % og

ses i Thisted Kommune, mens den største andel er 7 % i Vordingborg Kommune.

Tabel 26. Andel beskæftigede i hotel- og restaurationsbranchen i 2009 og 2013 i % af det samlede antal beskæftigede efter bopæl, herkomst og kommune samt ændringen i procentpoint i andel beskæftigede i hotel- og restaurationsbranchen fra 2009 til 2013.

	Vestlige Indvandrere	Ikke-vestlige indvandrere	Dansk Oprindelse
Guldborgsund Kommune			
Andel beskæftigede 2009	5,92	14,5	2,11
Andel beskæftigede 2013	4,83	15,95	2,12
Ændring i procentpoint	-0,99	1,45	0,01
Odsherred Kommune			
Andel beskæftigede 2009	3,03	12,24	2,26
Andel beskæftigede 2013	5,26	12,5	1,91
Ændring i procentpoint	2,23	0,26	-0,36
Vordingborg Kommune			
Andel beskæftigede 2009	5,59	15,82	2,41
Andel beskæftigede 2013	6,71	17,47	2,53
Ændring i procentpoint	1,12	1,65	0,12
Tønder Kommune			
Andel beskæftigede 2009	6,2	8,47	3,27
Andel beskæftigede 2013	4,88	7,96	3,29
Ændring i procentpoint	-1,32	-0,51	0,02
Hjørring Kommune			
Andel beskæftigede 2009	4,06	13,37	2,99
Andel beskæftigede 2013	4,43	14,46	2,9
Ændring i procentpoint	0,37	1,09	-0,09
Morsø Kommune			
Andel beskæftigede 2009	4,42	15,09	2,72
Andel beskæftigede 2013	5,52	16,33	2,64
Ændring i procentpoint	1,1	1,23	-0,08
Thisted Kommune			
Andel beskæftigede 2009	3,8	10,65	2,27
Andel beskæftigede 2013	4,04	10,45	2,18
Ændring i procentpoint	0,24	-0,2	-0,08

Kilde: Statistikbanken RASB11

I Odsherred og Vordingborg Kommuner er andelen af beskæftigede inden for hotel og restauration steget for alle tre befolkningsgrupper. Det tyder på, at branchen har været mindre følsom over for nedgangen i beskæftigede i disse to kommuner. I begge kommuner er antal af beskæftigede faldet i en eller flere af befolkningsgrupperne. I alle syv kommuner har der været en stigning i andel beskæftigede inden for hotel- og restaurationsbranchen i mindst en af de tre befolkningsgrupper. Og det er kun i Tønder og Thisted Kommuner, at andel af beskæftigede indvandrere fra ikke-vestlige lande er blevet mindre inden for

branchen. Tallene for andel beskæftigede inden for hotel og restauration i de syv kommuner kan ses i tabel 26.

Hotel- og restaurationsbranchen synes at spille en central rolle i integrationen via arbejdsmarkedet af ikke-vestlige indvandrere. Samtidig ser det ud som om, at branchen er ganske stabil eller voksende i forhold til antal beskæftigede i de fleste af de syv kommuner – også for indvandrere af vestlig oprindelse.

6.3.2 Arbejdsmarkedsintegration via det private erhvervsliv

Dette afsnit inddrager de kvalitative data indsamlet ved interviews med myndighedspersoner, virksomhedsledere og interesseorganisationer. Fokus er på de data, der vedrører respondenternes oplevelse af det private erhvervslivs rolle i integrationen via arbejdsmarkedet.

Landbruget

Da der ikke er foretaget interviews med landmænd eller andre med direkte tilknytning til landbrugssektoren, inddrages der primært data fra interviews med kommunale aktører, der har kendskab til landbrugets betydning for immigranternes økonomiske og sociale integration.

Det overordnede indtryk for interviews er, at myndighederne i høj grad overlader det til landbrugets organisationer at tiltrække udenlandsk arbejdskraft og at sikre boliger til immigranterne i landbruget. I Tønder Kommune fortæller respondenterne, at det oftest er organisationer inden for landbrugssektoren, der formidler kontakt mellem udenlandske arbejdstagere og landmænd i Danmark. LandboUngdom f.eks. formidler jobs gennem deres hjemmeside Jobstafetten.dk. Udover at formidle kontakt hjælper LandboUngdom også med at oversætte CV'er, hvilket kan hjælpe udenlandske arbejdstagere, der ikke kan dansk, ind på det danske arbejdsmarked (VL).

Det er især immigranter fra Østeuropa, som arbejder i landbrugsindustrien, men i Odsherred Kommune har man haft en positiv oplevelse med, at landbruget har ansat arbejdsimmigranter og flygtninge fra andre dele af verden:

Det er landbrugsindustrien, der har været gode til at tage indvandrere ind (...) og så har de været rigtig gode til at tage vores flygtninge ind også (...) Der har vi lavet nogle aftaler nogle gange, hvor de har fået lov til at starte allerede når de har været i landet i en måned. Så har de fået danskundervisning ved siden af, og dansk på arbejdspladsen har vi også arrangeret, fået en underviser ud og undervist efter arbejdstid. Det har de lokale virksomheder været rigtig gode til at være med til (MM).

Landbruget giver immigranterne mulighed for beskæftigelse, og skaber samtidig også rammer om undervisning i det danske sprog, således at både den økonomiske og sproglige integration varetages. Det samme er tilfældet i Vordingborg Kommune, hvor kommunen blev kontaktet af en godsejer, som forhørte sig om mulighederne for, at hans udenlandske arbejdstagere kunne deltage i

sprogkurser om aftenen, fordi de grundet deres arbejdstid ikke havde mulighed for det i dagtimerne. Det resulterede i, at der blev stillet en inspektørbolig til rådighed, hvor undervisningen kunne foregå, så arbejdstagerne ikke behøvede at bruge deres fritid på transport, men let kunne deltage i sprogundervisningen (LE). Derudover ses det nogle steder, at store gårde indgår i et netværk, hvor de fordeler de udenlandske arbejdstagere mellem sig og tilbyder dem danskundervisning. Via landmændenes netværk får immigranterne dermed mulighed for at stabilisere deres økonomiske situation, fordi de tager arbejde på en anden gård, hvis der ikke er nok arbejde dér, hvor de er oprindeligt er tilknyttet.

Industrien

Det generelle indtryk fra interviews var, at myndighederne i høj grad arbejder sammen med virksomheder inden for industrien om at integrere indvandrere via arbejdsmarkedet. Der er generel stor fokus på sprog, og derfor indgår sprogskolerne også i samarbejdet.

Et eksempel er fra Bisca i Vordingborg Kommune. Bisca er en virksomhed, hvor der i nogle perioder er stor travlhed, mens der i andre perioder er mindre at lave. Det betyder, at nogle ansatte afskediges i perioder for derefter at blive genansat, når travlheden stiger igen. I de perioder, hvor arbejdsimmigranter bliver afskediget, forsøger man fra Biscas side at fastholde dem i det danske sprog. Respondenten fra Bisca fortæller:

Så lavede vi i et samarbejde med kommunen og sprogskolen et danskkursus, hvor de var på kursus én eller to dage om ugen, hvor det kun var vores opsagte medarbejdere. Og der snakkede man jo også om, hvordan reglerne var omkring påske, og de var også på en udflugt til København, hvor de var inde og se noget forskelligt. Det var noget, vi arrangerede sammen med kommunen og sprogskolen for ligesom at fastholde dem i det danske sprog (HL).

Samarbejdet mellem Vordingborg Kommune og Bisca foregår typisk på den måde, at kommunen kontakter Bisca med forespørgslen om at tage en immigrant i praktik, og efter et halvt år på sprogskole, kommer immigranten så i et praktikforløb, hvis der er strukturelle muligheder for det på fabrikken. Det kan også foregå på den måde, at en repræsentant fra Bisca tager ud og fortæller om fabrikken med henblik på at tage immigranter i praktik for at fremme deres integration i kommunen. Dette foregår samtidig med, at immigranterne går på danskkursus:

Så lavede vi i samarbejde med kommunen og sprogskolen et danskkursus, hvor de var på kursus én eller to dage om ugen, hvor det kun var vores opsagte medarbejdere. Og der snakkede man jo også om, hvordan reglerne var omkring påske, og de var også på en udflugt til København, hvor de var inde og se noget forskelligt. Det var noget, vi arrangerede sammen med kommunen og sprogskolen for ligesom at fastholde dem i det danske sprog. Og de var herude nogle gange. Efterfølgende er der mange af dem, der er blevet hængende (HL).

Sproget er en essentiel faktor på Bisca, fordi sproglige misforståelser kan lede til fejl. Hvis det danske sprog er ved at være på plads efter en endt praktikperiode, kan arbejdstageren blive ansat på ordinære arbejdsvilkår.

Der er 11 forskellige nationaliteter ansat på Bisca, som primært er i produktionen, men der er også en finne ansat i salgsafdelingen og en anden udlænding i økonomiafdelingen, og deres fælles kompetence er det danske sprog. Eftersom sproget har så stor vægt på Bisca, vælger de at rette ind i forhold til immigranternes sprogskoletforløb, således at:

Hvis nogle af dem gik på sprogskolen to dage om ugen, så var de her i tre dage om ugen i praktik (...) Vi vil helst have, at vi kan kommunikere med dem, så der er det vigtigt at fastholde dem i sproget, og det har Vordingborg kommune været rigtig gode til (HL).

Nogle gange tager virksomheden også initiativ til uformelle sammenkomster, hvor de ansatte medbringer nationalretter og derigennem får lidt kendskab til hinandens kulturer, men det var dog kun få af de danske ansatte, der dukkede op.

Et eksempel fra Hjørring Kommune viser, at det at komme med et fremmed sprog og indgående kendskab til en fremmed kultur kan være en fordel for virksomheden og den beskæftigede. I Hjørring Kommune er det særligt inden for fiskeindustrien, at der ansættes udenlandsk arbejdskraft, hvilket skyldes havnen i Hirtshals. Én af respondenterne fra Hjørring Kommune fortalte, at ansættelsen af en arbejdstager fra Spanien særligt havde bidraget til at øge eksporten for en lokal fiskefabrik til spansktalende importører:

Integrationsrådet var til et dialogmøde med borgmesteren i sidste uge, hvor borgmesteren kunne fortælle, at der er en fiskebiks oppe i Hirtshals, som var vant til at eksportere, og 'det gik ikke ret godt, og de manglede en mand og bla, bla', (...) nu tog de simpelthen en spansktalende medarbejder med det resultat, at eksporten var steget med x-antal % til det spansktalende marked. Det betyder rigtig meget, når man ringer derned, at man så forstår sproget og kulturen (LJ).

Forståelsen for den spanske kultur og forretningsverden samt gode spanske sprogkunderskab betød, at den ansatte via sine kompetencer tilførte virksomheden en øget indtægt. Respondenten fra Hjørring kommune fortalte, at man i kommunalt regi var inspireret af dette og ønsker at anvende det til for eksempel at få flere med anden etnisk baggrund end dansk ansat i erhverv, der eksporterer til udlandet:

Nordic Seafood i Hirtshals, de eksporterer varer til omkring 50 forskellige lande og sender med forskellige sprog. Og deres labels og mærkninger skal være på forskellige sprog. Og de kontakter har vi, og det jo oplagt at bruge i det salgsled her (LJ)

På den måde kan virksomheders initiativer være med til at inspirere kommunen til at anvende nye tilgange til at få immigranterne i beskæftigelse, hvor deres ressourcer kan blive anvendt til gavn for både virksomhed, kommune og dem selv.

Interviewpersonerne fra Thisted og Morsø Kommuner nævner Tican slagteriet som en virksomhed, der optager mange udenlandske arbejdstagere:

Der er en stor gruppe polakker, der arbejder på Tican her i Thisted og også i Fjerritslev. Der er nogle tyskere på Tican. Jeg tror meget, det går mund til mund (at få formidlet kontakt i forhold til at komme til Danmark). Det kan jeg i hvert fald forstå, for eksempel på Tican. Så er der for eksempel én, der lige har fået sin søn herop (...) på den måde (JM).

Via personlige kontakter får Tican tiltrukket udenlandsk arbejdskraft. Udover Tican er der også andre private virksomheder, der tiltrækker arbejdskraft:

Så har vi Idealcombi, der ligger nede i Hurup, der er en stor vinduesfabrik. Vi har Huma, madrasfabrikken, også nede i Hurup, som også har en hel del ufaglært arbejdskraft. Ellers af større virksomheder, der er Sjørring Maskinfabrik, men det er meget faglært arbejdskraft, der er dér, men der er også udlændinge derude. Og endelig så har vi flere små, mellemstore virksomheder, også igen med ufaglært arbejdskraft. Der er i plastindustrien, og én der støber vinger og sådan noget (LS).

Bygge og anlæg, Transport og handel samt Hotel og Restauration

Bearbejdningen af alle interviews viste, at - hvis overhovedet – så er det i ganske få tilfælde, at integrationsmuligheder inden for brancherne bygge og anlæg, transport og handel samt hotel og restauration nævnes.

Et af tilfældene er i interview i Odsherred Kommune. Her forsøger Røde Kors at udvide flygtningenes netværk og kendskab til sprog og lokalområde ved at lave praktikordninger for flygtningene. Røde Kors trækker på det lokale erhvervsliv, og har blandt andet etableret samarbejde med restauranter og en malervirksomhed, der optager flygtningene i praktikstillinger. Når flygtningene kommer ud på en praktikplads, får de typisk ringe løn, hvis nogen overhovedet. Men fra Røde Kors oplever de, at det økonomiske perspektiv ikke betyder meget for flygtningene:

De får meget lidt ud af det, jeg tror, det er 15 kroner i timen. Men det går de ikke så meget op i, de går mere op i, at de er ude og kan yde et eller andet. Og der er mange af dem, der gerne vil betale noget tilbage til det danske samfund, når de har været her et stykke tid. Og der føler de, at når de kommer ud til en arbejdsgiver, så er de med til at betale noget af det tilbage, som de har fået (PG).

I Vordingborg Kommune nævner en respondent, at myndigheder trækker på netværk til selvstændige immigranter, særligt når det er nye flygtninge, der

kommer til kommunen og har brug for beskæftigelse. Dog er der nogle dårlige erfaringer med praktikforløb, når det kommer til pizzeriaer, hvor det 'tit er meget hårde arbejdsvilkår, og vi har også eksempler på, at man er blevet snydt for løn og blevet fuset med praktiktiderne' (RH).

I forhold til hvor stor en andel immigranter, der er beskæftiget inden for de tre brancher, bygge og anlæg, transport og handel samt hotel og restauration, er det bemærkelsesværdigt, at de indgår så lidt i myndighedernes betragtninger omkring og indsats for integration via arbejdsmarkedet.

6.4 Indvandrere i den offentlige sektor

6.4.1 Beskæftigelse i offentlige institutioner

I dette afsnit rettes fokus på integration via arbejdsmarkedet og beskæftigelsen i den offentlige sektor. Der ses først på andele beskæftigede inden for den offentlige administration, politi og forsvar og herefter på andele beskæftigede inden for undervisning, social og sundhedsområdet.

Offentlig administration, politi og forsvar

Inden for offentlig administration, politi og forsvar er det overordnet kendetegnende, at andel beskæftigede er størst for beskæftigede med dansk oprindelse. Den største andel ses i Guldborgsund Kommune med 6 %, mens den mindste andel ses i Morsø Kommune med 2 % beskæftigede med dansk oprindelse inden for offentlig administration, politi og forsvar. For indvandrere med ikke-vestlig oprindelse er andel af beskæftigede inden for området større end for indvandrere med vestlig oprindelse i Vordingborg, Tønder og Thisted Kommuner. Den største andel ses i Vordingborg Kommune med 3 %. I Morsø Kommune er der ingen indvandrere med ikke-vestlig oprindelse beskæftigede inden for offentlig administration, politi og forsvar. Den største andel indvandrere med vestlig oprindelse ansat inden for området ses i Guldborgsund Kommune med 3 %, mens den mindst andel beskæftigede inden for området ses i Tønder Kommune med under 1%. Der kan ikke ses et ensartet billede kommunerne imellem i forhold til ændringer i andele beskæftigede inden for offentlig forvaltning, politi og forsvar for de tre befolkningsgrupper. Tallene for beskæftigede inden for offentlig forvaltning, politi og forsvar kan ses i tabel 28.

Beskæftigelse inden for offentlig administration synes i de fleste af de syv kommuner at spille en mindre rolle i forhold til integration via arbejdsmarkedet. Der ses dog ikke de samme forskelle mellem vestlige og ikke-vestlige indvandrere inden for dette område, som der sås hos de fleste brancher inden for det private erhvervsliv.

Tabel 28. Andel beskæftigede inden for offentlig administration, politi og forsvar i 2009 og 2013 i % af det samlede antal beskæftigede efter bopæl, herkomst og kommune samt ændringen i procentpoint i andel beskæftigede inden for offentlig administration, politi og forsvar fra 2009 til 2013.

	Vestlige Indvandrere	Ikke-vestlige Indvandrere	Dansk oprindelse
Guldborgsund Kommune			
Andel beskæftigede 2009	2,56	1,63	6,24
Andel beskæftigede 2013	3,82	1,59	6,01
Ændring i procentpoint	1,26	-0,03	-0,23
Odsherred Kommune			
Andel beskæftigede 2009	4,04	4,08	4,96
Andel beskæftigede 2013	3,16	0,78	4,37
Ændring i procentpoint	-0,88	-3,3	-0,59
Vordingborg Kommune			
Andel beskæftigede 2009	3,01	2,41	6,37
Andel beskæftigede 2013	2,16	3,01	5,62
Ændring i procentpoint	-0,85	0,6	-0,75
Tønder Kommune			
Andel beskæftigede 2009	0,62	1,6	4,86
Andel beskæftigede 2013	0,93	1,06	5,02
Ændring i procentpoint	0,31	-0,54	0,16
Hjørring Kommune			
Andel beskæftigede 2009	3,17	1,11	6,21
Andel beskæftigede 2013	1,53	1,04	5,32
Ændring i procentpoint	-1,65	-0,07	-0,89
Morsø Kommune			
Andel beskæftigede 2009	0,55	0,63	3,31
Andel beskæftigede 2013	1,1	0	3,26
Ændring i procentpoint	0,55	0,63	-0,04
Thisted Kommune			
Andel beskæftigede 2009	1,61	1,16	3,21
Andel beskæftigede 2013	1,3	1,66	3,28
Ændring i procentpoint	-0,31	0,51	0,08

Kilde: Statistikbanken RASB11

Undervisning, pleje og omsorg

Når der ses på andele beskæftigede inden for undervisning, pleje og omsorg, viser der sig et meget ensartet billede. Der er i fem ud af de syv kommuner den højeste andel beskæftigede med dansk baggrund inden for disse brancher og herefter følger først vestlige og så ikke-vestlige indvandrere. I alle syv kommuner er andelen af beskæftigede inden for undervisning, pleje og omsorg uden steget. Det er særligt for gruppen af ikke-vestlige indvandrere, at andelen af beskæftigede inden for brancherne er steget fra 2009-2013. Generelt er andelen relativt ens befolkningsgrupperne imellem inden for fire af de syv kommuner. I tre kommuner er andelen af beskæftigede inden for undervisning, ple-

je og omsorg betydelig mindre for ikke-vestlige indvandrere end den er for personer med dansk oprindelse. Det gælder i Hjørring Kommune, hvor andelen af indvandrere af ikke-vestlig oprindelse med beskæftigelse inden for undervisning, social og sundhedsområdet er 14,6 %, mens andelen for beskæftigede med dansk oprindelse er 28,7 %. I Morsø Kommune er andelen af beskæftigede med dansk oprindelse inden for undervisning, pleje og omsorg 25,7 %, mens den er 16,3 af beskæftigede ikke-vestlige indvandrere. Nogenlunde de samme andele kan ses i Tønder Kommune med henholdsvis 23,9 % for personer med dansk oprindelse og 16,7 % for personer med ikke-vestlig baggrund, hvilket er en del større end den er for beskæftigede indvandrere med vestlig og med ikke-vestlig oprindelse. Den største andel beskæftigede inden for undervisning, social og sundhedsområdet ses i Odsherred Kommune med 34,9 % af beskæftigede med dansk oprindelse. Den mindste andel ses i Hjørring Kommune med 14,6 % beskæftigede indvandrere af ikke-vestlig oprindelse.

Tallene for andel beskæftigede inden for undervisning, social og sundhedsområdet kan ses i tabel 29.

Tallene for andele beskæftigede peger på, at undervisning, social og sundhedsområdet er vigtigt i integration via arbejdsmarkedet for både indvandrere med vestlig og med ikke-vestlig oprindelse.

Tabel 29. Andel beskæftigede inden for undervisning, social og sundhed i 2009 og 2013 i % af det samlede antal beskæftigede efter bopæl, herkomst og kommune samt ændringen i procentpoint i andel beskæftigede inden for undervisning, social og sundhed fra 2009 til 2013.

	Vestlige Indvandrere	Ikke-vestlige Indvandrere	Dansk Oprindelse
Guldborgsund Kommune	N=625	N=676	N=28376
Andel beskæftigede 2009	32,0	24,4	29,4
Andel beskæftigede 2013	32,4	30,3	31,8
Ændring i procentpoint	0,4	5,9	2,3
Odsherred Kommune			
Andel beskæftigede 2009	29,6	23,8	32,4
Andel beskæftigede 2013	28,4	28,5	34,9
Ændring i procentpoint	1,2	4,7	2,5
Vordingborg Kommune			
Andel beskæftigede 2009	31,6	20,1	29,0
Andel beskæftigede 2013	32,0	27,4	31,4
Ændring i procentpoint	0,4	7,3	2,5
Tønder Kommune			
Andel beskæftigede 2009	18,7	15,8	23,3
Andel beskæftigede 2013	18,2	16,7	23,9
Ændring i procentpoint	-0,5	0,9	0,6
Hjørring Kommune			
Andel beskæftigede 2009	28,6	13,4	25,2
Andel beskæftigede 2013	25,8	14,6	28,7
Ændring i procentpoint	-2,8	1,2	3,5
Morsø Kommune			
Andel beskæftigede 2009	16,6	11,3	22,9
Andel beskæftigede 2013	17,7	16,3	25,7
Ændring i procentpoint	1,1	5,0	2,8
Thisted Kommune			
Andel beskæftigede 2009	18,3	18,3	22,9
Andel beskæftigede 2013	22,2	27,1	26,0
Ændring i procentpoint	4,0	8,8	3,1

Kilde: Statistikbanken RASB11

6.4.2 Integration via arbejdsmarkedet inden for det offentlige beskæftigelsesområde

Dette afsnit handler om de kvalitative data fra interviews, som kommer ind på integration af immigranter på offentlige arbejdspladser. Som det vil fremgå, er det oftest sygehuse og læger, der nævnes, når respondenterne taler om immigranternes beskæftigelse inden for det offentlige arbejdsområde.

I Thisted Kommune ligger Sygehus Thy-Mors, og her er der et højt antal af ansatte med anden etnisk baggrund end dansk:

Vi har faktisk en hel del polske læger på vores sygehus blandt de 316, der er. Der er også øjenlæger fra Ungarn og Polen og Tyskland. Det er nok de tre hovedgrupper (LS)

Én af grundene til, at der er et højt antal af udenlandske læger på Sygehus Thy-Mors skyldes, at danske læger fravælger turnusordninger dér:

Jeg ved da, at der er en hel del udenlandske læger på Thisted sygehus. Og det er jo også en måde at få læger til Udkantsdanmark, der er i hvert fald nogle østeuropæiske (...) Indien eller Pakistan, og som ligner nogen fra Mellemøsten. Og så er det jo ikke så sexet at komme til Thisted sygehus i forhold til en turnusordning. Der er jo et karriereræs, ligesom der er inden for alt andet. Hvis ikke du kommer på universitetssygehusene, så kan du godt lade være med at få en karriere inden for det her. Og det er jo lidt træls for os. Jeg har mange bekendte, som er inden for den verden, og hvis du siger Thisted eller Hjørring eller Ribe eller sådan noget, så er det nærmest et skældsord, hvis man snakker sygehuse. Der er ingen prestige i at være sådan nogle steder (GD).

Denne forklaring understøttes af interviewet med respondenterne fra Sygehus Thy-Mors:

Men vi er så afhængige, for der er ingen danske læger, der vil være herude ved os. Vi er jo et ganske almindeligt lille sygehus, vi er jo ikke et universitetshospital, og det vil sige, at vi har jo ikke uddannelsesstillinger. Så de unge medicinere, de vil ikke herud og være (...) vi ligger så langt væk fra alt, og vi er jo udkant, så ved arbejdsgiverne og folk herude godt, at hvis vi skal have læger til vores hospital, så er vi nødt til at gøre en indsats alle sammen. Ellers får vi ikke nogen læger herud (ES).

Eftersom Sygehus Thy-Mors er afhængige af de udenlandske læger, ønsker de at lægerne bosætter sig og bliver en permanent arbejdskraft i området. Fra sygehusets side er man dog klar over, at dette kræver, at lægens eventuelle medfølgende familie også bliver integreret i samfundet:

Familien skal jo sige 'det her er et fælles projekt, vi er glade for at være her, vi kan lide det, fordi vi også kan mærke, at folk er glade for os, og vi vil bare gerne lære dansk' (ES)

Erfaringen for at det er nødvendigt at indtænke hele familien, når det er lykkedes at tiltrække højtuddannet arbejdskraft, har man også i Guldborgsund Kommune, hvilket én af respondenterne forklarer:

Laver man en indsats på ægtefællen, altså, man har lavet en undersøgelse, der viser, at 92 % af alle de arbejdsforhold, der går i stykker blandt veluddannede, det er fordi, familien ikke falder til. Og ved at gøre en indsats for ægtefællen, så gør man faktisk en indsats for begge to. Også i forhold til det dér netværk, det gør, at man føler, man har en social forankring i området (JA)

Én af Sygehus Thy-Mors' tilgange til at integrere hele familien er at sørge for, at ægtefællen også kommer i arbejde. Til det formål trækker sygehuset blandt andet på netværk i kommunen:

Vi har nogle rigtig gode job-piger nede på Jobcentret, som tager de her samtaler med dem, som forklarer dem, hvad det handler om i Danmark også, og som siger, vi har et par vikariater nu, vi har et vikariat i seks måneder, og det jo luksus (ES).

I forhold til at integrere den ansatte på Sygehus Thy-Mors sørges der for, at der bliver etableret et netværk omkring personen, der skal starte. Her har sprogkonsulenten på sygehuset en central rolle, fordi det er hende, som tager imod dem og løbende følger op på den ansattes trivsel på arbejdspladsen. Det er et krav til de udenlandske læger, at de skal bestå danskprøven i løbet af deres første år, fordi:

Det er jo en fordel for alle, at man bliver god til sproget, det giver jo tryghed og tillid, også for lægerne, at de bliver bedre til sproget (ES)

Sprogkonsulenten støtter i denne proces, blandt andet ved at følge lægens stuegang og journaldiktering. Lægerne lærer det danske sprog ved sprogskolen, men sprogkonsulenten følger dem altså i deres daglige arbejde. Sygehusets administration prioriterer disse forhold, og det betyder, at 'der er nogle gode afdelinger, der bakker op omkring det, hvor man så har den dér planlægning omkring, hvordan tager man imod, når personen kommer' (ES).

På det sociale plan er der internt blandt de ansatte initiativer til at lære hinanden at kende, særligt hvis der er børn i den immigrerede familie:

Vi har også tidligere haft folk, for eksempel sygeplejersker, der har sagt, 'jeg har børn på samme alder som deres, og jeg kan da lige høre, om jeg skal tage deres børn med til svømning' (ES).

Ifølge en respondent fra Thisted Kommune giver det nogle muligheder, som ikke ville være tilstede i større samfund:

I sådan et samfund som Thisted, for det er jo ikke kæmpe stort, det er jo lidt mere nærværende, og [vi] får nogle af lægerne meldt ind i svømmeklubber, til at begynde at spille badminton. Vise dem, hvad det er for nogle foreninger og muligheder, vi har herude (ES).

Udover at fortælle om foreningsliv og fritidsmuligheder i Thisted, lægger sygehuset også vægt på det danske sprog. Lægerne, der kommer til området, følger obligatoriske kurser, men deres ægtefæller hjælpes også i gang med sprogundervisning gennem sygehusets samarbejde med sprogskolen. Det er en del af integrationen af den medfølgende ægtefælle sammen med andre områder:

Det er meget vigtigt for os, at de ægtefæller, der kommer med, når de kommer fra udlandet, at de også lige fra starten af får hjælp til sprogundervisning, komme på vores Jobcenter og komme i gang med at søge arbejde. Fordi, vi ved jo, at det holder jo ikke, hvis ægtefællen går derhjemme (ES)

Jobcenteret og sprogskolen er derfor vigtige samarbejdspartnere, men sprogkonsulenten har også andet netværk at trække på, når det kommer til beskæftigelse:

Jeg har nogle bestemte børnehaver, hvor jeg har en aftale om, at de ægtefæller, der måske har en lærer- eller pædagoguddannelse fra hjemlandet, at de får lov at komme i en praktik et par måneder, for at man kan se, hvordan de fungerer (...) Så har jeg et godt samarbejde med gymnasiet herude, med VUC, med Social- og Sundhedsuddannelsen (ES).

Derved får den medfølgende ægtefælle nogle øgede muligheder for beskæftigelse, hvilket, ifølge Sygehus Thy-Mors, er en vigtig faktor for at fastholde og integrere den udenlandske arbejdskraft, der ansættes på sygehuset.

Det er ikke kun i startfasen, at der er fokus på den udenlandske arbejdstager, for der kan opstå nye sproglige problemer som resultat af nye tiltag, og så er det ligeledes sprogkonsulenten, som bistår de udenlandske læger:

Selvom man har været ansat en fem-seks år, så kan der jo lige pludselig godt være nogle sproglige problemer. Der kan også komme noget nyt materiale, der er jo noget med patientsikkerhed, der er jo rigtig mange ting på et hospital, akkreditering, der hele tiden bliver opdateret, og der kan også være nogle ting, man ikke forstår. Og så går jeg jo ind og finder de rigtige ord og er 100 % sikker på, at lægerne forstår det (ES).

Sygehus Thy-Mors' tilgang er altså præget af en kontinuerlig proces, som har fokus på familien som helhed samt beskæftigelse, sprog og fritid.

I Hjørring Kommune er der også indvandrere ansat i den offentlige sektor; på sygehuset og på Centralkøkkenet. Centralkøkkenet leverer mad til hjemmeboende pensionister, ældrecentre, dagcentre og cafeer, i alt til omkring 1400 personer på daglig bases. Da interviewet med lederen af det varme køkken blev gennemført, havde de ti ansatte med anden etnisk herkomst end dansk. Disse personer var primært beskæftigede med udbringning af mad og som produktionspersonale i produktionskøkkenerne. De udenlandske medarbejdere har meget forskellige baggrund, og der er også ' akademikeruddannede, som arbejder i vores køkken, fordi det er de godt tilfredse med at gøre' (SH).

Når nye udenlandske medarbejdere ansættes i Centralkøkkenet får de tilknyttet to medarbejdere, der er uddannet som mentorer, og de fungerer som støttepersoner for den ansatte. Hovedtanken med dette er:

At der bliver skabt et netværk omkring de personer, de bliver ligesom en del af det samme netværk, og derigennem får de jo også mulighed for at føle sig som en del af vores kultur og vores samfund, så de ligesom bliver involverede i alle de forskellige ting, som foregår, både i og uden for arbejdspladsen, for der foregår jo også mange sociale ting uden for arbejdspladsen, hvor de ligesom bliver medinddraget, og det kan jo så medvirke til andre ting (SH)

Sprogkonsulenten fra Sygehus Thy-Mors havde en meget positiv tilgang til den udenlandske arbejdskraft på sygehuset. Dette var ikke helt tilfældet i Central-køkkenet, men dette skyldes strukturelle forhold, ikke de udenlandske arbejdstagere:

Altså, jeg kan godt genkende det lidt [at immigration til yderområder er fordelagtigt], men på den anden side, så er vi jo i en situation, hvor vi ikke ekspanderer, tværtimod. Vi skal fusionere nogle køkkener og reducere vores medarbejderstab, men jeg kunne da sagtens se et potentiale i det (SH)

Det er altså et spørgsmål om en generel mangel på arbejdspladser i Hjørring Kommune, hvilket også understøttes i interviewet med ejendomsmesteren fra Margretheparken i Hjørring:

Selvfølgelig ville der være nogle indkøringsvanskeligheder, hvis der havde været arbejde, men de fleste går på noget sprogscole, og så kommer de ud i noget arbejdsprøvning. Et rigtigt arbejde er svært at finde til dem heroppe (JAX).

Og konsulenten fra Hjørring Velkomstcenter kommer ligeledes ind på problematikken:

Bare det at komme ud og finde et job, det kan også være en udfordring for etniske danskere, der har en høj uddannelse. De har lidt trange kår heroppe, og det bliver det ikke nemmere af, hvis man så har en udenlandsk uddannelse (MR).

Udover manglende sproglige kompetencer, kan kulturelle forskelle være en udfordring, hvilket særligt kommer til udtryk i interviewet med respondenterne fra Sygehus Thy-Mors:

Det kan være det rent kommunikative, kropssproget, der kan være mange ting, fordi det kulturelle betyder jo også rigtig meget. Hvis man for eksempel taler med pårørende, så står man ikke op og taler med dem, så sætter man sig ned, så man er i øjenhøjde. Det er jo meget vigtigt. Og de nye læger, der kommer, der er også en masse ting, de skal igennem (ES).

Om integration via arbejdsmarkedet i den offentlige sektor kan det siges, at tallene viser, at der både inden for offentlig administration, politi, forsvar, undervisning, sundhed og sociale institutioner er beskæftigede indvandrere. Det, der optager respondenterne mest, er imidlertid lægesituationen i yderområderne og den store og særlige indsats, der udøves for at fastholde og integrere de

udenlandske læger og deres familier. Når talen falder på andre typer af beskæftigelse inden for det offentlige, er der en tendens til at respondenterne flytter fokus over på de generelle problemer med at finde job til alle, både indvandrere og personer med dansk oprindelse. Interviews viser dog også, at der er mange initiativer, her i blandt også mentorordninger, på de offentlige arbejdspladser for at hjælpe immigranterne til at lære dansk sprog og kultur.

6.5 Delkonklusion

Omdrejningspunktet i dette kapitel har været selvstændige og beskæftigelsen inden for udvalgte brancher på det private og offentlige arbejdsmarked. Fokus har været på integration af vestlige og ikke-vestlige indvandrere via arbejdsmarkedet, som det ser ud i de danske yder- og landkommuner. Den underliggende antagelse har været, at indvandrere ved integrationen via arbejdsmarkedet hurtigere kan bidrage til udviklingen i de danske landdistrikter, både økonomisk og med viden. Analysen frembragte følgende hovedpointer:

- Hvor andel selvstændige med dansk oprindelse i høj grad kan tilskrives landbruget, så er der større variation i brancher for både indvandrere med vestlig og ikke-vestlig oprindelse.
- Der er en høj andel selvstændige ikke-vestlige indvandrere inden for hotel og restauration, mens der inden for bygge og anlæg er relativt mange selvstændige indvandrere med vestlig såvel som med ikke-vestlig oprindelse.
- At etablere selvstændig virksomhed er en måde for indvandrere at integrere sig i lokalsamfundet og lære dansk. Der synes samtidig at være en tendens til, at selvstændige indvandrere har uddannelser, som de ikke har kunnet få godkendt i Danmark. Ved at starte som selvstændig kan de anvende deres fag uden en officiel godkendelse af deres uddannelse.
- Indvandrere trækker i høj grad på personlige netværk i forbindelse med etablering af deres virksomhed. Dette gælder i forhold til at sætte sig ind i de danske regler, i forhold til at lære dansk og i forhold til at ansætte folk. Indvandrere, der har begrænset personligt netværk i lokalområdet, har derfor vanskeligere ved at etablere egen virksomhed.
- Der er stor forskel på, hvordan integrering via arbejdsmarkedet organiseres inden for forskellige brancher. Det er dog gennemgående, at der er stor fokus på at lære dansk.
- En relativ stor del indvandrere er beskæftiget i landbruget. Inden for landbruget er det overvejende landbrugets interesseorganisationer og de selvstændige landmænd, der forestår arbejdet med integrering. Dette

kan betyde, at indvandrere i landbruget ikke altid integreres i lokalsamfundet som helhed, og at de derfor på lang sigt ikke bosætter sig og etablerer familie i kommunen.

- Myndighederne har veletablerede aftaler med virksomheder inden for industrien om integrering af flygtninge og indvandrere, og virksomheder inden for industrien er aktive i selv at etablere forskellige former for ordninger og arrangementer, der skal fremme integrationen.
- En stor del af indvandrere er beskæftiget inden for bygge og anlæg, handel og transport samt hotel og restauration. Der synes imidlertid at være meget lidt myndighedsfokus på, hvordan disse brancher kan indgå mere aktivt i processer, der skal fremme integrering af indvandrere gennem arbejdsmarkedet. Der kan derfor være en risiko for, at der inden for disse brancher udvikles en slags parallel indvandrevirksomhedskultur. En sådan vil ikke nødvendigvis bidrage til integration af indvandrere via arbejdsmarkedet.
- Inden for det offentlige er der relativt få indvandrere ansat i administration, politi og forsvar. Inden for undervisning, sundhed og det sociale område er andelen af ansatte med indvandrerbaggrund overvejende den samme som den er for personer med dansk oprindelse. Der er ganske stor fokus på integrering af indvandrere inden for sundhedsområdet. Dette skyldes ikke mindst lægemanglen i mange land- og yderkommuner. Der synes at kunne mobiliseres særlige initiativer og ekstra ressourcer, når det gælder integreringen af højtuddannet arbejdskraft inden for sundhedsområdet.
- Højere uddannede indvandrere samt immigranter, der er under kompetenceafklaring i forskellige offentlige projekter, betragtes nogle steder som en uønsket konkurrence af personer med dansk oprindelse i forhold til job i det offentlige.

7 Diskussion af resultater

Dette afsnit vil diskutere delkonklusioner op imod nogle af hovedpointerne fra litteraturstudiet. Diskussionen er struktureret på samme måde som litteraturstudiet, men overskrifter er ændret, så de i højere grad rammer det centrale i diskussionen af delkonklusioner.

Synet på indvandrere på landet

Gimpel og Jay (2008) argumenterede for, at det oprindelige civilsamfunds holdning til arbejdsimmigranter varierer i forhold til, om det er immigranternes forventede socioøkonomiske status, længden på immigrantfamiliens ophold i fællesskabet og ansættelse i landbruget, der er i fokus. I undersøgelsen af indvandring og integration i de syv danske land- og yderkommuner ses disse tre forhold også. Der er eksempelvis forskel på, hvordan kommunerne og interesseorganisationer engagerer sig i bosætning og integration i lokalsamfundet af indvandrere afhængig af, om disse er flygtninge, der har brug for hjælp, om det er immigranter, der er kommet til af andre årsager f.eks. ægteskab, eller om der er tale om tiltrækning og fastholdelse af immigranter med specifikke kompetencer. Dette ses f.eks. i forhold til bosætning: nogle immigranter boligplaceres af myndighederne på en måde, så det særligt er netværksopbygning til ligesindede immigranter, der prioriteres. Det samme sker, når landbrugserhvervet foreslår boliger til arbejdsimmigranter til landbruget, mens immigranter, der selv har fundet bolig eller fået hjælp til dette via andre dele af arbejdsmarkedet, i højere grad støttes i at opbygge netværk til personer med mere forskellige personlige baggrunde. Dette var f.eks. særligt tydeligt i forhold til integrationsinitiativer for læger fra udlandet.

I forhold til argumentet omkring, hvor længe immigranterne har opholdt sig i lokalsamfundet, viste interviews, at der var fortællinger omkring f.eks. vietnamesere i Hirtshals ansat i fiskeindustrien, og de østeuropæiske arbejdere på slagteriet Tican. Historierne kunne ikke umiddelbart bekræftes af statistikken. Omvendt var der fortællinger om indvandrerejede pizzeriaer og grillbarer, som i højere grad kunne bekræftes i statistikken. Dette peger i retningen af, at befolkningsgrupper over tid opnår en form for stigmatisering i forhold til deres beskæftigelse.

Undersøgelsen viste, at beskæftigede indvandrere i landbruget, hvad enten de var selvstændige eller ansat kun fik kontakt til lokalsamfund eller myndigheder, såfremt de selv eller deres arbejdsgiver var aktivt opsøgende. Ellers foregik integrationen alene inden for erhvervet via landbrugets organisationer. På den måde kan det siges, at landdistriktskommuner mister potentielle tilflyttere på lang sigt, da et mere målrettet arbejde for at integrere beskæftigede inden for landbruget vil kunne føre til, at disse etablerede sig med familie i nærheden til arbejdspladsen. Nogle kommuner var dog opmærksomme på, at fordi immigranter kommer til Danmark for at arbejde i landbruget, er det ikke ensbetydende med, at disse immigranter ikke har en anden uddannelse, men at de bruger et job i landbruget som indgang til at etablere sig i Danmark.

Børnefamilier og de unge indvandrere

Parra og Pfeffers (2006) argument om, at immigranter, som medbringer deres børn, kan opleve en fordel i forhold til integrationen i lokalsamfundet, fordi børnene gennem deres skolegang eller institutionspladser danner en bro mellem familien og lokalsamfundet kommer kun ganske lidt til udtryk gennem interviews i undersøgelsen af indvandring og integration i de syv landkommuner. Det betyder naturligvis ikke, at det ikke forholder sig sådan, men det kunne tyde på, at myndigheder, erhvervsliv og frivillige organisationer i højere grad kunne bringe børn som bindeled i integrationen i fokus.

De kvantitative data tyder på, at efterkommere af indvandrere integrerer sig via ungdomsuddannelse på gymnasier, men at de kun i meget lille målestok integreres via de erhvervsfaglige ungdomsuddannelser. Dette er ganske tankevækkende, idet der er en ganske stor andel beskæftigede indvandrere med selvstændigt erhverv inden for bygge og anlæg, handel og transport samt hotel og restauration. Dette er alle brancher, som i høj grad gør brug af erhvervsfaglige uddannede. Det kunne tyde på, at det bør undersøges nærmere, hvilke faktorer der gør, at unge indvandrere og efterkommere i land- og yderkommuner fravælger de erhvervsfaglige uddannelser.

Det kan ikke ses af statistikken, hvorvidt de unge indvandrere og efterkommere med gymnasial ungdomsuddannelse bringer denne i spil i forhold til videregående uddannelse, men tallene viser, at forholdsmæssig flere med indvandrerbaggrund end danskere har eller tager en lang videregående uddannelse. I det omfang, at disse indvandrere og efterkommere ønsker at vende tilbage til lokalområdet, efter de har taget en uddannelse i de større byer, kan de også i fremtiden udgøre et potentiale for at øge bosætningen i land- og yderkommuner. En del land- og yderkommuner oplever imidlertid, at ligesom det gælder for unge med dansk oprindelse, så gælder det også for unge med indvandrerbaggrund, at de undlader at vende tilbage til kommunen, når de først er rejst til de større byer for at få en længerevarende uddannelse.

Fællesskaber og venskaber

Lokalsamfundenes både uformelle fællesskaber og formelle institutioner kan ifølge Labriandis og Sykas (2013) og McAvery (2013) være vigtige i forbindelse med immigranternes integration i civilsamfundet. Frivillige foreninger, der har kendskab til lokalområdet og information om arbejdsmarked, boligmuligheder m.m. kan ligeledes hjælpe immigranterne med at navigere i samfundet. Undersøgelsen vedrørende indvandring og integration i de syv danske land- og yderkommuner viste, at det først og fremmest var gennem formelle institutioner, at immigranter fik viden om det danske samfund. Røde Kors og sprogskoler synes at være de centrale aktører. Røde Kors er det ved at arrangere informationsmøder og etablere kontakt til lokale foreninger, og sprogskoler er det ved at skabe grobund for etablering af personlige netværk og mere uformelle netværk, som kan hjælpe til integrationen.

Foreningslivet var ikke aktivt i at opsøge nye medlemmer blandt immigranterne. I det omfang at immigranter involverede sig i foreningslivet, var det ofte lidt tilfældigt. Undersøgelsen viste endvidere, at i forhold til at skabe grobund for uformelle netværk, så kan engagement fra lokalpolitisk side i integration af immigranter være med til at skabe øget fokus på, hvilke kompetencer immigranterne kommer med. Lokalpolitisk engagement kan også være med til at sikre økonomisk støtte og frivillig arbejdskraft til at skabe kulturudvekslende aktiviteter.

Mere liv i lokalsamfundet

Immigration til landdistrikterne kan ifølge litteraturen skabe vækst i små landsbyer, som ellers har været præget af fald i befolkningstal og den kan være med til at sikre, at landsbyernes egne erhvervsaktiviteter kan videreføres (Kasimis og Papadopoulos, 2007). Undersøgelsen i de syv land- og yderkommuner viste, at der fra myndigheder og civilsamfundsaktørers side er meget lidt fokus på, at indvandrere kan være med til at genskabe liv i de små samfund på landet. Ved at boligplacere immigranter i kommunens større byer, fordi den offentlige transport er dårlig, opnår man ikke den samme positive effekt af, at antallet af indvandrere på landet er stigende, som man ser i udlandet. Undersøgelsen peger ligeledes på, at der er særdeles begrænset fokus på, hvor vigtige immigranterne kunne være for at holde liv i det forretnings- og foreningsliv, som i mange lokalsamfund på landet er under stærkt pres pga. befolkningstilbagegang og som følge deraf et vigende antal kunder og medlemmer.

Kasimis et al. (2010) når frem til, at immigranter kan bidrage til at mindske fraflytningen af yngre befolkningsgrupper ved indgåelse af ægteskaber mellem lokalopvoksede og immigranter. Undersøgelsen i de syv kommuner berører kun dette tema overfladisk, da det er et tabubelagt tema i mange lokalsamfund, og det hurtigt kan skabe stigmatisering af befolkningsgrupper (ofte udenlandske kvinder) på landet. Der kræver en dybere undersøgelse at afklare, om immigranter via indgåelse af ægteskab er med til at fastholde yngre mennesker på landet. Indgåelse af ægteskaber mellem danske mænd og udenlandske kvinder blev dog nævnt som et gode for lokalsamfundene på landet. Ligeledes blev det gennem interview med en kvindelig respondent fra Thailand, der havde giftet sig med en dansk mand vist, at immigranter, der flytter på landet pga. ægteskab, kan være med til at udvikle det lokale erhvervsliv.

Nye kollegaer på arbejdspladsen

McAvery 2013 påpeger, at arbejdsimmigranter af lokalbefolkningen kan opfattes som konkurrenter på arbejdsmarkedet, og at det kan lede til negative stereotyper og diskrimination. Her viser undersøgelsen af de syv land- og yderkommuner, at immigranter af de lokalopvoksede kan opleves som konkurrenter inden for nogle typer af arbejdspladser i det offentlige. Dette skyldes både, at der i land- og yderkommuner er et lille udbud af arbejdspladser for højere uddannede inden for andre områder end sundhedsvæsenet, og at immigranter indplaceres i stillinger som praktikanter eller løntilskudsberettigede.

Gowricharn (2002) skriver, at integrering af immigranter på arbejdsmarkedet betragtes som den primære måde at opnå integration. Pfeffer og Parra (2009) argumenterer for, at immigranter med uddannelse og sprogkundskaber er bedre stillet, når der kommer til at findes (bedre) jobs, mens Green, (2007) og Platonova og Urso, (2011) viser, at manglende anerkendelse af kvalifikationer virker som en barriere for integration. Netop integrering via arbejdsmarkedet er også central i de syv kommuner, der indgår i undersøgelsen. Det er derimod ikke muligt at afklare, hvorvidt der er lettere at få et job, hvis man som indvandreren har en højere uddannelse. Dette skyldes ikke mindst, at det var vanskeligt at afklare, hvorvidt immigranter har en højere uddannelse. Det var en generel opfattelse, at uddannelsesniveauer var betydelig højere blandt indvandrere, end det fremgår af statistikken. Når det ikke fremgår af statistikken, skyldes det for det første, at en del immigranter ikke får deres uddannelse godkendt i det danske system. For det andet at der er immigranter, som end ikke prøver at få deres uddannelse godkendt, og for det tredje at processen kan være lang og besværlig, og derfor er ansøgninger om godkendelse af uddannelse fra udlandet under behandling. Den manglende anerkendelse af kvalifikationer begrænser imidlertid immigranternes muligheder for søge job som andet end ufaglærte, og det kan, som det også nævnes ovenfor føre til konkurrence om jobbene på landet, særligt om job i den offentlige sektor. Undersøgelsen viser desuden, at i de situationer, hvor immigranterne har et godt personligt netværk, kan en alternativ løsning til at søge job som ufaglært være at starte som selvstændig. Et sådant netværk tager tid at opbygge, og det vil i tilfælde af ledighed i høj grad bero på, at kommunerne skaber fundament for netværksdannelse, hvis immigranterne skal arbejde sig ud af den fastlåste situation.

Sproget

Sprog er ifølge Green (2007) en primær barriere for at medvirke i arbejdsmarkedet. Erfaringer viser, at sprogkurser forenet med praktik eller ansættelse giver arbejdsimmigranter sprogkundskaber hurtigt og effektivt. Undersøgelsen viser, at der i de syv kommuner fra myndighedernes side er fokus på sproget som centralt for integrationen, og flere landkommuner samarbejder med virksomheder for gennem praktik at forbedre immigranternes danske sprog. Undersøgelsen viser også, det som Green (2007) ligeledes påpeger nemlig, at når sprogkundskaberne ikke er tilstrækkelige, trækker immigranterne især på deres netværk, såsom familie og venner, som bliver vigtige for immigranternes økonomiske og sociale integration. Dette kom særligt til udtryk i forbindelse med immigranternes etablering af egen virksomhed.

Pfeffer og Parra (2009) peger på, at når immigranterne mangler sprogkundskaber, giver familienetværk oftest kun adgang til lav-indkomstjobs, som er stillet til rådighed af iværksættere med samme etniske herkomst. I undersøgelsen viste statistikken, at indvandrere i mindre grad end danskere er ansat i stillinger med grundløn, hvilket umiddelbart taler for, at selvom indvandrere ansættes via nære relationer, så er det ikke nødvendigvis til en grundløn. Undersøgelsen viste imidlertid også, at særligt mange indvandrere med ikke-vestlig baggrund er beskæftiget inden for hotel- og restaurationsbranchen, og det blev nævnt af flere respondenter, at netop inden for dette område ansatte de selvstændige

immigranter ofte nære relationer eller ligesindede, og at der i den forbindelse er tilfælde med dårlige løn- og arbejdsvilkår. Desuden forbedrer det ikke nødvendigvis immigranternes danske sprog at blive ansat i en virksomhed, hvor der primært er kollegaer med samme modersmål. Tværtimod kan det være med til at fastholde immigranterne i manglende integration. Undersøgelsen i de syv land- og yderkommuner viste også, at der inden for landbruget er en tendens til, at immigranter bliver isoleret fra lokalbefolkningen og alene har netværk til nære relationer til personer med samme modersmål. En tilknytning til arbejdsmarkedet kan derfor ikke i sig selv siges at føre til social integration og forbedring af dansk kundskaber.

Økonomisk udvikling

Kasimis et al. (2010) viser i deres artikel, at udenlandske landarbejderes bidrag er vigtige for landmændenes professionelle virke, mens Labriandis og Sykas (2013) peger på, at det græske arbejdsmarked i landområderne gik fra at være monoetnisk til poly-etnisk. Immigranternes positive bidrag beskrives f.eks. som: 'de bruger deres penge lokalt', og at de er med til at sikre erhvervenes overlevelse. Den kvantitative del af undersøgelsen i de syv land- og yderkommuner viser, at der kommer stadig flere indvandrere til for at arbejde i landbruget, og at de kommer fra både vestlige- og ikke-vestlige lande. Tages det i betragtning, at de syv kommuner bl.a. er udpeget, fordi sammensætningen af oprindelseslande, hvorfra indvandrerne kommer, er forskellig kommunerne imellem, kan der argumenteres for, at der også inden for beskæftigelsen i det danske landbrug tegner sig et billede af et poly-etnisk arbejdsmarked. Samtidig overtages en del landbrug af indvandrere, hvilket viser, at nogle immigranter også i landbruget vælger at slå sig ned i landdistrikterne, også på længere sigt. Nogle af de samme tendenser til poly-etnicitet inden for dele af arbejdsmarkedet på landet kan i øvrigt ses inden for hotel- og restaurationsbranchen og i nogle kommuner også inden for handel- og transporterhvervet samt inden for bygge- og anlægsbranchen. Undersøgelsens resultater adskiller sig imidlertid fra udenlandske undersøgelser ved, at der ikke er noget i resultaterne, som peger på, at man lokalt har øje for betydningen af disse immigranter for opretholdelse af handelslivet i lokalområdet, øget produktivitet eller udfyldelse af job på arbejdsmarkedet. Det er derimod kendetegnende, at omdrejningspunktet i interviews oftest kom til at handle om, på hvilke måder det danske samfund støtter integrationen af indvandrere.

Kompetencer

Litteraturstudiet pegede på, at arbejdsimmigranter kan opleve, at der efterspørges andre kompetencer, end de er vant til fra deres hjemland. De oplever også, at arbejdsgivere mangler retvisende information om, hvilket kvalifikationsniveau de har. Der er eksempler på, at lokale initiativer kan afhjælpe den problematik ved at identificere og anerkende immigranternes kvalifikationer og yde støtte i forbindelse med ansættelsesforhold. Green (2007). Undersøgelsen i de syv danske land- og yderkommuner viste, at udfordringerne omkring tilpasning af kompetencer til danske forhold håndteres via samarbejde med EUC for nogle faggrupper. Det er i nogle få landkommuner en del af en håndholdt strategi, der samtidig skal afklare, hvilke kompetencer immigranterne har opnået i

forbindelse med deres udenlandske håndværks-, sociale-, pleje- og tekniske uddannelser således, at de ikke skal starte forfra med en erhvervsuddannelse for at komme ind på arbejdsmarkedet. På nogle arbejdspladser inden for det offentlige tilbydes der arbejdsopgavemåletrerede kurser. Disse ligger ikke altid i forlængelse af immigrantens oprindelige uddannelse, da en del immigranter som nævnt anvises til arbejde eller praktik uden for deres uddannelse, da denne ikke kan opnå godkendelse i Danmark. For højere uddannede immigranter, f.eks. lægerne, tilbyder sygehusene målrettede fag-, sprog og kompetenceudviklingskurser. Det kan siges, at undersøgelsens resultater peger på, at i nogle kommuner og nogle arbejdspladser på landet er der langt hen ad vejen gode muligheder for efteruddannelse for immigranter, som er i arbejde eller praktik.

Kapacitet

Et spørgsmål, som naturligt rejser sig, er, om lokalsamfundene på landet er i stand til at løfte opgaverne knyttet til integration af det stigende antal indvandrere. Undersøgelser fra Grækenland og England peger på, at stadig flere immigranter immigrerer til yder- og landområder, men disse områders forvaltningsapparat er ofte ikke i stand til at håndtere immigrationen (McAvery 2013; Kasimis og Papadopoulos, 2007). Undersøgelsen af indvandrere og integration i de syv danske land-og yderkommuner indikerer, at der i en del kommuner er brug for at få kompetenceløft i forhold til at håndtere udenlandske uddannelser. Ligesådan indikerer resultaterne, at der i forhold til boligplacering kan være brug for kurser vedrørende netværksopbygning. Det kan i den forbindelse være relevant at overveje, på hvilke måder venskaber på tværs af oprindelseslande kan etableres. Dette vil ikke kun kræve en indsats i forhold til immigranterne, men også i forhold til det frivillige foreningsliv. Foreninger kan skabe rammerne for udvikling af venskaber, men som undersøgelsen viser, er de frivillige foreninger ikke særligt synlige i integrationen. Dette er bemærkelsesværdigt, idet netop de små samfund på landet ofte har et veletableret foreningsliv. En forklaring kan være, at der i foreningerne ikke er de fornødne kompetencer og ressourcer til at håndtere møder mellem mange forskellige kulturer. Ligesom det kan kræve særlig viden og overskud at møde immigranter, som kommer med personlige baggrunde i fattigdom, krig, adskillelse fra familie og flugt, og som ikke altid har fået bearbejdet traumer relateret til disse oplevelser. Foreningslivet kunne måske lære noget af Røde Kors, som gør et stort arbejde for flygtninge. De trækker f.eks. på foredragsholdere og eksperter, når de skal have hjælp eller blot ny inspiration til at håndtere kulturmøder.

Der kom andre temaer frem i litteraturstudiet, f.eks. løndumping og udnyttelse af indvandreres arbejdskraft. Det har ikke været relevant at bringe disse temaer ind i diskussionen, da det ikke er temaer, som er bragt ind i undersøgelsen af respondenterne.

8 Konklusion og anbefalinger

8.1 Indledning

Dette kapitel indeholder en opsamling af de samlede resultater til en konklusion og en række anbefalinger til, hvordan landdistrikterne i fremtiden kan få mere glæde af, at stadig flere indvandrere flytter på landet.

8.2 Konklusion

Det blev indledningsvist påpeget, at landdistrikterne mister befolkning, og at befolkningstabet ville have været endnu større, hvis ikke stadig flere indvandrere af mange forskellige nationaliteter bosatte sig i de danske landdistrikter. Det var derfor naturligt at rejse forskningsspørgsmålet 'på hvilke måder bidrager indvandrere til landdistriktsudviklingen i Danmark?'. Udgangspunktet for undersøgelsen var, at der er stor forskel imellem land- og yderkommunerne på, hvilke lande indvandrerne kommer fra, og hvilke strukturelle betingelser lokal-samfundene i disse kommuner er underlagt. Det blev dog alligevel antaget, at det er muligt at finde fællestræk på tværs af disse forskelle. Der blev derfor udvalgt syv land- og yderkommuner, der repræsenterer de danske landdistrikters forskellighed i forhold til beliggenhed, erhvervsstruktur, antal indbyggere, antal indvandrere, sammensætning af indvandrenationaliteter og sammensætningen i køn og alder. Blandt disse syv kommuner er der søgt efter fællestræk både i forhold til kvantitative og kvalitative data. Det er ud fra disse fællestræk, at der konkluderes på forskningsspørgsmålet.

For at styre analysen blev der gennemført et grundigt litteraturstudie, som inkluderer internationale tidsskriftartikler og policyorienterede videnskabelige rapporter. Dette gav anledning til at udlede hovedpointer, som kunne ses på tværs af litteraturen uanset, hvilke lande de underliggende videnskabelige undersøgelser var foretaget i. Disse hovedpointer har været styrende for diskussionen af undersøgelsens resultater.

Undersøgelsen er nået frem til en række delkonklusioner, som kan samles i fem hovedpointer:

- Indvandrere til landdistrikterne bidrager til at understøtte og opretholde forretningslivet i land- og yderkommunerne. Dette er særdeles vigtigt, da det er velkendt, at butikkerne på landet lider af faldende omsætning som følge af faldende kundegrundlag. Der er imidlertid meget lidt fokus på betydningen af indvandrere i den henseende, og der mangler undersøgelser af, hvor meget indvandrere bidrager med gennem lokal handel og service.

- Indvandrere til landdistrikter bidrager med en kulturel ressource og nye kompetencer til civilsamfundsaktiviteter. Dette viser sig, når der skabes aktiviteter, som appellerer til deltagelse på tværs af nationaliteter og personlige baggrunde. Der er imidlertid mangel på initiativtagere inden for foreningslivet til at invitere indvandrere til at bidrage til foreningsaktiviteter og udvikling. Dermed går civilsamfundet og foreningslivet glip af, at flere deltager i de frivillige aktiviteter, som er civilsamfunds- og kulturbærende i mange lokalsamfund på landet. Foreningerne går glip af nye medlemmer, som ellers kunne være med til at skabe dynamik og nyt liv i de frivillige foreninger i de små samfund.
- Indvandrere til landdistrikter bidrager med bosætning, både i de små samfund længere ude på landet og i de lidt større byer i land- og yderkommunerne. Der er imidlertid en tendens til at indvandrere, når de boligplaceres af myndighederne eller landbrugserhvervet, samles på udvalgte steder i kommunen. Forklaringen er, at det er vil være en barriere for opbygningen af sociale relationer, venskaber og netværk at boligplacere mere bredt i kommunen, da den offentlige trafik er dyr og dårlig til at sikre den for netværksopbygningen nødvendige mobilitet. Dette medfører, at mange af landsbyerne og de mindre lokalsamfund i land- og yderkommuner ikke får glæde af indvandrerens bosætning lokalt.
- Indvandrere til landdistrikter bidrager til skabelsen af arbejdspladser i kommunen ved at starte selvstændig virksomhed. Arbejdspladserne skabes inden for mange forskellige fagområder og brancher. Der er et stort behov for, at der skabes arbejdspladser i landdistrikter, da netop manglen på arbejdspladser på landet ofte er forklaringen på fraflytningen. Selvstændige erhvervsdrivende på landet har i høj grad været relateret til landbrugsproduktionen, men indvandrere lykkes også med at starte selvstændig virksomhed inden for industri, bygge og anlæg, handel og transport samt hotel og restauration.
- Indvandrere til landdistrikterne bidrager med at være højt uddannede og de har kvalifikationer til at besætte stillinger, som det kan være vanskeligt at rekruttere ansøgere til. Dermed imødekommer indvandrere en efterspørgsel på arbejdsmarkedet på landet, og de er med til at skabe en mere heterogen sammensætning af uddannelsesmæssige baggrunde og socioøkonomi i landdistrikterne. Det er kendetegnende for mange landdistrikter, at uddannelsesniveau og indkomster er lavere end, det er i byerne. Uddannelsesniveaue og de faglige kompetencer hos indvandrere er højere end, hvad statistikken viser, og indvandrere er derfor også potentielle bidrager i forhold til deres uudnyttede kvalifikationer, som kan bringes mere i spil.

Undersøgelsen viser, at dette ikke er de eneste fem måder, hvorved indvandrere, som flytter på landet, bidrager til landdistriktsudviklingen, men det er de mest centrale områder.

8.3 anbefalinger

På baggrund af konklusionen kan der opstilles anbefalinger til det videre arbejde med at integrere indvandrere i landdistrikter, således at land- og yderkommuner i højere grad får understøttet de udviklingsbidrag, som indvandrerne kommer med.

Indvandrerens bidrag til landdistriktsudviklingen er ofte ikke italesat. Tværtimod synes fokus ofte at være på fremhævelsen af de mange initiativer, som myndigheder, interesseorganisationer og erhvervslivet på landet bidrager med i forhold til integreringen af indvandrere. Dette kan naturligvis betragtes som et udtryk for, at civilsamfund, myndigheder og erhvervsliv i høj grad værdsætter tilflytningen. Der er dog en risiko for, at drejningen kommer til at overskygge, at der er ofte tale om en win-win situation.

Myndigheder, lokalpolitikere, foreningsliv og erhvervsliv bør i højere grad give udtryk for, hvor vigtigt det er for udviklingen i landdistrikterne, at indvandrere flytter på landet uanset, hvorfra de kommer, og der bør illustreres med eksempler. Denne rapport tilbyder adskillige eksempler.

Der gøres i nogle landkommuner et stort arbejde for, at immigranterne kan komme til at udnytte deres kompetencer på arbejdsmarkedet på landet. Undersøgelsen viser imidlertid også, at der kan være brug for at udvikle nye processer omkring uddannelsesgodkendelse samt nye måder at viderekommunikere immigranternes faglige kvalifikationer.

Der bør både fra centralt hold og ude i kommunerne arbejdes med at udvikle nye processer til godkendelse af udenlandske uddannelser samt nye måder at synliggøre indvandrerens faglige kvalifikationer og kompetencer. Et sådant arbejde kan med fordel bygge på erfaringsudveksling mellem land- og yderkommuner.

Mange indvandrere til land- og yderkommuner boligplaceres i samlede grupper, enten i de større byer af myndighederne eller i huse i nærhed af arbejdspladsen af landbrugserhvervet. Indvandrerne sættes i en situation, hvor opbygningen af sociale relationer primært bliver mellem ligesindede. Derved opnår de små samfund og landsbyerne ikke de fordele, der er ved indvandrerens tilflytning.

Det anbefales, at de lokale myndigheder og landbrugserhvervet søger at boligplacere indvandrere mere bredt i kommunen. Den nødvendige mobilitet for, at indvandrere kan skabe netværk, deltage i sprogundervisning mm. må sikres ved at finde nye løsninger for billigere og bedre offentlig transport og fælleskørsel.

Gennem personlige netværk i form af venskaber og kærlighedsrelationer, opnår indvandrere denne viden om det danske samfund og tilegner sig det danske sprog. Myndigheder og interesseorganisationer gør mange steder på landet et stort arbejde for at indvandrere kan danne sociale netværk, ligesom de tilbyder uundværlig sprogundervisning. Foreningslivet på landet synes imidlertid kun i mindre omfang at involvere sig. Dette er uheldigt både for foreningerne, som derved mister potentielle nye medlemmer, samt for de lokale borgere og indvandrere, fordi de mister en god mulighed for at danne nye venskaber og skabe kærlighedsrelationer.

Foreningslivet på landet bør aktiveres i forhold til at modtage og introducere indvandrere til det danske civilsamfund. Det anbefales, at foreningslivet på landet inddrager erfaringer fra interesseorganisationer som f.eks. Røde Kors og fra foreningslivet i storbyerne, som har stigende succes med at rekruttere medlemmer og engagerede borgere blandt indvandrere.

Indvandrere besætter stillinger inden for mange forskellige erhverv, men det er dog iøjnefaldende, at mange unge indvandrere tilsyneladende fravælger en erhvervsfaglig uddannelse. Særligt set i forhold til det store antal selvstændige, der er inden for brancher, som i høj grad gør brug af erhvervsfaglige uddannelseskompetencer. Der mangler viden om, hvad der forårsager denne tendens blandt de unge indvandrere.

Det anbefales, at der iværksættes en undersøgelse, som kan belyse, hvorfor mange unge indvandrere på landet fravælger en erhvervsfaglig uddannelse.

Litteratur

- Bayona-i-Carrasco, J. og Gil-Alonso, F. (2013). Is foreign Immigration the Solution to Rural Depopulation? The Case of Catalonia (1996-2009). *Sociologia Ruralis* 53 (1)
- Chávez, S. (2005). Community, Ethnicity, and Class in a Changing Rural California Town *Rural Sociology* 70 (3)
- Crul, M. og Schneider, J. (2010). Comparative integration context theory: participation and belonging in new diverse European cities. *Ethnic and Racial Studies* 33 (7)
- DST (2012). *Indvandrere i Danmark 2012*. Danmarks Statistik, November 2012.
- Eldring, L. og Friberg, J. (2013). Europeisk arbejdsmobilitet: Udfordringer for de nordiske arbejdsmarkedene. *Søkelys på Arbejdslivet*, nr. 1-2, årgang 30
- Gimpel, J. og Lay, J. (2008). Political Socialization and Reactions to Immigration-Related Diversity in Rural America. *Rural Sociology* 73 (2)
- Gowricharn, R. (2002). Integration and social Cohesion: the case of the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 28 (2)
- Green, A. (2007). Local Action on Labour Market Integration of New Arrivals: Issues and Dilemmas for Policy. *Local Economy* 22 (4)
- Greenwood, M.J, Hunt, G.L. (2003). The Early History of Migration Research. *International Regional Science Review*, 26(3), 3-37.
- Greenwood, M.J, Hunt, G.L. (2003). The Early History of Migration Research. *International Regional Science Review*, 26(3), 3-37.
- Hansen, J. og Hansen, N. (2009). Polakker på det danske arbejdsmarked – frie fugle eller ny randgruppe?. *Tidsskrift for Arbejdsliv* 11 (2)
- Huric Larsen, J.F. (2013a). *Danmarks landdistrikts- og yderkommuner – et erhvervsøkonomisk overblik*. Danish Centre for Rural Research (CLF Reports, vol. 25).
- Huric Larsen, J.F. (2013b). *Virksomheders overlevelsesgrader og vækst: en sammenligning af fire kommunetyper*. Danish Centre for Rural Research (CLF Report Series, Vol. 23).

- Hviid, K. et al (2010). *Rekruttering af udenlandsk arbejdskraft: Indvandreres arbejdsmiljø og tillknytning til arbejdsmarkedet i Danmark*. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø, København
- Hviid, K. og Flyvholm, M. (2010). Udenlandsk arbejdskraft i Norden – Sammenfatning af landerapporter fra forprojekt til Nordisk Ministerråds globaliseringsprojekt. *TemaNord* 2010:588
- Johansen, P.H., Eskildsen, K. (2008). *68 landsbyer i yderområder med befolkningstilvækst i perioden 1997-2007: En undersøgelse af faktorer, der kan forklare positiv befolkningsudvikling i yderområdernes landsbyer*. Institut for Forskning og Udvikling i Landdistrikter.
- Kasimis, C. et al (2010). Gaining from Rural Migrants: Migrant Employment Strategies and Socioeconomic Implications for Rural Labour Markets. *Sociologia Ruralis* 50 (3)
- Kasimis, C. og Papadopoulos, A. (2007). The multifunctional role of migrants in the Greek countryside: implications for the rural economy and society. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 31 (1)
- Labriandis, L. og Sykas, T. (2013). Social Construction of Community and Immigration Networks in Rural Areas: Towards a Dynamic View of Their Importance to Balkan Immigrants. *Sociologica Ruralis* 53 (1)
- Labrianidis, L., Sykas, T. (2012). Social construction of community and immigration in rural areas: Towards a dynamic view of their importance to Balkan immigrants. *Sociologia Ruralis*, 53(1), 1-25.
- McAreevey, R. (2012). Resistance or resilience? Tracking the pathway of recent arrivals to a 'new' rural destination. *Sociologia Ruralis*, 52(4), 489-507.
- McAvery, R. (2012). Resistance and Resilience? Tracking the Pathway of Recent Arrivals to a 'New' Rural Destination. *Sociologica Ruralis* 52 (4)
- Nielsen, C.P., Jensen, C.P. (2006). *Integrationslovens betydning for flygtninges bosætning*. Akf forlaget, februar 2006.
- Parra, P. og Pfeffer, M. (2006). New Immigrants in Rural Communities – The Challenges of Immigration. *Social Text* 88 24 (3)
- Phillimore, J. og Goodson, L. (2006). Problem or Opportunity? Asylum Seekers, Refugees, Employment and Social Exclusion in Deprived Urban Areas. *Urban Studies* 43 (10)
- Platonova, A. og Urso, G. (2011). *Lavtuddannede Indvandreres Integration på Arbejdsmarkedet – sammenfatning af resultaterne*. Independent Network of Labour Migration and Integration Experts, Bruxelles

Rye, J. og Andrzejewska, J. (2010). The structural disempowerment of Eastern European migrant farm workers in Norwegian agriculture. *Journal of Rural Studies* 26: 41-51

Bilag 1: Respondenter fra kommunerne som har deltaget i de kvalitative interview

Kommuner	Nøglepersoner for modtagelse af indvandrere interviewet
Hjørring	Jesper Nielsen-Man, specialkonsulent Leif Johannes Jensen, børne- og familiechef Majbritt Rohde, Velkomstcenter Hjørring
Thisted	Gerd Dam, projektleder Lars Sloth, børne- og familiedirektør Jean-Pierre Dubillot, konsulent Jobcenter
Morsø	Joan Nørgaard Madsen, projektleder Velkomstcenter Mors-Thy Laurids Mortensen, koordinator LAG Thy-Mors Niels Otto Degn, medlem af den koordinerende gruppe om tilflytning
Tønder	Vicky Linnet, bosætningskoordinator
Guldborgsund	Annette Aistrup, integrationskonsulent, sagsbehandler for kvoteflytning og familiesammenførte Jan Andersen, AM-projektvejleder, ansat på sprogskolen, tilknyttet arbejdsopgaver for jobcenteret, arbejdsfunktioner: studie- og erhvervsvejledning, fokus på højtuddannede.
Vordingborg	Rebecca Helqvist, jobcenteret for Integrationsteamet og sekretær for integrationsrådet
Odsherred	Malene Friis-Madsen, integrationskonsulent

BILAG 2: Interviewguide – interview med myndighedsperson

Ved at se på Statistikbanken.dk kan vi se, at der primært er indvandrere fra XX-lande i kommunen. Kan I genkende det?

Ved I, hvorfor det netop er disse nationaliteter, der er mest repræsenterede?

Kan I sige noget om, hvad de laver i kommunen? Hvor de arbejder? Er der nogle af dem, der har startet egen virksomhed? Arbejder de typisk inden for samme branche?

Ved I, hvor i kommunen, de bor henne?

Er der forskel på, hvorfor de forskellige nationaliteter er her – og hvad de laver?

Hvis vi skal tage udgangspunkt i civilsamfundet, hverdagslivet i kommunen – ved I så noget om de forskellige indvandreres integration i lokalsamfundet? For eksempel gennem aktiv deltagelse i fritids- og foreningslivet.

Hvordan arbejder I i kommunen på at integrere forskellige nationaliteter?

Sådan noget som *best practice*, at se på projekter og tiltag, der har haft en god effekt. Er det noget, I benytter? I så fald, hvilke – eksempler, uddyb.

Er der nogle, du ville anbefale os at tale med, for eksempel virksomheder eller lokalområder, vi kan tage ud til? Foreninger, sportsklubber eller lign.?

Bilag 3: Respondenter i cases.

Eksemplarisk case	Respondenter
Røde Kors i Odsherred	Palle Gettermann, Dansk Røde Kors Odsherred, formand for Trundholm-afdelingen Søren Olsen, Dansk Røde Kors Odsherred, formand for Nykøbing-Rørvig-afdeling
Integrationsråder i Vordingborg	Lene Eriksen, forstander Næstved Integrationscenter Vibeke Pakkenberg, uddannelseschef EUC Sjælland
ReStart Lindholm	Anne Kirstine Pedersen, projektkoordinator projekt ReStart Kenneth Grunow, udlejer, LindholmCentret
Guldborgsund Kommune	
Vordingborg Kommune	
Centralkøkkenet (Hjørning)	Susanne Haaknel, afdelingsleder Centralkøkkenet
Bisca (Vordingborg)	Hanne Larsen, personalesekretær Bisca
Sygehus Thy-Mors	Eva Søndergaard, sproglærer, Sygehus Thy-Mors Irene Katholm, specialkonsulent, Sygehus Thy-Mors
Iværksætter (Vordingborg)	Hammad Mohammed, selvstændig, frisør
Iværksætter (Guldborgsund)	Pornkamol A. Philipsen, selvstændig, butiksindehaver
Margretheparken (Hjørning)	John Axelsen, ledende ejendomsmester i Margretheparken

Bilag 4: Interviewguides – interviews med case-personer

Interviewguide – interviews med casepersoner, som repræsenterer aktører, myndighedspersoner har henvist til

- I er af medarbejdere hos kommunen blev nævnt som aktører, der spiller en vigtig rolle for integration af flygtninge og indvandrere her i kommunen. Hvad tænker du om det?
- Samarbejder I med andre i forhold til integration? Hvem? Og hvordan? Hvilke erfaringer har I med samarbejdet?
- Har du nogen eksempler på, hvordan indvandrere bidrager til udviklingen?
- Hvilke erfaringer har I med at inddrage familierelationer i integrationen?
- Vi leder efter nogle gode eksempler på integration af indvandrere gennem arbejdsmarkedet. Har du nogen forslag til, hvor skal vi så tage hen og hvem, der kunne være interessant at tale med?

Caseperson 1: Hammad Mohamed, Vordingborg, Vordingborg Kommune– selvstændig frisør

Hvornår kom du til Danmark og hvorfor?

Har du deltaget i sprogkurser?

Hvorfor startede du din egen forretning?

Har du erfaring fra tidligere ifht. at starte og drive egen forretning?

Deltager du i nogle aktiviteter i lokalsamfundet i din fritid?

Er du del af et netværk, for eksempel for selvstændige eller andre slags netværk?

Caseperson 2: Pornkamol A. Philipsen, Stubbekøbing, Guldborgsund Kommune, selvstændig butiksdrivende,

When did you arrive in Denmark and why?

Have you attended language courses?

Why did you start your own business?

How have you experienced the process of starting and running your own business?

Do you engage in activities in the local community in your spare time?

Are you part of a network, for example for selfemployed people or other kinds of network?